

శ్రీమతి వంగలవాణి బాయమ్మ గారు

ఆంధ్రదేశమున సుప్రసిద్ధ కుటుంబములని యెన్నిక గాంచిన వానిలో శ్రీదాసువారి కుటుంబ మొకటి. శ్రీ శ్రీ శ్రీదాసు శ్రీరాములు పంతులుగారి నెరుంగని వారంబుటరుదు. వారి పాండిత్యము సర్వతోముఖము. శ్రీ పురుష భేదము లేకమైనా లేక విద్యయును దివ్యధనమును మానవులైన వారందరు సాధ్యమైనంతవర కార్జించి తీరవలయునను వారిలో వీరుల్లమ స్థానమందుండెడి వారనుట పరమ సత్యము. శ్రీయతి కేశవరాయాది పుత్రరత్నములనేకాక పుత్రికా పాత్రీ వర్గమును గూడ సంగీత సాహిత్య విద్యావిశిష్టముగా నొనరించుట యందేమాత్రము నుపేక్ష వహించియుండిన వారుకారు. దీని కుదాహరణముగ నిందు వారియొక్క మనుమరాలగు శ్రీమతి వంగల

వాణీబాయమ్మ గారింగూర్చి యిండుకడెలియఁ జేయుట కెంతయు సంతసించుచున్నాను.

ఈ చిరంజీవిని, శ్రీ శ్రీ శ్రీరాములు పంతులవారి తృతీయపుత్రుడును హైకోటు న్యాయవాదియునగు మ॥ రా॥ శ్రీదాసు మాధవరావు పంతులుగారి వరప్రసాదినీ. ఈమె జననము తే 17-8-14 ది. తాత తండ్రుల విద్యాప్రియత్వ మహిమచే నీయమ మొకవంక నాంగ్లేయ పాఠశాల కేగుదు మరియొకవంక నింటియొద్ద నేటి గాయక నార్యభౌమ చిరువాంకితులగు మ॥ రా॥ శ్రీ పారువల్ల రామకృష్ణయ్య పంతులుగారియొద్ద సంగీతమును నేర్చుకొను చుండెను. మఱలో సాధారణముగా బాలికకు తొమ్మిది పది యేడుల యీడురాగానే బడి మానిపించి

పాట చాలించివేయుట యొక యాచారము కదా! ఇట్టి యాచారములకు దానువారు దానులుగాక మొట్టమొదటి నుండియు నే విషయ మందైన నొకపట్టు పట్టి కొనసాగించుట కలవాటు పడియున్నారు. కాబట్టి యిప్పుట్టున గూడ మన వాణిబాయమ్మగారి విద్యాభ్యాసమున కెట్టి యాటంకమును వాటిల్లలేదు. పదునారు పదునేడేండ్ల ప్రాయము వచ్చువరకును పితృగృహమున నుభయ విద్యలయందును మంచి పరిజ్ఞానమును సంపాదించు కొనగలిగినది. అంతలో అత్తలి గ్రామ వాస్తవ్యులును, లోక విఖ్యాతులును ప్రస్తుతము లక్ష్మీ సర్వవిద్యాలయమున నంతరాతీయ శాస్త్ర శాఖకు ప్రధానాధ్యోగులు నైన మ॥ రా॥ శ్రీ వంగల శ్రీరాం, యం. ఎ. పిహెచ్. డి., యఫ్. ఆర్. హెచ్. యన్., గారు ఈ కన్యకామణిని బెండ్లి

యాడిరి. వివాహమైన యనతికాలముననే యీ శ్రీమతి భర్తతోగూడ బయలుదేరి యూరపుఖండ మండలటను సంచారము చేసి మరలివచ్చెను. లక్ష్మీ సగర వివాస లాభమున హిందీభాషను హిందూస్థానీను సంగీతమును గూడ సక్రమముగా నభ్యసించి వాటియందు తత్వ పరీక్షలలో కృతార్థత బొందెను. ఆల్ ఇండియా విమెన్స్ కాన్ ఫరెన్సు సందోక సువర్ణ పతకమును, మేరీస్ కాలేజీ ఆఫ్ మ్యూజిక్ అను గానకళాశాల యందొక రజత పతకమును ఈ విదుషీమణి యొక్క గానకళా కౌశలమునకుగా నొసంగ బడినవి.

పరమేశ్వరు డిట్టి బుద్ధిమంతుల నాంధ్ర లోకమున నింక నభివృద్ధి నేయుగాకయని మా సోదర సోదరీమణులు నిరంతరము గోరుచుండుగాక. స॥ కృ॥ మూర్తి.

గీతికా మౌక్తిక హారము:

ముగ్ధమోహన కళ్యాణమూర్తి! నీదు
గళమునన్ గట్ట బ్రేమతోగూర్చియుంటి
వేడి కన్నీటి బొట్టుముత్యాలనరులు—
నామనోహర స్వప్న సూత్రములచేత
నల్లనట్టి మృదులచేలాంచలము
నీదు మృదుగాత్రమును గప్పనొసగుచుంటి—
భావమణులచే నెలుగొందు రత్నమాల
సాగనుగుల్కు నీకబరికాబంగమందు
నేర్పుమై బ్రేమతోగూర్చ నెంచుచుంటి—
ఇచ్చురచ్చినరీతి మోయించుకొరకు
కడకు నాహృదయంపు తంత్రులనుగూక
రాధికా! నీకె యొసగుచుంటి—

కరుణ పరిదేవనము

శ్రీమతి కోమలమ్మగారు

వాదనామక్రియ

వల్లవి

జనని భారతదేవి, జయవిలసి, జనని భారతదేవి.

పారతంత్య్ర నిగల బద్ధ
పరమ పూజ్య మృదుల మూర్తే
వీర తనయ వినుత కీర్తే
క్రూర వైరి సంగతార్తే.

జనని.

దీనలోక కరుణ రుదిత
హ్లాస వదన సరసిజాతే
హీన జీవనార్త జాతే
నూన (శూన్య) మధుర భావ రీతే.

జనని.

మలిన జీర్ణ నవన ఖండ
కలిత శుష్క సుభగ దేహే
గలిత మంద హీన నివహే
లోల శూల శూన్య బాహే.

జనని.

బాల్యవివాహములు

శ్రీమతి యమ్. వేదవల్లితాయారమ్మగారు

[ఈ వ్యాసము "నెల్లూరు ప్రోగ్రెసివ్ యూనియన్" వారు జరిపిన వ్యాసరచనపోటీపరీక్షలో బ్రథమ బహుమానమును బడసినది. వ్యాసరచయితయగు శ్రీమతి యమ్ వేదవల్లితాయారమ్మగారు రాజమహేంద్రవరము ఆంధ్రయువతీ సంస్కృతి కళాశాలలో ఉభయభాషాప్రవీణ 3వ సంవత్సరపు విద్యార్థినియై యున్నారు. బహు విషయములను, ముఖ్యమైన శైలిలో నిమిడ్చి బాల్యవివాహముల యనర్థములనుగూర్చి స్పష్టముగ తెలియబరచుచుండుటచేత ఈ వ్యాసము ప్రథమ బహుమానమున కెంతయు తగియున్నదనుట కాటంకము లేదు. ఆంగ్ల పాఠశాలలలోను సంస్కృత విద్యాలయములలోను ఉన్నత తరగతులను చదిందు విద్యార్థినులు, జనబాహుళ్యమునకు తెలియవలసిన విషయములనుగూర్చి ఆంధ్రమున వ్యాసములు వ్రాయు నప్పుడు గంభీర కఠినపదములకొరకును ప్రయోగములకొరకును శ్రమపడక యిట్టి సైన్దవ్విక సుభ శైలిలో వ్రాయుటవలన విశేషము ప్రయోజనము కలుగ గలదు. ప్రథమ బహుమానము బడసినందుకు శ్రీమతి తాయారమ్మగారికి మా ఆభినందనములు తెలుపుచున్నాము.

గృ|| సం||

వివాహమున స్త్రీపురుషుల యన్యోన్య ప్రేమమును వృద్ధిపరచునొక పవిత్రమగు బంధము. విహితముగా వహింపఁబడవలసినదగుటచే దీనికి వివాహమును బేరుగలిగెను. పురుషుండు భరించువాకగాన భర్తయనియు స్త్రీ భరింపఁదగినదికావున భార్యయనియుఁ జెప్పుదురు. అట్టివివాహము లెనిమిది విధములు. (1) బ్రాహ్మము (2) దైవము (3) ఆర్షము (4) ప్రాజాపత్యము (5) ఆసురము (6) గాంధర్వము (7) రాక్షసము (8) పైశాచము. వీనిలోఁ బూర్వకాలమున క్షత్రియులకు గాంధర్వముకూడ నుచితమైయుండెడిది. బ్రాహ్మము మొదలైనవి తక్కిన జాతులవా రాచరించెడివారు. పైశాచమెవరికిని యుక్తముకాదు. ప్రకృతమున మనదేశమం దాచరణయందున్నవి బ్రాహ్మము, ఆసురము, ననిచెప్పవచ్చును. బ్రాహ్మమునఁగా విద్యయు నాచారము కులముగలవరుని బూజించి, వస్త్రాదులనలంకరించిన

కన్నెనిచ్చి వివాహమొనర్చుట. ఆసురమున ధనమిచ్చి కన్నెనుగొని తెచ్చుకొని వివాహము గావించుకొనుట. ఈపద్ధతి యిప్పుడు వరునకొనఁగు కట్నము రూపముగాఁ బరిణమించి కన్యాప్రదాతల గృహారామక్షేత్రాదుల నమ్మించి వారల నిర్ధనలం జేయుచున్నది. పాశ్చాత్యులయం దీవివాహ నియమము వధూవరులఁ బాధింపదు. వారివైవాహికములు కంట్రాక్టుసిస్టము (Contract System) ననుసరించియుండి యిద్దరిలో నెవరి కీష్టముగాకున్నను రద్దగును. ఆస్త్రీ వేరొకనిఁ జేపట్టవచ్చును. అట్టియాచారము పతివ్రతామతల్లులగు సీత, సావిత్రి మొదలైన సాధ్వీకుణులచేఁ బవిత్రవంతులగు మన యార్యావర్తమున లేమించెసి భారతదేశము చరిత్రలయందును వర్తమానకాలమునను గూడ వన్నెకెక్కి మిగుల బ్రఖ్యాతి నొందుచున్నది.

వివాహము మానవుని జీవితమునకు ముఖ్యవిషయములలో నొకటి. ఆ పుట్టి నుండి వాని జీవితములో నొకనూతనశక మారంభమగును. పురుషుడు గృహస్థాశ్రమ మునుండికాని పైయాశ్రమ స్వీకారము నొంది కృతార్థుడు గాజాలడు. కావుననే నాలుగాశ్రమములందును గృహస్థాశ్రమము మేటియని పెద్దనాదికవీంద్రులు వర్ణించియుండిరి. దానిని నిర్వహించుటకు స్త్రీపురుషు లిరువురు వారివారి కుచితముగు విషయము లయందు సమాన శక్తియుతులై యున్నగాని తగియుండరు. భార్యాభర్తలనుకూలదాంప త్యము గలవారై నయెడల నాగృహము భూలోకస్వర్గమని వేరెప్పవలెనా? అట్లు కానిచో నొకబండికి గట్టిన రెండెద్దులలో నొకటి కుటియు వేటొకటి మంచిదియు నైన నాశకటమెట్లు గమ్యస్థానముఁ జేరజాలదో యట్లే స్త్రీపురుషుల కనుకూలదాంప త్యము లేనియెడల నాభవనము వనతుల్యమై జీవనము దుర్భరమై సరకమువలెఁ జూప టును. కాన నార్యులు

శ్లో॥ కార్యేషుదాసీ కరణేషుమంత్రి
రూపేచలక్ష్మీ శ్రమయాధరిత్రీ
భుక్తాచమాతా శయనేచరంభా
షడ్ధర్మయక్తా కలధర్మపత్నీ ।

అనున్యాయమున గృహిణి యిట్టి ధర్మ ముల ననుష్ఠింపవలెనని విధించిరి. పురుషులు కూడ తదనుకూలులైన మణియుశోభిల్లును. పై ధర్మాచరణమునకు విద్య ముఖ్యమైననా నిలో నొకటి. అట్టి సద్విద్యనొంది గృహ కార్యనిర్వహణమునేరనిబాలిక యత్తింటి

కేగిన నామె తనధర్మమునెల్లు నెరవేర్చగలు గునో యనుభవజ్ఞు లాహింపఁగలరు.

పైవానిలో బ్రకృతమున మనదేశమున జరుగుచున్న వివాహములు మూడు విధ ములై యున్నవి. (1) అతిబాల్యవివాహ ములు (వీనిని శిశువివాహములనిగూడ శెప్ప నగును) (2) బాల్యవివాహములు (3) యువతీ వివాహములు. అతిబాల్యవివాహములు కేవల మజ్ఞానదశయందున్న పసిపాపలకుఁ దలిదండ్రుల సౌకర్యమునుబట్టి జరుగును. బాల్యవివాహములుగూడ నించుమించుగా నట్టివే. యుతీవివాహములు మాత్రము వధూవరులొండొరులు ప్రేమించునదే జరు గవు. ఈవద్ధతి నవలంబించిన స్త్రీపురుషులు తలిదండ్రుల యావతి సత్కరింతురనియు యుక్తవయస్కులైన వారు కామాంధులై యుక్తాయుక్త పరిజ్ఞాన శూన్యులై యెట్టికుల హీనునైనఁ బరిణయమాడు స్థితియందుం దురనియుఁ గొందఱి యభిప్రాయము. కాని పరిశీలించినచో మన బాలబాలికలకు సరి యగు వివాహార్థ వయసు వచ్చునంతవరకు వారిని సుజ్ఞానమలవడు విద్యాభ్యాసమందుంచినఁ బై యనర్థములకు పీలులేకుంటయేగాక, స్త్రీగృహకార్య నిర్వహణమందునుఁ బురు షుడు జ్ఞాన ధనార్జనాదులందునుఁ దగియుం దురు. వారికిఁగలుగుసంతానము సహితము సజీవమై యభివృద్ధిగాంచును. వారిదాంప త్యము వర్ణనాతీతమై గృహము సౌభగు మీఱి చూపఱకత్యానంద మొనఁగూర్చు ననుట యతిశయోక్తి కాజాలదు.

బాల్యవివాహములు చేసి న వారిలోఁ బెక్కుమంది పదేండ్లు మించనివారే. స్వల్ప సంఖ్యాకులు పండ్లెండేండ్లవఱకు నుంతురు. ఇప్పటిబాలిక కనిమిదేండ్లకు వివాహమైనదను కొనుండు. వరుసకొక పదిరెండేండ్లు. వారికి భార్యాభర్తలన నేమో తెలియదు. వివాహ విధులన్నియుఁ బురోహితులునుఁ బేరం టాండునే యొనర్తురు. మిక్కిలిపసిబాలు డైన మాంగల్యముఁ గట్టుటయుఁ బురోహి తుఁడే గావించును. బాలిక ముద్దుముచ్చ టలఁజూడ వేడుకపడు వృద్ధులకు నేత్రపర్వ ముగ నాబాలిక శ్రావణమంగళ వారము లాదిగ నోములుచేయుట, యవ్వడప్పు డత్ర వాడింటికిగుట్టమొదలైన వానితోబాల్యము గడచి యాననారంభమగును. ఈలోపున నామె గృహిణీధర్మమున కుపకరించు విద్యా భ్యాసమెట్లు చేయగలదు? మనదేశ ముష్ట ప్రదేశమగుటవలన బాలికలు 11, 12, వత్స రములకే ఋతుమతులగుచున్నారు. పిదప కొలదికాలమున కత్తవారిండ్ల కేగుదురు. అట్టిబాలిక గర్భవతియై సంతానమునొందిన నామెప్రాణమునకే హాని రావచ్చును. లేదా బిడ్డకైనను బ్రాణాపాయము కలుగును. దైవవశమున నాబిడ్డజీవించియుండినదుర్బలు డుగనో యల్పాయుష్కుడుగనో యుండి నిరంతరదీర్ఘవ్యాధిచే బీడింపఁబడుచుం డును. స్త్రీల కిరువది వత్సరములకుఁగాని గర్భభారణ కనువగు నవయవదార్ధ్యము కలుగదని వైద్యశాస్త్రజ్ఞుల మతమైయుండ మనబాలిక సరియగు నవయవస్ఫూర్తియే లేని కాలమందు బిడ్డతల్లియగుట కడుంగడుశోచ

నీయుముగదా! పైకారణముచే మనదేశమున 100కి 75 శతమరణములు కలుగుచున్నవని తెలియుచున్నది. ఇప్పటివారందఱు నిల్లే యుండిరాయన సత్యధికులగు వైద్యులు, వైద్యశాలలే నిదర్శనములు.

పూర్వకాలమున బాల్యవివాహములు చేసిన సేమికిఁబుమాడినదని కొందఱువాదించ వచ్చును. ఆకాలమున భూమిసారవంతమై సారతరమగుఫలము నిచ్చుచుండెడిది. మను జులు సత్యభాషులై జితేంద్రియులై త్యాగ పరులై బరోపకారపాఠీయులై యుండెడి వారు! ఇప్పటిభూమి నిస్సారము. మనుజుల కసత్యమే ధనము. దుర్బలులు. ఇంద్రియా ధీమలు. కాన మనము పూర్వులతో సామ్య మునొందుట 'హస్తమశకాంతర' మగును. పూర్వాచారములందు విశేషగౌరవముగల వారు పూర్వులునడచిన మార్గముననే నడు వవలెనన్న వారియాచార వ్యవహారము లన్నియు గాకున్నను గొన్నియేని యాచరింప వలెను. లేనియెడల బాల్యవివాహములు పరిహాసాస్పదము లగును. పాశ్చాత్యవాగర కత ప్రబలియున్న యిక్కాలమునఁ బ్రాచీన సాంప్రదాయములవలనఁ బ్రయోజనము లేకు న్నది. పైనిఁ జెప్పినవానికంటె విషాదకర మగు సంగతి బాల్యవివాహముల వలనఁ బాలవితంతలసంఖ్య ప్రబలుట.

మనలో భర్త మరణించినస్త్రీని విధవ యందురు. భర్తయననేమియో యెఱుగని యజ్ఞానావస్థలో వివాహబంధమునకుఁ గట్టు వడిన బాలికగూడ యావజ్జీవము దుఃఖిసము ద్రమున నీదులాడవలెను. మానవజీవితము

నకు మిగుల నుత్సాహజనకములగు బాల్య యావన దశల నా బాలిక కామార వార్ధక దశలవలె నెక్కింపవలెనన్న యెంతదుర్భరమో యనుభవజ్వలకే విదితము.

ఇట్టి నిర్బంధ వైధవ్యదుఃఖాగ్ని కాహు తులుగా జేయబడినవా రెంద జపమృత్యువు పాలగుచున్నారు? ఎందఱు స్త్రీలు అమూల్యాలంకారముగు పాతి వ్రత్యమును గోల్పోయి మర్యాద విహీనలగుచున్నారు! మఱియును మనదేశమున వితంతుబాలిక లొందు కష్టపరంపరలు వర్ణింప నశక్యములు. తలిదండ్రులు సోదరులు మున్నగు వారలకుఁ గూడ నామె గడు హేయముగఁ జూపట్టును. తుద కామె జీవితపరమావధి దాస్యమే! ఇంక నామె భర్తనుగూఁటించి యామరణాంతము వైధవ్యబాధ యనుభవించుటకు హక్కు గలదుగాని భర్తనమిట్టి కుటుంబమువాఁడైన నాతని సొత్తు ననుభవించుటకును హక్కు లేదు. ముప్పైతిప్పలు పెట్టి వారసులిచ్చు భరణమేగతి. అదియైన నసంపూర్ణమే.

ఇంతకంటె విచారతరమైనవి, వృద్ధవివాహములు. పైవి వైవికములుగాని యివి స్వయంకృతాపరాధములు. కడుపారగనిన తలిదండ్రులే తమ ముద్దుబిడ్డలను ధనమున కాశించి వృద్ధవీశాచములకు ఒలియొసఁగుచున్నారు. ఈవివాహమువలన నుభయకుటుంబముఁ వారికి తీరని కష్టనష్టములు గలుగుటయే గాక ఆ బాలికజీవితమంతయు నిష్ప్రయోజనముగును. మిక్కిలి వయోభేదముగల యాదంపతుల మనస్సు లొకటియగుట యసంభవము. వారి దాంపత్యము శిల

తండుల న్యాయమువలె నుండును. గృహ కల్లోలముల కేమియుఁ గొడువయుండదు. ఇట్టి నష్టములకుఁగూడ బాల్య వివాహములే మూలమని చెప్పనొప్పును. జ్ఞానమెఱిగిన యేబాలికయు వృద్ధుని వంపడుగదా! బాల్యవివాహము లంతరించిన వృద్ధవివాహముల కవకాశములేదు.

బాల్యవివాహములుగానివారలుమాత్రము వైధవ్యము నొందుటలేదాయనిన, వారు కొంతకాలము సంసారసంబంధమైన సుఖదుఃఖముల ననుభవించి భర్తయందుఁ బ్రేమవిశ్వాసములుగలవారై యుండి పతి గతించినవెనుక గాఢ వైరాగ్యము నొందుదురు. వీరికిఁగలుగు వైరాగ్యము శ్మశాన పురాణ వైరాగ్యములవంటిదై యుండదు. అది వారి పూర్వపుణ్యముకొలది సిగ్గుమగును. వారికి స్వసౌఖ్యములపై గోరిక నశించి తమ బిడ్డల క్షేమమునకై పాటుపడుదురు. ఐహిక విషయములయందు వాంఛలుడిగిన వారి కాముష్మికము కొలదిగనైన లభించు ననుటకు సందియములేదు. బాల వితంతువుల కీలాభము లేమింతేసి వారి మనముల యందు వైరాగ్యబీజములైన మొలకలెత్తుటకు వీలులేదు. రాగమన నేమియో విరాగమన నేమియో తెలియనిస్థితియందున్న వారు జీవితము నెట్లు సార్థకపరచుకొనఁగలరు? తుదకు వారుభయభ్రష్టలగుచున్నారు.

పైని వివరించిన బాల వితంతులసంఖ్య మొదలైనవి తగ్గుటకును దేశమున బాల బాలికలవిద్య నభివృద్ధిగావించుటకును దగి

యుండునని పలుశ్రమలకోర్చి “శారదా చట్టము”ను శాసనసభలయందుఁ బ్రవేశ పెట్టి యమలులోనికి రప్పించిన శ్రీ హర విలాస శారదాగారును, డా॥ ముత్తులక్ష్మి రెడ్డిగారు మొదలైన ప్రముఖులంతయు వందనీయులు. ఈ చట్టమువలన నల్పసంఖ్యా కులగు బ్రాహ్మణ వైశ్యులకుఁగఱవ్వలేదిలేరుల కేమియుఁ గీడురానేరదు. బ్రాహ్మణేతరు లీవిషయమై తగు శ్రద్ధవహించినయెడల బాలబాలికలు విద్యావంతులై యనుకూల దాంపత్యముగలవారై దేశోపకారమున కర్హులగుదురు. సీత సావిత్రి దమయంతి మున్నగు సతీతిలకములవలెఁ బ్రాజ్ఞలైన బాలిక లత్తచారిండ్ల కేగినయెడల సత్తమామ లకును భర్తకు బాంధవులకు నానందమున గూర్చి పుట్టినంటికి మెట్టినంటికిని గీర్తినాపా దింతురనిన సతిశయోక్తికాజాలదు. రజ

స్వలానంతర వివాహములు కూడవను పూర్వాచార ప్రియులగు బ్రాహ్మణులు మొదలైనవారును, అతిబాల్య వివాహము లను విడిచి (అఁగొ వివాహవయస్సు, 11, 12, సం॥లకు పెంచి) పునస్సంధాన నయస్సునైన చట్టమున కనుకూలముగ వృద్ధిజేసిన, దేశమునకుఁ దమ సంతానములకు మహోపకారము గావించిన వారగుదురు. బాలికలకు గృహకృత్యమున కనునగు విద్య వచ్చుటకుఁగూడ దగియుండును. వారికి సహజముగ విద్యాభిలాషయున్నచో విద్యుషే ములుగుదురనుట సత్యదూరము గానేరదు. కుసుమకోమలములగు బాలికాహృదయ ములు గృహిణీభారమును నహింసలేప్రగాన బాల్యము గడచువఱకు వారి మనములను నిర్మలముగ నుత్సాహవంతములుగఁజేసి వ్యాసంగమున నుంచుట సమంజసము.

శాలీమసుందరుఁడు

పి. సి. కేఖరన్ గారు

సరసాగ్రగణ్యుడా! శాలీమసుందరుండ!
అభిలాంభవీరుండ! ఓ విండ్రజాలికుండ!
మోహనంబగునీదు మురళినాదమును
వీనులవిందుగా విన్నమాత్రమున
నిలువెల్లఁ బైడిమొగ్గలఁ దొడిగవల్లి
చంచలత్వమునొందె సలలితాభ్రంబు
సంతోషమునఁ బొంగెఁ జక్రవాకములు
కనకశంఖమునుండి కూసెఁగోయిలలు

శీతాంశుబింబంబు సుధను వర్షించె
నల్లకలువలజంట నవ్వెముకుళించె
ముత్యాలకోవ్వపై ముద్దులొలుకంగఁ
జరుబింబఫలమొకటి చిందులన్ ద్రొక్కె
గండులుమ్మెదగుంపు గొబ్బుననురేగె
దీర్ఘమాకాలాహి తెయితక్కలాడె
గానమాధుర్యమో? గారడీమహిమో?
తులలేని నీదు ప్రాకృతజన్మఫలమో?

నారాయణమూర్తిగారికి న్యాయవాది. అంద్ర భాషయందు కవిత్వ భోరణిగల నుంచి విద్యాం నుడు. ఆయన సమయమంతయు భాషాపండిత్యము నకై వ్యయపరచుటచే స్తీడరువృత్తియందు తగినంత రాబడి లేకుండెను. దానికి తోడుగా కుటుంబము వృద్ధియగుచున్నది. ఇంటిలో ఆయనగురు విద్వలను, భార్యను పోషింపవలయును.

ఆయనకు నెలవనచ్చు 60 లేక 70 రూపాయల ఆదాయములోను దినమున కొకరూపాయి చొప్పున కాఫీహోటలునకు ఖర్చుచేయక తప్పదు. ఇంకను, అనేకపుస్తకములు కొనుట కాయన ధనము వెచ్చించుచుండును. ఇంకనుందికిని యింటిఖర్చు 20 రూపాయలుకంటె నెక్కువ వెట్టబాలకుండెను. కాఫీ హోటలు ఫలహారములును, నవ్యమును గలిసి యాయన సహజ కోపస్వభావమును వృద్ధిపరచెను. ఎన్నిసార్లు కోపమువచ్చిన అన్నిసార్లు కాఫీహోటలున కెక్కువ వెట్టుచు, తనకోపాగ్నిని కాఫీనీళ్ళతో చల్లార్చుచుండును. ఇంటిలోని కేవలపు కావలెనని చెప్పినను ఆయన మండిపడెడు వాడుక.

పంకజమ్మ నారాయణమూర్తిగారి భార్య. భార్య విద్వల యెడల గృహయజమానుని కుండవలసిన యాచరణ, యాకుటుంబమున వెదకినను గానించు కుండెను. పంకజమ్మ సహజ సత్వగుణ సంపన్నురాలు. గృహమునందు భర్తప్రేమయు, విద్వలవిధేయతయు లేకుండుటచే నామె మిక్కిలి కృశించుచుండెను. దానికి తోడనామె ఉబ్బసపుదగ్గరచేత తీవ్రముగ పీడింప బడుచుండెను. మరియు నామె ప్రతి యేట కాన్పులచే, మిగుల నీరసించిపోయెను.

ఇట్టి పరిస్థితులలోగూడ నామె భర్తను కొంచె మైనను దూషించుట యెరుగదు. సహజ సద్గుణములకు తోడుగా, నామె చిన్నతనము నుండియు, పతి

ప్రతాపముల నివ్యవర్తితములగు జరువును, చదివిన మంచి విషయముల నాచరణముం దుంచుచుండెను. ఆమెవ్యాధి యంతకంతకు ప్రబలమగుచుండెను. భర్త తన యాశోగ్యమునుగూర్చి యేమియు క్రద్దపహించడు. ఆయనకు గావలసిన పరిచర్య లేంతక్రమముగా జరుపుచున్నను, యేదోయొక వంకబెట్టుకొని చిరాకు పడుచు, భార్యను కొట్టుచు తిట్టుచు హింసించుచుండును. ఇంటిలో నాయనచర్య వీరిధముగ నుండెను. పైవారల కందరకును నారాయణమూర్తిగారివంటి యోగ్య వీపుధిలోలేరని నదంతి.

ఒకనాటి మధ్యాహ్నము వాడుకప్రకారము, నారాయణమూర్తిగారు భోజనముచేసి పానదీలో గూర్చుండిరి. పంకజమ్మ భయపడుచు, తలుపు చాటుననుండి, పతిని పలుకరించెను.

పం:—దానీదానికి 4 ఆటాలు యివ్వాలి, చాలా సార్లు అడుగుతోంది.

నా:—ఏమిటి! నీబ్రతుక్కి నీకు నాకర్లుగూడాకావలసాచ్చారా? దయ్యమువలె నింటుబడి తింటున్నదిచాలక నీకు దానీలా? నావద్ద పైసాగూడ లేదు, పో, ఆవతలకి.

పం:—15 కోజలమందిదగ్గ, ఆయానంచేత ఎక్కువ బాధగానుండి, అంటుమాత్రం తోమించాను. దయ చేసి, యీ యొక్కసారీ యివ్వండి, ఇంకెప్పుడూ యేమని చేయించను.

నా:—నీకు జన్మమున్నంతకాలం కోగాలే, నీమూలాన్ని నీ పిల్లలమూలాన్ని నా సొమ్మంతా నాకనమై పోతోంది. నాతో చెప్పకుండా నీకింత స్వతంత్రమా! ఎక్కడనుంచి తెచ్చిస్తావో తెచ్చియ్యి. నన్నుమాత్రం దబ్బడిగావంటే బాగ్రత. నా యెదుటినుంచి తక్షణం లేచిపో.

ఆసమయములో అయిల్లాలి మనస్సెంత విమోచపడెనో, చెప్పవలసిగాదు. ఆమె మిగుల ఆయాస

మతో దగ్ధుడు, నడువలేక, నడువలేక, అప్పలమ్మ దగ్ధుడు పోయెను.

పం:—అప్పలమ్మా! నీదబ్బులు, రెండుకోణలు తరు వారే యిస్తాను. ఆయన చేతులో యిప్పుడు సిద్ధంగా లేదట.

అప్ప:—అంత గతిలేనివాన వెండుకు చాకిరి చేయించుకున్నావమ్మా! పోనీ నా పావలాదబ్బులు దాచుకో, నువ్వెంత, బాగుపడుతావో చూస్తాను. ఈమాటేదేనా, పనిలేప్పుతావుగాదూ, ఎప్పుడేనా చేస్తానా? పోనీ దబ్బులేకపోలే బియ్యమేనా యియ్యవమ్మా!

పం:—బియ్యముగూడ యింట్లోలేవు, పాయింక్రానికి చాలదమే చాలుప్టే.

“ఎంత దరిద్రురాలవు బయల్దేరావు, పోనీ నా బుజాన్ని పడుంటావులే” అంటూ వీధంతా యెగిరి పోయేటట్లు తిట్లు తిడుతూ దానీది వెళ్ళుమండగా చూసి, పంకజమ్మ నిలువున నీచైపోయింది. అయ్యో! పాపము!! పంకజమ్మ స్థితికి చుట్టుపట్ల వారందరూ బాలిపడుచుండిరి. దారుణమైన బబ్బుస్థితి, పైగా భర్త చేత నిరంతరమూ, తిట్లూ, బబ్బులూ. ఇంట్లో చాలా మంది పిల్లలు ఆశీకవిధములుగా నామెను తొందర జేయుట, సహాయపడువా నెవ్వరునులేరు. శోగభూయిష్టురాలగునామె, యంతమందికి గావలసిన పనులు చేయలేక బాధపడుచుండెను. పైగా పుణ్యపావములకు గావలసిన పదార్థములేవియు యింటికి తీసుకొనిరాదు. భోజనమువేళ కిదిలే దదిలేదని యా దిన గృహిణిని బాధించుచుండును. ఇన్ని కష్టములను అమె మిగుల ఓర్పుతో సహించుకొనుచు “క్షమయాధర్మి” యను లోకోక్తి సార్థక పరచుచుండెను.

అది వేసవికాలము. పంకజమ్మవ్యాధి దినదినము హద్దులు పెంచుచుండెను. రాత్రులందు కొంచెమైనను నిద్రలేదు. దగ్ధబాధలన అమెకేగాక చుట్టుపట్లవారికి కూడ నిద్రాభంగ మగుచుండెను. 3 సంవత్సరముల యీదుగల యామె విడ్డయొకడు తల్లిని పాలిమ్మని

యామెముఖము రక్తము నేడ్చుచుండెను. తల్లిదగ్ధ, కొడుకుయేడ్చు గలసి యా వీధివారందరిని, ఆ యర్థ రాత్రిమున మేల్కొలుపుటచే ఆనాడు దొంగల భయమేమియు లేకుండెను. ఆరాత్రి వేడిమి బహుశీఘ్రముగ నుండెను. గాలి కొంచెమైనను వీచుటలేదు. మరియు నామె పరున్న గదిలోనికి గాలివచ్చుటకు మార్గము లేదు. ఇంటి జాగ్రత్తకొరకు ఆభార్యను విడ్డలను ఆ చీకటి కొట్టులో పరుండబెట్టి నారాయణమూర్తి గారు ఆరుబయట గాలిలో శయనించుట వాడుక చల్లగాలియంతకు తనకుమాత్రమే హక్కుభుక్తము లున్నట్లు. లోపల బరుగుచున్న గడవిడ్డలవలన ఆయన నిద్రా సుఖమునకు భంగము వచ్చుటచే, నాయన క్రోధపరవకు డయ్యెను.

నారా:—ఏమిటాగోల? ఎవ్వరిని, నిద్రపోనివ్వదలచుకోలేదా?

పం:—నాకు విచిత్రమగు బాధగానున్నది. పిల్లవాడు పాలిమ్మని హింసచెట్టుచున్నాడు. ఒక్కసారి వీనిని దగ్ధరకులిచి, యొక పిప్పరమెంటులిక్కెనిచ్చిన యూరుకొనునేమో!

నా:—ఛీ ఛీ నోరుముయ్య! నీవుబ్రతికినన్నాళ్ళు నాకు సుఖములేదు. ప్రతికోణానికోగమువలన నా నిద్ర వశింపిందీ. ప్రాణంపోదు. మలేమి భయంలేదు లే! వాడికి పిప్పరమెంటులిక్కెలు, నీకు ఆలేబీలు కొనిపెట్టినయెడల తినుటకు సిద్ధమే, దబ్బెక్కడనుంది తీసుకురాగలనా?

పం:—నిజమే! నామూలాన్ని మీకు చాలాశ్రమ గలుగుతోంది. ఏమిచెయ్యను మరి. మంచికైతెచ్చ నెవ్వరికేనా పిలిపించి, మంచిప్పిస్తే తగ్గుతుందేమోనని ఆశగావుంది.

నా:—నులేమియు నుండక్కరలేదు. విశాచములాగ నన్ను బాధపెడుతూ బయ్యెళ్ళు బ్రతికేటట్లున్నావు. పూర్వజన్మాన్ని యెదోమహాపాతకం జేకావు, ఇప్పుడనుభవించాలి. నేను నైద్యులకి పండుట పొయ్యలేను.

పం:- పోవండి, సెలలోనాలు మా వాళ్ళింటికి పంపితే
మందుచ్చుకు వస్తాను.

నా:- అధికప్రసంగ మెక్కువతోంది! నిన్ను మీ
వాళ్ళింటికి పంపాలిగూడా! వాళ్ళు నువ్వు
గూడా గలసి నన్ను తిట్టడానికి. వెళ్ళేవాడవు
నీపిల్లల్ని తీసుకొని కాళ్ళకంఠంలా తేచిపో! మళ్ళీ
నానువ్వు మెక్కింది. నీ వాళ్ళవరేనా నిన్ను
తీసుకు తయారయ్యారంటే కాళ్ళు వరగగొడు
తాను.

పం:- అయ్యో! వాళ్ళని విమోచనంగా తిట్టడ
మెందుకు?

నారా:- ఓరీ! చెల్లాడ! చొచ్చుకట్టి తీసుకురా.
ఈ రాకాని చావగొట్టి పీఠిలోకి నెట్టుతాను.

పంకజమ్మకును, ఆమెపిల్లలకును కట్టుకొనుటకు
బట్టలైనా లేవు. ఆమెకున్న బట్టలన్నిగలసి, సగము
చిరిగిన రెండు పాతచీరలు మాత్రమేగతి. అది మాసి
పోయి పీలికలు వేలాడుచుండును. ఉతుకుకొనుటకు
శక్తిలేదు. చాలికి వేసినయెడల, కట్టుకొనుటకు
మరియొక బట్టలేదు. ఆమె పిల్లలందరిని పాతపీలికలే.
ఇన్ని కష్టపరిస్థితు లొక్కసారి వీడించుచున్నను, ఆ
సాధ్యమనే జంకక, పరమకాంతముతో గృహకార్య
ములను జక్కచెట్టుకొనుచు,వదిని, పిల్లలను సంత్వేషి
పరచుటకై నిరంతరము పొటుబడుచుండును.

తనకుమాత్రము గావలసిన పదార్థముల నాయన
కాఫీహాలులులో తీసుచు, గృహమునకు గావలసిన
వస్తువులను తెప్పించుట తొత్తిగ మానెను. ఎదురుగా
నున్న కోమటికొట్టులో వస్త్ర విమర్శము మొదలగు
వస్తువులను పిల్లలందఱు తెచ్చుటచే, ఇంతకంటేకు పద్దు
వ్రాసి వరకును చెట్టింపు లాభముతీయుట
మొదలుపెట్టెను. ఇంట తగిన భోజనసామగ్రి లేక
పోవుటయేగాక, భోజనపు వేళకు మాత్రము తమకు
కావలసినది చేసిపెట్టలేదని యందరును అదీనురాలిని
చాధించుచుండిరి.

ఒకనాటి సాయంత్రము చీకటివడుచున్నది.
ఇల్లంతయు కటిక చీకటి, దీపము వెలిగించుటకు కిరస
నాయిలు లేరు. ఏమి చేయవలయునాయని యామె
చింతించుచున్న పనుయమొన, నారాయణమూర్తి
గారు వచ్చిరి.

నా:- ఇంట్లోదీపం చెట్టడానికిగూడా శక్తిలేదా?

పం:- కిరసనాయిలైపోయింది, అందుచేత...

నా:- నా పంపాదమంతా యిల్లాగే నాకనం లేస్తు
న్నావు. నిన్ను గాక మొన్న తెప్పించిన కిరసనా
యిలంతా యేంతేకావు. వేరే అమ్మకుంటున్నట్లు
కనబడుతుంటే. ఓరే, అచ్చాయి, ఒకకాని చెట్టి
కిరసనాయిలు తీసుకురా. చాలాకొంటే, యీ
దరిద్రగొట్టు అంతా వొక్కనాడే ఖర్చుపెడు
తుంది.

ఉదయం 7 గంటలయింది. నారాయణమూర్తి
గారు కాలకృత్యాలు దీర్చుకుని, కాఫీహాలునకు
పోవుచుండిరి. అప్పుడాయన పెద్దకుమార్తె లలిత
భయముతో దగ్గరకువచ్చి యేదో మాటాడ నుద్దేశిం
చుచున్నట్లు కండ్రివంక జూచుచుండెను.

నా:- లలితా! పీఠిలోకిందుకువచ్చావు? లోపలికి
పో!

నాన్నగారూ! నన్ను 'బల్లోకి పంపించరూ,
పిల్లలందరూ, హాయిగా నలకాపు ప్రకాలా తీసుకొని
యెంతో ముచ్చటగా బడిలోకి వెడుతుంటే; నేను,
చెల్లెల్లా, యేడుస్తూ పాత నుడ్డపీలికలు గట్టుకుని
లోపల మొద్దులవలె కూచుంటున్నాము. చెల్లెలికి
నాకు తెలియక పరికిలి కుట్టించరూ, బడిలోకి వెడ
తాము.

నా:- లోపలికి వెళ్లు వెళ్లు; మియమృచదువుకుని
పొడైపోయింది. ఆడపిల్లలు చదువుకుంటే యేమీ
బాధం లేకపోవడమే గాకుండా చెడ్డసహవా
పాలవల్ల పొడైపోతారు. ఇంట్లోకి వెళ్లి పంట,
పని, నేర్పుకో, నడు, నడు.

తండ్రి చెప్పిన, యీ నిరాశ మంచలింపులకు లలిత మొగము చిన్న బోయెను. ఆమె యేడ్పుచు తల్లియొద్దకుపోయెను.

కాఫీహోటలు గుమ్మములో నారాయణమూర్తి గారు కాలిపెట్టగానే, హోటలుయజమాని కోపముతో నాయనవంక దిరిగి మాట్లాడ మొదలిడెను.

హో.య:—అయ్యో! స్త్రీదరుగారూ! మాకు సామిత్త వ్యధలనుకోలేదు! ఏప్రిల్, మే, జూన్, మూడు నెలలకైన సామిత్త యివ్వవలెను గదా! మొత్త మెంతలేలింకో చెప్పి మరి, కాఫీపుచ్చుకోండి.

నా:—మొత్తంచేస్తా, పుస్తకమిలాగియ్య (లెక్కించి) మాడునెలల తాలూకు 88-14-0 అయింది.

హో.య:—ఇంతంత బాకీలు పెడితే, బీదవాళ్లం వ్యవహార మెట్లా చేసుకుంటాము చెప్పండి మరి. ఇదిగో మీరు వెంటనే యిస్తేనేగాని పట్లగాను.

నా:—ఈమధ్య కోర్టుమాయవంపల్ల డబ్బు కిట్టుందిగావుంది. ఏటో ఒక బాపకుమానీ త్వరగానే యిస్తాలే. ముందు కాఫీనంపించు, నీరసంగావుంది. నారాయణమూర్తిగారు ఫలహారంజేసి వచ్చి యింటిగుమ్మ మెక్కుచుండిరి. లోపలినుండి పిల్లలందరు, చిక్క మొగములతో యేడ్పుచు, పరిగెత్తుకొని వచ్చిరి.

పిల్లలు:—నాన్నగారూ! అమ్మ మాతిదగ్గరికి నీళ్ళు కోసంపెళ్లి, అక్కడ మెట్లమీద పడిపోయింది. పిలిస్తే మాట్లాడరు. ఇండాకా మాతో కోసు టింటికివెళ్ళి కరకాడయలు లెమ్మన్నది, డబ్బు లేక తీసుకురా లేదు. డబ్బిచ్చకపోతే కోమటి యివ్వనన్నాడు.

నా:—మరేమీ ఫలవాలేదులే. దొంగవేసలు నే నెరుగనూ!

స్త్రీదరుగారు కాలితోడు విడిచి నెమ్మదిగా మాతి దగ్గరకుపోయిరి. అప్పుడే ఆమె యూర్ధ్వ క్వాసము విడుచుచుండెను. ముఖమునల్లుబడిపోయి, నాడి నీర సిందిపోవుచుండెను.

నారాయణమూర్తిగారికి సాధ్యమణియగు తన పత్నియొక్క అంత్యదశను చూడగానే, యిట్టిదని వర్ణింప వలవిగాని, పశ్చాత్తాపము, దుఃఖముగల్గెను. ప్రేమరసకూన్మ్యదను నాయన పాపాణువృద్ధయము గూడ కరగినదయ్యెను. వెంటనే, యాయన తన యిల్లాలిని చేతులమీద నెత్తుకొనివచ్చి, నుంచుముడి పరుండలెట్టి విసరుచు, నాడి చూచుచు, నాకుంత చదుచుండెను. పిల్లలందరును చుట్టుకేరి “అమ్మా!” యని గుండె పగులునట్లేడ్పుచు నాకురంతచదుచుండిరి. పంకజమ్మ యెట్లో కన్నులువిప్పి, దీనదృష్టులతో భర్తవంక చూచుచూ, నేనెవరెవ్వటకు పెదవులు కదల్చబోయెను.

నా:—పంకజం! మమ్ముందరిని విడిచి వెళ్లిపోకు న్నానా! అయ్యో బ్రతికినన్నాళ్లూ నిన్నెన్ని బాధలేనా పెట్టాను. మర్యాదగట్టి నన్ను క్షమించుచు! నీ కిచ్చు దేంగావాలి?

కోగి అనడముతో భర్తకంఠమును మెల్లగా కాగలింపుకొనెను.

పం:—నాధా, భవ్యురాలను. ఇప్పుడైనా, మీనల్లని మాటలు చెపులడినవి. స్త్రీజన్మ మెత్తినందులకు సార్థకము, తన పతియొక్క ప్రేమపూరితమును నాదరణ పొందుటయేగాదా! ఇన్నాళ్లు కాపురముజేసి యిట్టి యానంద మెన్నడును నే ననుభవించలేదు. చాలు యింకేమివద్దు. మీ కనేక నమస్కారాలు. మీరు నన్నెంత హింసించినను మీరే నా దైవమనుభావమే. చివర విమిషము పరకు, మిమ్ము నిందింపకుండాజేసింది. ఓ...క్క...నూట...ఆ...ను...ప...త్రి...మందు...బ్ర...తు...కు...తా...నే...నా...పిల్ల...లు...చా...గ...ర...

ఇలా మాట్లాడుచునే, ఆమె కన్నుల మూసుకొనెను. ఆమె కీభౌతిక ప్రపంచమందలి కన్యమఖములతో పని లేదు. నారాయణమూర్తిగారు తెల్లబోయిరి.

సోపపువరదా

‘ఆర ఆర వోటో పడింది’

మ మై క దై వ స ం ప్రార్థ న ము

కవిగోండల వెంకటరావుగారు

- మ॥ కనులెవ్వనివి చూడఁజేయుమనలన్ గిర్వాంధులన్, దివ్యమా
పనులెవ్వనివి లేవనెత్తుమనలన్ భస్మప్రదగ్ధాంగులన్,
గొనఁబెవ్వనిదికాంతి గొల్పుమనలన్ గోచారకూటములన్
జనులారా! యలసర్వసిద్ధుని భజంపన్ రండు నాతోరహిన్.
- చ॥ ఎవనిగృహంగణంబున వచింతురొమూగలు, పంగులైనవాం
డ్రెవని సమక్షముచెరిగి యెన్నిదియంగములన్ భజంత్రొ, గ్రు
డ్లెవని నిదానమున్ బడసి దృష్టిరహింతురొ, యట్టిచిన్నయున్,
గివినుతు, లోకవంద్యు, మమకారనికారుని, భక్తిగోల్పెదన్.
- శా॥ దార్శిద్యంబున గుండువానికిని, చెందంబందునందేహమై
యారాటంబును బొందువానికిని, విద్యాబుద్ధులుంగల్గి యెం
దూరుంబేరును లేనివానికిని, ముందోవెన్నునో చూతునిన్;
నారుంబోసినవాడౌ నీరిడంగ నండన్ నిండు కుండన్ బలెన్.
- చ॥ కలిమి యశాశ్వతంబు, దొరగర్వమునిల్వదు, వేరమెచ్చుకే
చెలిమి, బలంబునన్నగిలు, పృష్ఠేలయించును, నిత్యమైన ది
య్యలనొకఁడనిగానఁబడ; దెంచుకు? నందడిమమ్ముద్రోయకొ
ఫలరహితా! స్వకర్మపరిపాకవిజేత! పితామహాపితా!
- చ॥ ఎవనిది యీశరీరమననెప్పుడొతల్లిగతించు దండ్రీయున్
దవిలేదుమిత్తి; తాతలును తాతలతాతలు జ్ఞప్తికేగనన్
మివులరు; నీవొకండవనుమి యల యండఱకాదినన్న చొ
ప్పపురు రహించువాడవెద; సంజలి నీకు మహానుభావుడా!
- చ॥ రగులగనీకు కర్మఫలరాశిని, రాగములెత్త నీకు, మీ
శుగొనమె నీగుణంబుప్రియసోదర! చూడుము చెట్లుగాయుటన్,
పగలగుటన్, ప్రశాంతిగను వాహినినీరము జాలువాటుటల్,
మొగిలులు వానలన్ గురిసి భూమిని బచ్చనఁబుచ్చు టర్మిలిన్.
- మ॥ మఱువన్ రానిది, మాటిమాటికిని సంభావించినన్ బూర్తిగా
నెఱుంగన్ రానిది, లేని, దున్నది, బహిఃప్రేమంబుకున్ మానసాం
తరరాగంబుకు మూలమైనయది, సత్యాధారమైనట్టి, దు
త్తరపూర్వాంశములెల్లనేర్చినది, వార్తన్ చెప్పుచున్నట్టి, ద
య్యరుదాదానిని, నాత్మశక్తిని, రటస్థులైనదానిం, భజే.

చ॥ సకలమువాడననే యిదిసత్యము! నమ్మండి నమ్మకుండుడి
యొకరుడనను వాడొకరుడొప్పుగఁగూడిన నెక్కరుల్లమే!
వికలతలేదు మాకెపుడు, విశ్వముశంతకు నుంచఁగాక; వాఁ
డకుటిలుఁ డాదిసంభవు డనాదిమహాపురుషుం; డెవడ నేన?

భా॥ భావశ్లోతికినూనె, వత్తి, ప్రది, దావాసంబునా నేమహా
భావంబూఱకప్రవ్వరిల్లువదో; లో ప్రజ్ఞప్రసూనంబునున్,
దీనై, చేవయు, శేవయున్, సోలగునై తేలిందునో సారభ
శ్రీనిస్తారత; నామహావిబుధమున్ బ్రేమింతుఁ గామింతునే.

దేవదూత

అధికార్ల సూర్యనారాయణరావుగారు పి. ఎ. బి. మర్.,

నిన్నను జానకి! పున్నమియాట
వెన్నెలజానుచు గన్నులమూయ
గాఢాంధకారంబు గప్పినట్లయ్యె,
కప్పిన తమసంబు కరగినట్లయ్యె;
కరగినంతనె గాలిఁ దిరుగుచువచ్చె
దివ్యకాంతులతోఁ తేలిమిబువోలే!
ఆ కాంతిజలదంబు నరయగాలేక
కనుమూలిపడియె నావనదంబు విడియె!
వనదంబులోనుండి ప్రభలగ్రక్కుచుచు
మోమున శాంతంబు పుష్పించుచుండ
వట్టురెక్కలురెండు ప్రక్కలవ్రేల
దేహమంతట దివ్యతేజంబునిండ
మంగళ కారుణ్య శృంగారమూర్తి
దరహాసమొప్పు నాదరితేరి యనియె:—
“దేవదూతను నేను, దేవకార్యంబు
తలచాల్చి నెరవేర్చు ధరశీవాలితిని;
విమలాత్మ్య బరమేశు బ్రేమించువారి
పుణ్యనామములతో బోవలెనే!”

అనగ బ్రష్పించితి నాత్రమ్ముతోడ
“నేనుగల్గుదునె యామానవులలోన!”

దేవదూత వచించె “నీవుగనరావు,
సద్భక్తులేగడి జాడనే బోవు!”

అనిన ఇన్నతతోచె, నై వధీయుక్తి
వేలుపుతో నెట్లువిన్ను నిందితిని;
“సతుల వలచే పుణ్యజనులతోనై న
వేర్కొనుమా నన్ను విశ్వేశుమ్రాల!”

వలుకులాడినయంత వనదంబుకూడ,
మంగళాకారంబు మాయమైపోయె;
వెన్నెవలెనున్న యావెల్లనొమబ్బు
వెన్నెలజాడల వినువీధికెగసె!
నేడట్లై శయనించి నిదురించినంత
జనుడెంచి నామ్రాల వనదంబు విడియె
కళ్యాణదేహుండు కాన్పించెమరల!
చిరునవ్వు మోమున జెలువారుచుండ
కమనీయ హేమాక్షరముల పొత్తంబు
తీసి “నయ్యడ! దీనితలకింపు” మనియె;
తలకిందినాడ నే పులకింపనొడలు!
పరికిందినాడ శేవనఫలంబెల్ల!
పరమాత్మ్య బ్రేమించు నరసమూహమున
నాపేరె జానకి! యమరెప్రథమమున!

ప్రశ్నోత్తర రత్నమాలిక

ఆదిభట్ట తిరిగియ్య సిద్ధాంతిగాడు (అనువాదములు)

“స్వామి కృష్ణానందరత్న”

ప్ర॥ నీతియవశేషమి?

ఉ॥ గతి లేక ప్రాప్తికి నీతియని యందురు. అనగా స్వీకరితమయితే ఎట్టి కార్యమయొక్క ఫలము నియమము తప్పక ప్రాప్తమగునో దానిమేర నీతి.

ప్ర॥ దృష్టాంతరూపముగా తెలియజేయవలెను?

ఉ॥ ఏ ఉపాయముచే రాజు రాజకార్యమును నియమబద్ధముగా నిర్వహించుచున్నాడో దానికి రాజనీతి యనియు, దేనిచే సంఘము నియమానుసారముగా నడచుచున్నో దానికి సాంఘికనీతి యనియు, దేనిచే యుద్ధకార్యము రాసుగా సంపన్నమగుచుండునో దానికి సమరనీతియనియు, ఏప్రణాళికచే నీతికార్యము నియమము తప్పక నెఱవేరయండునో దానికి గృహస్థనీతి యనియు, దేనివలన మానవులు తమతమ కర్తవ్యములను సాధన ద్వారా తీర్చి మను పవిత్ర మొనరించుకొని భగవద్చరణకమలమును లభింపజేసికొందుకో దానికి ధర్మనీతి యనియు పేర్లు.

ప్ర॥ నీతికి మనీతికి భేదమేమి?

ఉ॥ ఎయ్యది ప్రాప్తమగునో దానిని నీతి యందురు. అన్ని కార్యముల యందును నీతికలదు. దొంగతనము, అసత్య మాడుట మొదలగు దుష్కర్మములందు పైతము నీతికలదు. కాని దానిని దుర్మీతి యందురు. ఎట్టి మార్గమును ఆశలంబించినచో మనుష్యుడు స్వస్మార్థగామియై మంచి ఫలమును పొందునో దానికి మనీతి యని నామధేయము. మంచి కీర్తిగామీ మనీతికి మూలకందము.

ప్ర॥ మనీతిని ఆధ్యసించుటవలన ప్రయోజనమేమి?

ఉ॥ దాని నధ్యసించినచో మన మెట్టి కార్యమందు ప్రవేశించినను అనాయాసముగా నియమానుసారముగా ముఖమునుబొంది దానిమూలమున కుభ

ఫలము చేపట్టుగలము. దానిని మిగుల నధ్యసించి నప్పుడు, సంభవించుచున్న వృథాకలహము, వివాదము, అసభ్యత, మార్భ్యము, దాష్ట్యము, భార్యము, కాపట్యము, ప్రపంచము మొదలగు నన్నియు నశించును. న్యాయపాపములయందు మిథ్యాభియోగములు, అనుమలన వ్యర్థముగా నర్థవ్యయము సంభవించుట, దుష్టలనియడ నత్యాచారము, వేషాలయగమనము, మర్యాది నేవనము మొదలగు మహాపాపములు, సంఘమందలి దానిద్రుడుఁబులు మఱి వృద్ధి కెందవు. సాధారణమైన శ్రుభుత్వమునకై మానవకోటికము యుద్ధభూమియందు మఱి ప్రవహించదు. ఇంతయెల? సంఘము మిగుల ఉచితవరహితమై యలరారును. ఇందువలన కారీరక మానసికాధ్యాత్మికోన్నతి చేకూఱును. పరిపాలకుండును, సంఘమందును, ఇహలోకమందును, పరలోకమందును ముఖములన్నియు స్వేచ్ఛగా నునీతి కీర్తిగాముపై నాధారపడియున్నవి.

ప్ర॥ మనీతి మార్గమును విడచుటచే నష్టమేమి?

ఉ॥ మంచి ప్రవాహాజేగముగల నదిమీద వారధి యొండెనట్లు, భయంకరమైనదియు తరింప నలవి కానిదియు నగు సంసార నది మీదకుండు మనీతి దుర్గమనే ఈ సేతువునుండి ద్రష్టుడైన వానికి దుఃఖము, వైకల్యము, వివాళము తప్పవు.

ప్ర॥ నీతి కధినుడై కార్యమును నిర్వహించుట మానవకల్పితోపదేశమా లేక పరమేశ్వర నిర్దిష్టమా?

ఉ॥ ఇది మానవకల్పితము కాదు. భగవద్వ్యవస్థయే ఇట్లు స్మరింపబడినది. ఇది యొక శ్రేష్ఠప్రాయముగా అలంబించి మానవుని తీవితోద్దేశమును సార్థక మొనరించును.

ప్ర॥ దృష్టాంతరూపముగా నెఱుంగజేయవలెను.

ఉ॥ చంద్రమాన్యుల పూర్వోదయము, పశ్చిమాస్తమయము, గ్రహపక్షతారుల పరస్పరాత్మప్రనియమము, మేఘమునుండి జలదానము, అగ్నినుండి ఉష్ణప్రకాశము, వాయువునుండి నిశ్వాస స్పందనము, వృక్షములనుండి పుష్పఫలప్రచ్ఛాయదానము — ఇది యెంతయు ప్రకృతి నియమ బద్ధముగదా! ఈ నీమమునుండి దాటిపోవుకొని దేవికిని లేదు. ఈశ్వరుని ఈ నీమము లుల్లంఘించుటచేసవుడు జగత్తు ప్రళయము కావలసినదే! కావున ప్రకృతి నియమబద్ధమై నట్లు మన తీవ్రతమునందలి ప్రత్యేకకార్యము నియమమునకు, నీతికి నధీనమై యాచరించుటచేసినచో లేక మాత్రమైనను క్షేమమునకు తావుండదు. సునీతి కిట్లుగామే యీశ్వరుని యభిప్రాయము.

ప్ర॥ ఆశోగ్యవంతుడెవడు?

ఉ॥ ఎవనికి దౌష్ట్యము, కావట్యము, కామక్రోధాది వికారములు లేవో వాడే ఆశోగ్యవంతుడు.

ప్ర॥ వీరుడెవ్వడు?

ఉ॥ జితేంద్రియుడు.

ప్ర॥ సుఖయోవ్యుడు?

ఉ॥ భగవద్భక్తి సంపన్నుడు.

ప్ర॥ బుద్ధిమంతుడెవడు?

ఉ॥ కార్యము వారంభించక మునుపు పరిణామ ఫలమును ఎవడెఱుంగుకో వాడే మేధావి.

ప్ర॥ భక్తుడెవ్వడు?

ఉ॥ సాధుచరిత్రుడు.

ప్ర॥ భజనంతుడెవడు?

ఉ॥ సంతోషయుక్తుడు.

ప్ర॥ పరాధీనుడెవ్వడు?

ఉ॥ దుష్టవాసపటము దానుడై యింద్రియలోలుడైన వాడే పరాధీనుడు.

ప్ర॥ శ్రుద్ధివాడెవడు?

ఉ॥ వివేకము, సత్సాంగత్యము, అను శీతములు లేనివాడు.

ప్ర॥ చెదిరివాడెవడు?

ఉ॥ సగుణదేశమును, నీతిపద్ధతిని వినజాలనివాడు.

ప్ర॥ మూగయెవడు?

ఉ॥ వృద్ధుడుధురములగు సత్యవాక్యములను పలుకజాలనివాడు.

ప్ర॥ మృత్యుచెయ్యది?

ఉ॥ తీవ్రతమునందు పరిత్రుత, పరోపకారపరాయణత పరమాధృచింత లేకుండుటే మృత్యువు. అనగా అట్టివాడే తీవ్రమృతుడు.

ప్ర॥ స్వర్గమున చెయ్యది?

ఉ॥ సజ్జనులతోడి గోప్యికిని భక్తితో నీశ్వర మననము నొనర్చుటకును స్వర్గముని పేరు.

ప్ర॥ నరకమున చెయ్యది?

ఉ॥ భగవానునియొడ నవిశ్వాసము, శరీరాభిమానము, అహంకారమువలని యుష్మత్తత్వయు నరక మనుభవించి నట్లేఱుంగనను.

ప్ర॥ పద్మముకంటె శోమల మెయ్యది?

ఉ॥ దయావంతుని హృదయము.

ప్ర॥ పాపాణుముకంటె కఠిన మెయ్యది?

ఉ॥ కులటాహృదయము.

ప్ర॥ గ్రహించదగిన మెయ్యది?

ఉ॥ సజ్జనుని పరామర్శ.

ప్ర॥ విడువదగిన మెయ్యది?

ఉ॥ కపటము, కుచ్చితము, విశ్వాసపూరుకత్వము.

ప్ర॥ విజయగు బంధుడెవ్వడు?

ఉ॥ ఒరుని దుఃఖమును జూచిన యెవని శీత్రము లశ్రుధారాపిక్తములో, లోకముఖమున మిత్రుని నిందను, కత్తును ఆలకించి ఎవడు యెన్నటను దానిని బ్రచరింపక రహస్యముగా నాపదేకించునో, నీమర్యాదను చెడగొట్టుటకు నీతరుడెవ్వడో ప్రయత్నించుచుండగా మిన్నకుండక వీరునివలె నిన్ను సమర్థించునో, గౌరవ మర్యాద సంఘమును సమీపించినపుడు నీకంటె అధికుడయ్యును ఎవడు అహంకారము పహించక మిత్రోచిత సత్కారముచేయు చె ను దీ యుడో, దౌర్భాగ్యవశమున దరిద్రుడైనపుడు ఎప్పటివలెనే

నీయెడ సత్సావమును ప్రదర్శించునో, నిన్ను గాంచిన
యపుడు తిన్న నుభవంతునిగా దలంచుకొనునో,
అట్టి సమయమున నిన్ను విడువక నీహితమును గోరు
చుండునో, కష్టకాలమునందు (రుగ్గళయ్యయందున్న
చ్చడు) నిన్ను సదా నేమించుచుండునో అట్టివాడే
బంధువు. సర్వకాల సర్వావస్థలయందు నీతో గలసి
నీమనస్సును కలెంచజేసి ఆహాదప్రసాదములయందు
సహకారి యైనవాడు బంధువుకాడు. సద్గురువు నీకు
హృదయబంధువు. భక్తవత్సలుడగు భగవంతుడు
పరమబంధువు.

ప్ర॥ తల్లిదండ్రుల లక్షణము లెయ్యవి?

ఉ॥ రక్షణము, మాంసము, మేధస్సు, మజ్జ, అస్థి,
రసము గలిగించి నంత మాత్రమున కాక విద్య, నీతి,
ధర్మము, జ్ఞానము మొదలగు శిక్షణముల నలన పుత్ర
పుత్రుల శరీరమును, మనస్సును, అత్మను ఎవరు కల్యాణ

మొందెన బాలుడులో వాతానెచమగు తల్లిదండ్రులు.

ప్ర॥ బలవంతు డెవ్వడు?

ఉ॥ శరీరముకంటె ధనబలము శ్రేష్ఠము. ధనము
కంటె విద్యాబలము, విద్యాబలముకంటె బుద్ధిబలము.
బుద్ధిబలముకంటె ధర్మబలము ప్రశస్తములు. తపోబల
ధర్మబలముల మూలమున అత్యేషాత్మత్వగ్రమును
తొంద జాలినవాడు మిగుల బలకాలి.

ప్ర॥ అందరికంటె ఉచ్చవస్థు డెవ్వడు?

ఉ॥ భగవానుని పదకమలయులను నేమించువాడు.

ప్ర॥ ప్రాప్తవ్య మెయ్యది?

ఉ॥ భగవానుని కృప.

ప్ర॥ అది యెట్లు లభించును?

ఉ॥ మంచి నీతిమార్గమును ఆవలించి ధర్మాను
హాసపరుడైనచో లభించును.

భావచిత్రికరణము

బులుసు రానుజోగ రావుగారు

తొలిపలుకుతోలుకు నీరులకాల్వపై తెప్ప

చలిచావపై పూల

వలపింపులనడాలు

కులుకారు తొలకరు

ల్పులకాంతురము లీన /

కలకలల్లిత్రించి కాంచనాంబరలక్ష్మి

తిలకించి దీపించునో? పీయూష

మొలికించి యేలించునో?

సరిజూచి విరులకాపరిజ్ఞాచి నవ్వి చూ

పరిజ్ఞాచి వయసు మే

ల్పరిజ్ఞాచి సొగసుదా

పర మన్నెదొరసాని

కురుజేరు పిల్లక

వ్వరేపుడాపుల పూల పుప్పూచులతో నేల

మరగామ్యలోనుంచి యాన గొల్పుచునుండ తరకకావటే? నిల్వ.

పాచికలాడుట

దక్షిణహిందూదేశములోఁగొన్ని భాగములందుఁ గార్తికమాసములోని శుద్ధపాడ్యమినాడును గొన్ని భాగములలో మకరసంక్రాంతి దినములలోను బాచికలో పేకయోయాడుచుందురు. పాచికలాడు నాచారములోని విశేషము“ధర్మాల్లిసార” మను గ్రంథమున వివరింపఁబడినది. అనాడిక్రింది ధర్మములు నెఱవేర్చ వలయునట:—

(1) బలిపూజ (2) దీపావాదనము (3) గోకృదనము (4) గోసర్థన పర్వతపూజ (5) మార్గపాళిబంధనము (రోడ్లమీఁదఁ దోరణాదులం గట్టుట) (6) యష్టికర్షణము (వెదురు గడలను బెరుకుట) (7) నూత్నవస్త్రధారణము (8) పాచికలాడుట (9) స్త్రీలారతి నిచ్చుట (10) పుష్పమాల్యధారణాది కృత్యములు.

పైవానిలోఁ బాచికలాడుట యొకటి గదా! అనాటి యుదయమున నెల్లవారును బాచికలాడ వలయునట. గెలుపొందినవారు సంవత్సరములయు జయము గూతుమని నమ్ముచుందురట. అందుగూర్చి నిర్ణయ సింధువులో నిట్లు చెప్పబడియున్నది:—

“ఈ దిన ప్రాతఃకాలమున పందఱును బాచికలాడ వలయును. ఎవరు గెలుతురో వారికి వత్సరములయు గెలువే. ఎవరోడుదురో వారికి వత్సరములయు నవదయమే. పురుషులందరు నాటిరాత్రి తమ భార్యతో విశోదలీలఁ బుచ్చవలయును.” -

మఱియు కాశీఖండముయొక్క 88.వ

శ్రీమతి వింజమూరి వెంకటరత్నమ్మగారు

అధ్యాయములో నగస్త్యుఁ డిట్లు చెప్పినట్లున్నది:—

అగస్త్యుడు:—మణ్మథా! నారదుడు కైలాసమును తేరినవీమ్మట నేమి జరిగెనో చెప్పుము. ఆకథ చాలనింపుగానున్నది.

స్కందుడు:—కుంభజా! వినుము. నారదుడు కైలాసగిరికేసిన తర్వాత నేమి చేసెనో చెప్పెదవినుము. ఆకాశయానముచే శివునియిల్లుచేరి శివాశివుల పందర్బించి వారిచే నుదిత సత్కారములంది సుఖానీనుడయ్యెను. అప్పుడు పార్వతీ పరమేశ్వరులు ప్రీతితోఁ బాచికలాడుచున్నారు. ఆయాట రత్నముంగూర్చి గుహాహారము గలవాడై నారదుఁడు వారికిట్లనియె:—“దేవదేవ! యీసృష్టియే నీయాటకుఁ దగినస్థలము. (క్రీడాగారము) అట నెత్తముమీది 12 కచ్చీలును సంవత్సరములోని 12 నెలలు. పలకమీఁద గీయబడిన నలుపు తెలుపు గీతలు 15 × 2 = 30యును, నెలలోని 30 దినములు. రెండుపాచికలును రెండయనములు. రెండు పుడకలును ఇయాపజయములు, లేక, సృష్టివినాశములు. దేవియొక్క జయమే సృష్టి. దేవన జయమే లయము. మీక్రీడాకాలమే స్థితి. ఇట్లు ప్రపంచములయు నొకయాట. ఆయాట నిర్మలమై స్వల్పమైనదై మీ దైవదంపతులకు నడుచు జరగునది. ఇందునీవు గాని దేవిగాని గల్పొందరు. జననీ! నేను

మరచిచేయునది వినుము. శివుడు సర్వ
జ్ఞుడై నను, ఇంద్రునియు సతనికే దెలి
యదు. అతనికి గౌరవా గౌరవములు
లేవు. అతనిస్వభావ మామటయే. అతని
కితరగుణములులేవు (నిర్గుణుడు). అతడు
జాగ్రదవస్థలో నున్నను, వికృతి లేకుం
డును. అతడు సర్వమునకును మధ్యస్థు
డై యున్నను, అన్నిటికి నాధారుడై
యున్నాడు." ఇత్యాది.

మహాభారతములోని సభాపర్వము
యొక్క 98-వ అధ్యాయముందు దుర్యోధను
నితో శకుని యిట్లనెను:—

“నీవు లక్ష్మీనిబోలు నందముగల యతి
నను జూచితివిగదా? ఆమెను సంపాదించెడు
మార్గమురుజెప్పెద వినుము. నే నక్షవిద్య
యందుని పుణుడను. నే నందలి మర్మమును
బాగుగా నెఱింగినవాడ నొటచే నెలుపొందు

విద్యయెద్దియో తెన్నుగా నెఱుంగుదును. కాం
తేయందెంత యక్షులనా పరుడైనను
దాని నెఱుంగదు. ఆటకు రమ్మనిపిలచిన సత
డెన్నడు మాటుపల్కుడు.”

మహారాజవిజయములో నిట్లుచెప్పబడి
యున్నది:—సాచిక లాడుట కేవి కావల
యును. (1)సాచికలు (2) కచ్చులునప్పుట
కొక బల్లగాని, గుడ్డగాని, తగినగురుతులు
గలదియొకటి(3)కచ్చులు. సాచికలకు నాల్గు
పలకలుండి ప్రతివైపున 16 చుక్కలుండ
వలెను. ఈ రంగుగురుతులు ఆకాశముతప్ప
దక్కిన భూతముల సూచించును. వానిరంగు
లెవ్వియన-ఆకాశము తెలుపు, వాయువు
నలుపు, అగ్ని యెఱుపు, నీరు తెలుపు, భూమి
పసుపు. —ఇత్యాది.

ఇట్టి మహాత్తరవిషయములు గ్రంథపరి
శోధనమునలన నింకను దెలియగలవు.

కోయిల

ప్రాతపాటలె పాడుచుందువు
ప్రాతరుచులే గోరుచుందువు
ప్రాతకొత్తలు లేవు నీకూ
పిచ్చి కోకిలమా!

‘ఒగతిలోపలనెంచి చూడగ
నాకుసరియెవ్వారు లేరని
విప్రపీగుచునుందు వెప్పుడు
నీవు కోకిలమా!

గున్నమామిడి చెట్టుపై నే
యాకుసందునొ మణిగిమణిగి

పి. చలవతిరావుగారు

చిగురుటూకులచేరి తినుచును
కుహకుహామని కూయుచుందువు
కూర్చి కోకిలమా!

చూడవేమే చూలుపననను
గోరవేమే గొనబుటరటిని
తలపవేమే దాడిమిాఫల
మొందు కోకిలమా! †

స్వంతవృత్తుల పాంతబోవక
మందులై మను మానవాళికి
హితముగఱపెడి నీదుసేత
లవెందు గోకిలమా!

లోకములో నెవరిగొడవ వారిని. పరుల కష్ట ముఖములు కనిపెట్టువారును, బీదలకు సాయముచేయు సమకట్టువారును, బెక్కకు మిక్కిలి తక్కువ. తమ యోగుబాగులు గుర్రెఱిగి తీవరయారై గడుపుకొనుట తోనే సామాన్యులకు దినములు గడచిపోవుచున్నవి. ఇంక నితరుల నేను మారయింపును వారికి తీవ్రక యొక్కడ, తోడుపడుటకు సాధనకలూప మెక్కడ?

గోష్ఠ బాలిక లు

ఒకనాటి ప్రాతఃకాలమున అక్క చెల్లెండగు నిరువురు బాలికలు గొల్లపల్లినుండి చేరువనుండు గోపాలపురము చెవునకు వచ్చిపోవుచుండిరి. అక్కకు పండ్లెండు పదమూడేండ్లును, చెల్లెలికి పదియేండ్లును వయస్సుండును. వారిప్రక్కలనుండు చెల్లె క్రిందికొమ్మ లెచటనైన పూసియుండినచో, తన చేతనుండు గిన్నె చెల్లెలి చేతికిచ్చి, అక్క పూవులు కోసి, తన బెడలోఁ గొన్నియును చెల్లెలికే గొన్ని యును ముడుచుచుండును. ఎట్టి పూవులును బాలికలకుఁ బ్రియమే. వసురక మొగ్గలను, నిర్గంధమును ములనునైన వారు నిరసించరు! ఇట్లు సింగారిండు కొని యా బాలికలు, తమకు జ్ఞప్తికివచ్చిన పాటయొ కుదయె పాడుకొనుచు, మెల్ల మెల్లగ వడుగులుపెట్టు చుండిరి.

ఆదారిని నడచిపోవు నొక యువకుడు “పిల్ల లారా! ఎక్కడకు పోవుచున్నారు? గిన్నెలో యేమున్నది?” అని యడిగెను.

“మేము చుట్టం పోవుచున్నాము. పంతులుకు పాలు కొనిపోయి యిద్దిరండని అమ్మ పంపినది” అని బాలికల యుత్తరము.

అంత నా పశికుండు మఱికొన్ని ప్రశ్నలువేసి, వారు గొల్లపల్లినియొ, గెండు పూటలును తల్లి వారిచే పట్టణమందలి విద్యార్థి కోకనికి ఉవుపాలు పంపుచుండువనియొ చెలిసికొనెను.

“బాలికలారా! మీ రిట్లు పోయి పచ్చుచుండ దముతోనే ప్రార్థుపోతుంటే. మీరింక చదువుకొనడ మెప్పుడు?” అని మార్గమని ప్రశ్నము.

“ఈమధ్య నే మాప్రాణో పంతులు నచ్చి బడి పెట్టినప్పుడు, అందరుపిల్లలతోపాటు మేమును పలకా బలపమును చేతబట్టి బళ్లోఁ చెల్లినాము. ఇం రెట్లో చుట్టంలో చదివే పంతులొకరు మా అమ్మకు కనబడి, వేళకు మంచిపాలు తనకు పంపిస్తే, అదా యెక్కువ యిస్తానన్నాడు. అందుచేత మా పొన్న కాలు మాలవడ్డవి. చదువుకేమి, ఈ పంతులుకు వేళకు పాలందిస్తేనేకాని, అమ్మ మొట్టికాయలు మాకు తప్పవు! రానే చెల్లి, ప్రార్థిస్తాపోయింది!” అని అక్క కేకవేసి, వేవేగముగ కాలు సాగించెను.

“అహ! ధనికుల పాఖ్యమునకై పేదవా రెట్లు కష్టముల పాలగుచున్నారు! ఆ విద్యార్థి యిచ్చెడి యొక అదా లాభమునకై యిద్దఱు పేదపిల్లల చదువు పనుసిపోయినది! స్వలాభాపేక్షితప్పు వేటు చింత లోకముం దెచటను లేనేలేదు! ఎదువుండు కాకేమి నోప్పి? చదువునేర్చి పోయిగానుండవలసిన యీ బాల్యమున పాప మీ పల్లెబాలికలు చరులకు బానిస లయిపోవుచున్నారు!” అని బాటపారి మనమునఁ బలపోయుచు, తన యుక్త్యగవుఁ బురులమీఁదఁ వెడలిపోయెను.

చ దు వ్ర

ఇది రిగిన రెండు మూఁడు నెలలకు, ఆ బాలిక లిరువురును గోపాలపురమునుండి వైగ్రామమునకు బయలుదేరి యొక సాయంకాలమున మెల్లగ నడచి పోవుచుండఁగా, వెనుకటి పశికుండు వారి కగఁ బడెను. ముఖపరిచయముగల యా చిన్నవానిని జూచి యా పిల్లలు చిటునత్వ నవ్వరి.

“పిల్లలారా! ఇప్పుడు మీ కమాచారమేమి? మీరు కొనిపోవుచుండు పాలు పంతులుకు పంప

పట్టుచున్నావా? మీ కట్టుకును నుత్తరికి ఆయనగారు సరిగా దబ్బిచ్చుచున్నాడా? లేక, యేమైనా చిక్కులు పెట్టుచున్నాడా? పాలచెంబుతోపాటు వలకాపుస్తకాలుచేత బట్టివారే? పట్నంలో ఆద పిల్లల బట్టోచేరి మీరిప్పుడు చదువుచున్నారా యేమి? ఏదోవిధంగా మీరు చదువుకోవలెను సుమీ!" అని బాటసారి కుకలప్రశ్నము.

"అయ్యో! మా పంతులు మిక్కిలి మంచివాడు. మేము కోలా వేళకు మంచిపాలు తెచ్చిపెట్టుచున్నందుకు ఆయన సంతోషించి, చెల్లాయికి నాకు పెప్పరమింట్లు పెట్టుచున్నాడు. చెల్లీ నేనూ ఆయనకు పాలు కాచిపెట్టుచున్నాము. ఆయనతో మా కెంతో చనువు. ఆయన చదువుకొంటున్నప్పుడు, దగ్గిర వక్రికలు, పుస్తకాలు మేము విప్పి, వాటిలో బొమ్మలు చూచుకొంటున్నాము. అవి చూచి మాకు ప్రాణాలు లేచివస్తవి!" అని యశోద ప్రశస్తి తీరము.

"అక్కయ్యో! బొమ్మలు చూచుకోవడమేగాని మన చదువుమాట చెప్పవేమే?" అని చెల్లెలి వ్యాఖ్య.

"అ కలినుడు మీకు చదువుకూడా చెప్పచున్నాడా యేమి?" అని బాటసారి.

"పంతు లేమీ కలినుడు కాదండీ. ఆయన పెద్ద పాస్తకాన, తళతళలాడే ఆయన కళ్లతోనూ చూచి మొదట మేమూరికే ధయపడ్డాము కాని, ఆయన మంచివాడే—గుట్టో టిక్కు టిక్కుమనే గడియారం చూడమని చెల్లాయి చెదరుచు వెళ్లుచుండగా, దానిని దనకకు లాగేదానిని, పంతులుదగ్గిర కాకితాలలో బొమ్మలు చూడమని మనసుగా వుండేదిగాని, అది నా కట్టు వస్తాయి?" అని యశోద.

మార్గముడు:— "చదువురాని నీ కాకాకితాలెందుకు?"

యశోద:—"బొమ్మలు చూచుకోదానికే లెండి— పంతులు మంచివాడు. ఆయన వినుక్కొక,

ఇప్పుడు మా చెల్లాయికి గడియారం చూపిస్తున్నాడు. బొమ్మలు చూచుకోదానికి నాకు కాకితాలిస్తున్నాడు. నాదృష్టి యెప్పుడూ బొమ్మల మీదనే వున్నదని ఆయన కనిపెట్టి, 'నీవేలచదువుకోవచ్చు?' అని యొకరోజున నన్నాయన అడిగినాడు."

బాటసారి:—"నీ పాలమోతపల్లనే మా చదువు మూలపెద్దదని ఆతిణ్ణి నాలుగుతెట్టలూ పెట్టలేక పోతివా?"

యశోద:—"ఆయనను పాప మెవ్వరూ అటువంటి మాట లనలేరండీ! 'అయ్యో, మీ గ్రామంలోని కొత్తబట్లలో మీ చదువు నా మూలన పాడై పోయిందే!' అని ఆయనే చాలా నొచ్చుకొన్నాడు. ఒకరోజున ఆయన మాతో, అమ్మాయిల్లారా! మీరు నిత్యమూ నాకు పాలుతెచ్చి కాచిపెట్టి యిస్తూ శ్రమపడుతున్నారు. మీకు నేనుకూడా యేమైనా సాయంచేయవద్దా? మీరు పుస్తకాలు తెచ్చుకోండి-చదువు చెప్పుతాను' అని పంతులు చెప్పగా, ఎగిరి గంతేకాము."

బాటసారి:—"పట్టి పుస్తకాలమోలేనా, అపంతులు నిజంగా మీకేమైనా చదువుచెప్పుతున్నాడా? చెప్పండి"

యశోద:—"అయ్యో, ఆయన మూలన్న మాకప్పుడే అక్షరాలన్నీ వచ్చాయి. మా పూరిబట్లలో వాల్మీకీ 'కా ఖాలు' చాటనేరేడు! పంతు లెంతో మంచివాడండీ—మాకాయన ఓపికతో చదువుచెప్పతూ, బొమ్మలుచూపిస్తూ, తిను గొండువస్తువులు పెట్టుకుంటాడు-అంత మంచివారెవ్వరూలేరు!"

నే స్త్రము

విద్యార్థి ఆనందరావునకు యశోదయొ చెల్లెలును అనుదినమున వేళకు మంచిపాలు తెచ్చి కాచి యిచ్చుచు, చిన్నచిన్న యువచారము తెన్నియొ చేయుచువచ్చిరి. ఆతడు వారికి క్రమముగ పాఠ

ములు చెప్పారు, వారికి బహుమతులిచ్చి వంతుడుండును. ఇట్టియధ్యయలకును స్నేహముకలిగెను. ఒంటరిగ వట్టిగానివానను చేయవలసి వచ్చిన యానందరావునకు యికోదయ దానిచెల్లెలుపు సావామరాడ్రయిరి. ఆ బాలిక లాతనిని 'అన్నా' యని పిలువఁజొచ్చిరి. ఆరేడును వారియెడల సోదరప్రేమయు గాంచియుండెను. ఇట్లు పాలనెరుమున బాలికలకు చదువును, చదువునెరుమున నుభయలకుఁ జెలిమియును, సమకూరెను.

ధనము లేకాలని నుఖసౌకర్యములు, సఖ్య సంబంధమున నుభయసాధ్యులునున్నవి. ఎండ వానలను మిషిపెట్టి పాలు రావండుటయు, తోడుకాలను నెరుమున నీళ్లపాలు తెచ్చుటయు, గొట్టబట్టల పాలుగలిసి గోవుపాలని పోయుటయు, — ఆగొట్టలపాల తెలుగఁగె యెలుగఁగు. ఎప్పుడయిన తల్లి యేమిటీనను, ఆ బాలికలు క్రమములేవక, నిర్మలమాసర్యమునఁ దమ ప్రేమమునుబోలిన మంచియాప్తుపాలు తెచ్చి యానందరావున కిచ్చుచుండురు. ఆ బాలికలకుఁ జరువన వ్రాయన నేర్పవలెనని యావిద్యార్థిగట్టిపట్టుపట్టి, వారిచే బుస్తకములును పులికలును జదివించుచుండువాఁడు. అయిననుని పాయమున తమవిద్య దినదినప్రవర్ధమాన మగుచున్నదని గ్రహించి యా బాలిక లానందరావునిచేత సోదరప్రేమను బూని, చిన్న యువచారములుచేయుచు, ఆతనిని సంతోషపెట్టుచుండురు.

ఇటులాక సంవత్సరము గడచిపోయెను. ఆన దినము నాబాలికలు ప్రేమపూర్వకముగఁ గొనివచ్చి యిప్పించెడి స్వచ్ఛగోడీరములు నేవించు నానందరావునకు దేహమున మంచి యారోగ్యలభములు చేకూరను. మేధాశక్తి దీప్తివంతమయ్యెను. విద్య యందు చక్కని యభివృద్ధిగలిగెను. పురుల విద్యాభివృద్ధికి దానోకింత తోడువడిలిని గచ్చాయని యాతఁడు సంతుష్టాంతరంగుడయ్యెను. స్వస్థలముపిడి, పరదేశమున నివసించుట కారని మనస్సున నానంతయు

వంతలేదు. చెలిమి మూలమున నేర్పడిన యాయుధపురు చెల్లెండ్రుకు ఆనందరావున కన్ని పనులో చేసి పెట్టుదు, ఆతనియఁ దమితానురాగము గలిగియున్నారు. ఇంతకంటె చిన్నవారల శ్రమిసౌఖ్యము కావలెను?

చ న వ్రు

వేదవికాలపు నెలవులు పునమా ప్తినొందెను. తమ యనుంగు సోదరుడు ఆనందరావును విడిచియుండిన యారెండుమాఁడు నెలలును, ఆ గోపబాలికలను పెండుమాఁడు యుగములయ్యెను! ఋతుప్రారంభమున చెట్టివీడి తమ ప్రాంతినెలవులుసొచ్చు మట్టి బాలమునలే, కళాకాలా విద్యార్థు లొక్కొక్కరె వట్టెనువచ్చి, తమ ప్రాంతెలవులలోఁ బ్రవేశించుచున్నారు. కాని యెన్నటికిని ఆనందరావు పురమునకు రావండుటవలన యికోదయ చెల్లెలికిని ఆలసడి కలిగెను. అనుదినమును వారాతని వెనుకటిబసకుఁ బోయి, తమ మిత్రునిగూర్చి యనుగుమవచ్చిరి. ఈ మాతాతఁడు వట్టిగను రాకపోవచ్చునని యొక్కొక మాటును, కుటుంబముతోవచ్చి వేటువన మాయకొనవచ్చునని యొక్కొకమాటును వారికి వివరవచ్చుచుండెను. కొన్ని దినములనటకు ఆనందరావుకొఱకై ఖాళీగా నుంచఁబడినగదిలో, నందకు వేటొక విద్యార్థి ప్రవేశించెను. తమ యన్న యానందరావు మర్యాదచేసికొని కూర్చుండుకావున క్రొత్తమనుజుని విచానా పరచియుండుటయు, పులికలు బొమ్మల పుస్తకములు నుండుచోట నవ్వని కాలికోడు కానఁబడుటయు, టిక్కుటిక్కుమను గడియారముండు గూటిలో పిరాబుడ్డియు, కలములు దాచఁబడుటయు, సతత మందహాసమున వెలుగు వదనపద్మముగల తమ యన్న యానందసుస్థానమును పుస్తకములు ముందు వేసికొని మెంగము ముడుచుకొని కూర్చుండు నవ్వ విద్యార్థి యాక్రమించుటయును, — పాప మా కోమల పృథ్వీలకు గోపబాలికలకు దుర్భరదృశ్యము లయ్యెను! తమ పాపిష్టినయినములకేక నానందుని

యావందమూర్తి గోచరింపదని యాచారికలు దిగులు వదలజొచ్చిరి.

ఒకనాఁడు తల్లి యేదో పనిమీదఁ జంపఁగా, యశోద గోపాలపురమువచ్చి, పని చక్కపెట్టుకొని, స్వగ్రామము వెదలిపోవుచుండెను. ఇంతలో చిన్న లఱబుగొడ్డ నొకయంటి నావందరావు దిగియుండె ననువార్త యామెకు వివశమైనది. తోడనే యత్యా మగమున యశోద యాప్రాంతములకేగి, అన్నకొఱ కింటింటి నడిగెను. తమ కారెరి సమాచారము తెలి యదని కొందఱు పలికిరి. మారపు జిండ్లలో నెడట నైన నుండవచ్చునని కొందఱులిరి. ఎట్టకేల కావందుని బస యామెకొకరు చూపించిరి. అన్నను పీక్షింప నిండుకొరకగుల యాతమ వృద్ధమునఁ జేరుకని ముప్పొంగఁగా, యశోద యాగృహముసొచ్చి, ఓరగ వేసిన పెద్దగదితలుపు చివలనఁజెఱచి, భావోద్రేక మున, "అన్నా!" యని యొక పెట్టున నొకదెను.

గదిలోనుండి యపుడు బయటికి వచ్చినవారు ఆవందరావు కాకుండుటవలన, పాపమాతాల కమితా కార్యంగిము నడిగెను! "ఎందు వారు?" అని యపుడు యశోద నడిగిన వారు చివనాణుసంకల్పరముల ప్రాయముగల యొకమందరి. "మా ఆన్నయ్య బస యిదేనా?" అని గోపతాల యామంపపులపైంచి, లోనినకస్తువుల యావహక్లమబట్టి యనియెయని నిర్ధారణచేసికొని, "ఇదిగో నాటక్కు టిక్కుల గడియా రము! ఎన్నాళ్ళకు గనబడ్డారే మాయమా!" అని పలుకుచు గదిలోజొచ్చెను. "పంతులుగారెవ్వ టికో నెర్పిగాను" అని గృహిణి వెళ్ళుచుంటు యశోద నొక, అన్నయ్య కొత్తబొమ్మల కాకితా లేమి తెచ్చాలో చూదాము!" అని గోపతాల రినలో దాను మాటాడుకొనుచు, బల్లయొద్ద కట్టి పోయి, పుస్తకములు తిరగవేయఁజొచ్చెను.

భావోద్రేకము

భావోద్రేకము ఒక విధమున విచ్చిరవము, వృద్ధ యముప్పొంగి యుండునపుడు, బుద్ధి యుక్తాయుక్తము

లరయనేరదు! అట్టివారల మనస్సిమనుండి యుదిత జరి యురుకలెత్తి పారిపోవుచుండును. గొల్లపిల్ల యొకఁడే తమగదిలోజొచ్చి, తన పతిపుస్తకములు కలఁకుచుండుటయు, చరపురుహులతో లేనిపోని వరలెట్టుకొని తగనివశువు గాంచియుండుట యును, —రుక్మిణీ కంఠమాత్రమును రుచింపకుండెను! యశోద యొక వెనుకకుమరలి, గుమ్మముగొడ్డ చది కలఁబడి, "వదనయ్యగారూ! మీరెవ్వడు వచ్చా రుండీ? నమకటిపస మానేకాకేమిండీ?" అని యడి గెను. మొగి మెఱుకలేని హీనజాతి పడుచు తమ గదిజొచ్చి, గౌరవమేమియుఁ జూపక తన్నిట్లు సంబోధించుటవలన రుక్మిణీ యధికాగ్రహణో యయ్యెను. అంత నాయరువురు కోమలులకును, సంభాషణమునుచేర నీసంవాదము జరిగెను.

రుక్మిణి:—“మహ్మూ! మొగమూ ఎఱుగనివానవు నీతో మట్టరికముకలిపి, నన్నేమి మాట్లాడుచున్నావు? నీ వెవరవు? ఎందుకు వచ్చావేమిటి?”

యశోద:—“అలాగు కోప్పవదతారేమండీ, పదినయ్య గారూ? గొల్లవాళ్లమైనా మర్యాద గలవాళ్ళమే ముండీ! అన్నయ్యగారెరుగునగు మాసంగి— మీరు పాలెక్కడ పోయియుండుంటున్నార?”

రుక్మిణి:—మీ మర్యాదలతోను, వావివరసలతోను మాకోమిపనిలేదు—మీపాలు మా కక్కరలేదు కావలినీ కలురంపుతాములే—నెల్లిపోవచ్చును.”

యశోద:—“అలా పొమ్మంటాకేమండీ పదినయ్య గారూ? మిమ్మల్ని చూదామని యిన్నాళ్ళ నుండి కలపరిస్తున్నామండీ! అన్నయ్యకై నెల్లి, నేను లెంగపెట్టుకొనే యున్నాను. పాలు కాక పోలే నెయ్యి పెరుగనా అక్కరలేదా? మం చితే తెచ్చిపెట్టుతాము లెండి!”

క్రుతిమించుచుండెడి యాప్రాతబంధములు పగులఁ గొట్టుట పరమధర్మమని భావించిన యిల్లాలరుక్మిణి, “ఒసే పిల్లా! నాకు నీ వేయి పెరుగులూపద్దు నేస్తాలూ పడు! వచ్చిన దారి నే నెల్లిపో! కావలెనంటే

మా మగవారు కలుగంపుతారులే!” అని చలికి, ముఖము ములుముకొని, తమ గృహమునుండి యెన్నడీ బాలపికాచమున భుక్త్యానమనునా యని వేచియుండెను. తనతో వికటభ్రుంబులుకులాడెడి యా గృహిణితో నిరంతరముగించుకొని, అన్నయె యింట నుండిన దనకీ చరాభివము ప్రాప్తించియుండదు గదాయని కంట నీరుతెచ్చుకొని, కోపమున వాగోప బాలిక చివాలవలేది, యట్టె చెడలిపోయెను!

ఈ సు

ఈర్ష్యపండి చెడుగీలోకమున ముడియొకటిలేదు. ఎంతటి కఠినమరాత్ముడును స్వపౌఖ్యమును విసర్జించి మెలగు మూర్ఖుడుగ నుండడు. ఈర్ష్యభువుమాత్రము చరత్రాయనుతోపాటు నిజాభ్యుదయమును నీటఁ గలిపి, తానును దుఃఖపూషమునఁ జెరలాడుటకు సంసిద్ధుడగుచుండును! ఈ సుగుణము శ్రీ వామహిం చినచో, జఱిత వికారరూపమును చాల్చును. ఒకానొక కవినయ్యడు, “ఓ యీర్ష్యా! నీపేరే శ్రీ సుఖి!” యని యంగలాచ్చెను.

ఆనందరావు వాడింటికి కేరసతోడనే, గోప బాలిక దుండగపు సమాచారమును రుక్మిణి వారునికి నివేదించెను. ఇది విని నవ్వి యాతఁడు “అయ్యో, యోదా! ఎంత నెట్టిగొల్లపిల్లకే నీవు! పాపము దానిని వీచ్చివేయలే! — దాని చెల్లెలుకూడా రాలేదా? పుస్తకాలు తెచ్చుకొనివచ్చారా? మఱచి పోయినాను నీతో చెప్పడము. మన యింటికి కాద లనిన నేయి పెరుగులు వాళ్ళు బాగ్రతగా తెచ్చి పెట్టుచుంటారులే—మిక్కిలి నమ్మకమైనవాళ్ళు. ఒంటరిగావున్న నీకు మంచి పావానులుగా నుంటారు కూడాను!

చిట్టించిన మోముదమ్మితో రుక్మిణి, నాకీ కొత్త నేస్తు తెవరూదర్దు. నేయి పెరుగులు కావళ్ళు కట్టి మనస్ తేనక్కొలేదు.” అని సమాధానమిచ్చెను.

యోదాను నులించి తనభార్య హృదయమునఁ బడిన యనుమానాంకురముల బాడతెలియని యానంద

దరావు, “కావలసిన వస్తువులే వాళ్ళు తెచ్చిపెట్టు తుంటారులే—గొల్లవాళ్ళయినా స్నేహపాత్రులు— నీతో గలసి చదువుకుంటూ, ఇంట్లో సందడిగా నుంటారులే!” అని చలికెను.

“ఈ పట్ట వాసములో వస్తువులన్నీ యింటివద్దనే అమ్మచచ్చుచున్నవి. ఇంక చరసలుపెట్టుకొనే పొరుగుఁగి అమ్మలక్కల వాడుకలు మనకెందుకు? ఎవరికితగ్గ పావానులు వారికి ఇవగుపొరుగులనే మిదురుతారు గాని, పల్లెటూరి గొల్లవాళ్ళ చెలిమి నాకెందుకు? ఆ చడుచుట్టల చెలికేషం నాకేమీ బాగాలేదు. అటువంటి వాళ్ళను మనయింట్లో తేనిస్తే, మీ తలమీద తప్పుక అక్షింతలగింజలు పడతవి నుమండీ!” అని రుక్మిణి చలికెను.

ఈ కడపటి చలువలు ములుపులవలె చెలికీ తగులు వచ్చుటికి గాని, గొల్లపిల్లయెవల తనభార్యకుఁ గలిగిన యనుమానముల సంగతి యానందరావునకు స్ఫురింపనేలేదు! అప్పుడైన నతఁడు సరివారింపు వచనములు తెక్కనేయక, యోద పామావ్య బాలల పంటికి కావనియు, దానికిని దాని చెల్లెలికిని చదువు నం దమిత వాంఛగలదనియు, ఎటులైన నా బాలికలకు విద్యావ్యయమునఁ దమరు పాయము చేపి, వారివలనఁ దామును గొంత పాయముకొంటువలసి తప్పేయియు లేదనియును, ఆనందరావు సమాధానముచెప్పి, అంత టితో పతిపండియములు నివారితమయ్యెనని యను కొనెను. ఐన నువంతము లింతతో సంతమొందలేదు.

మఱువాఁడు కూరలబజారులో యోదయొ డాని చెల్లెలును ఆనందరావునకుఁ గావఁబడిరి. అతని భార్యతో ప్రథమ సంభాషణలోనే తమకుఁ గలిగిన యాకాభంగమునకై పాప మా గోపబాలికలు కంటఁ దడినెట్టుకొనిరి. ఆనందరావు వారల నుండించి, తన సలిసి సమాధాన పఱచివనియు, మఱువాఁటి నుండియు వారు తమకు పాలు పెరుగులు తెచ్చి యిచ్చుచు, వెనుకటివలెనే తమయింటఁ జనువు పొగించుకొనవచ్చుననియును, ఆయన వారల కథయ హస్తమిచ్చెను.

మఱువాటి నుండియే యశోదయు చెల్లెలును పాలు పెరుగులు గొనివచ్చును, అనందరావుగారి యింటఁ జదువుకొనుచు వచ్చిరి. దుక్కిణికిఁ గావలసిన చిన్న చిన్న పనులు చేసిపెట్టవలెనని యామె చెనువెంట నెంత దినయిదోయలలో వారు తిరుగుచుండినను, ఆభాగ్యకాలిని వారిని గన్నె త్తియైనఁ జాడకుండెను! ఇంక వారికి వామెకును మనసు గలియుటెట్లు? అనందరావు సాహాయ్యమున వాబాలికలును దినమును గొంతనేపు చదువుకొని, ఆతఁడు కళాశాల చేసినమాయమున స్వగ్రామమునకు వెడలిపోవుచుండిరి. ఇట్లు గృహాయజమానుని యాజ్ఞ పనులించియే, హృదయ సత్కేళనములేని నిర్బంధసహవాసభాగ్యమును, ఆ మువ్వురు కాలెలు ననుభవించుచుండిరి!

స మౌ ధా న ము

కాలమెపుడు నొకరీతికి గడువదు. ఒకసమయమున జరుగని కార్యము, వేలొకసమయమునఁ గొన సాగుచున్నది. క్రొత్త ప్రదేశమునకు వచ్చిన కొంత కాలమునకు దుక్కిణికి శరీరవ్యాధ్యము కలెను. దగ్గు పడివెనులలో నామె దేహమున వంతురికమైన వ్యాధి విశేషము వివక్ష్యరముగఁ బరిణమించి ఘన వైద్యులకును బొంగకుండెను. ఏనను, అనుభవకాలి యగు వైద్యుఁడు సంజీవరావునాయుని యొప్పు చేర్చజీతనయలధలికముగ, ఎట్టకేలకు దుక్కిణి యారోగ్యవతి యయ్యెను. ఆ యిట్లాలు మంచమెక్కినవారుగువారములును, పర దేశమున వారి కాలర మెట్లుసాగెనో, మూలపడి మూలుగుచుండెడి యాముగున కవరు పరివర్తలుచేసిగో తెలియనా? చెనుక దుక్కిణి తనయింటనుండి వెడలిపోయిని గెంటి వైచిన గోపబాలికయే యాచినములం దాగృహిణికి దిక్కయ్యెను! ప్రేమాచ్ఛవయగు పోదవలెనే యశోద దుక్కిణి కన్ని యుపచారములును జేయుచు, అనందరావునకు వైద్యముచెప్పుచు వచ్చెను. ఆమె చెల్లెలును వారికిఁ గావలసిన అభ్యాస వచ్చములు తెచ్చియిచ్చుచు, లెక్కలేని చిన్నపను లింట

జేయుచుండెను. ఆ యక్కచెల్లెండ నిజస్వభావ మిప్పుటికి కానుగ గ్రహించిన దుక్కిణికి వారిపుడు ప్రాణమిశ్రులయిరి! వారియెడల దుక్కిణి కిపుడ వ్యాజప్రేమయు కుదించెను. ఆ గోపబాలికలలోఁ గలది చదువు కొనుటకుఁగాని, ప్రేమ యుట్టికుడు వట్టుగ వారిని వరుసలుపెట్టి విలుచుటకుఁగాని. ఇపుడు దుక్కిణి కిందుకయు సందికుములేదు! ఆచాల లకును తన పరికిన గలచెలిమి స్వచ్ఛవపిత్ర ప్రేమ బంధమె యిని యిపుడు స్పష్టపడి, అట్టి నిరపరాధుల యొన నిన్నాళ్లును దాను వహించిన నిర్దయత్వమునకు దుక్కిణి మిగుల లజ్జకొందెను. నుస్వభావలగు నాగోపి కలకుఁ దానిపుడెట్టిమేలు చేసినను, వారికి దాను చెనుక గావించిన యపరాధమునకుఁ దగిన ప్రతి కారము కానేరదని యానుదరికి స్పష్టమయ్యెను!

వైద్యుఁడు సంజీవరావునాయుఁడు తమకుఁజేసిన యుపచారమునకై యానందరావు అరినిని తగిన రీతిని గౌరవించుగోరి, ఆయన కొకనాడు తమ యింట విందుచేసెను. సంగీత వధానంతరమున అనందరావు తాను సమర్పించఁబూనిన రూపాయిల పోత్తి తాంబూలమున నుంచి, వైద్యుని హస్తమున నుంచఁబోగా, ఆయన యది స్వీకరింపక, వారీయఁగల బహుమతి వేలొకటి గలదని పలికవచ్చెను, అదట నుండు సందలు నాశ్వర్యమందిరి. అంత వైద్యుఁడిట్లు పలుకుచున్నాఁడు:—“ఈ యిట్లాలు వ్యాధిలో వెత వొందుచుండు దినములలో, యశోద యను నీ గోప బాలిక యిలుకేలుపువలె వీరిని గాయమునచెప్పెను. ఈబాల సహాయముననే దుక్కిణిమ్మ దేహస్వస్థత వొందెను. మెకితకొంది చిరకాల వైద్యాలయానుభవము సంపాదించిన దాదవలె యశోద గోగి కా దినములందు పరివర్తలు పలికెను. కుక్కగ బుద్ధిగల యా నునుగదలిసి నేను బరిగాయము కాంగోరుచున్నాను. అనందరావు చుంతుల నీమె యవ్వవలె నెంచి, వారి యింట తలలో నాలుకవలె మెలుగునున్నది. యశోదకును వైద్యులెరిని యాపంతులె నురువు, దైవమును! చెనుకటి దినములలోఁగూడ ఈబాలికలు

తను గ్రామమునుండి యీపురమందలి యానందరావు పంతులును పొలుకెచ్చి పెట్టుచుండు సమయములందు నాకనుల కగలదునుండిరి. మొదటి నుండియును యశోదయందు మిగుల మక్కువ గలిగి యున్నాను. ఆనందరావు పంతులును వారి వత్నియును నాకీ వివాహము చేయించి, నన్ను బహుమానింపఁ గోరుచున్నాను."

సత్పురుషుఁడగు వైద్యుఁడు సంతోషరావునాయని కోరిక వహింపఁ జేసెనని యందఱు వనిరి. అప్పు

వదనల యాలోచన ననుసరించుట శ్రేయమని యశోదకును దోచెను. ఆమె తల్లియు బంధువులను దీనికి సమ్మతించిరి. అంత నతివైభవమున యశోద సంతోష రాయుల వరియొత్సవము జరిగెను.

ఇపుడు సంతోషరావునాయుడు గోపాలపురమున పేరుపడసిన వైద్యులలో నొకఁడు. కులములు చేత నను మనములు పెనఁగలసిన ఆనంద సంతోషరాయుల కుటుంబములలోనివారు, సంపత్కౌశల్యములతో విలసిల్లి, సౌఖ్యాభివృద్ధిలందుచున్నారు.

కష్ట జీవి

శ్రీమతి చిలకపూడి సీతాంబగారు

- ఉ॥ పుట్టిననాటనుండియును పూజ్యులనుకొ నిరుపేదవారికిఁ
వట్టెదనన్న మిచ్చి కడఁభక్తిని వత్త్రమొసంగి పున్నెముక
గట్టుకొనంగలేక వృథగా కలకాలములుచ్చుచుండు నీ
కట్టిడి కష్టజీవి ధర గల్గఁజేసితివేల యీశ్వరా॥
- ఉ॥ కట్ట దుకూలముల్, సుఖముగా వసియింపను మంచిమేడలుకొ,
బెట్ట సువర్ణభూషణకు, శ్రీనివాసాంజనేయ, దోయిలిక
బట్టినవారి ద్రోయుచును పాపములకొ గడియించుచున్న యీ
కట్టిడి కష్టజీవి ధర గల్గఁజేల నృణించి తిశ్వరా॥
- ఉ॥ కాయమశాశ్వతం బెపుడో కాలగతికొ బడిపాపు దానికై
జేయగరానిపాపములుజేయుచు ఘోరదర్శితాపాతికొ
దోయిలియొగ్గుచుకొ కరము దుఃఖములకొ వెలలొందుచుండు న
న్నీ యెడ కష్టజీవి ధర నిట్టులయేలనృణించి తిశ్వరా॥
- ఉ॥ తీర్థములందు గ్రుంకవలె దివ్యపదంబుల గాంచగావలెకొ
అర్థులకన్న వత్త్రముల సచ్చపుభక్తి నొసంగగావలెకొ
సార్థములివ్వయే మనుజుజన్మముగల్గినయందు; కీగతికొ
స్వర్గపుకష్టజీవి ధర నక్కట! యేలనృణించి తిశ్వరా॥
- ఉ॥ వదలని మోహపాశము లవారిలీతిగలంప మంగళా
స్పదముగు నీపదంబులను భావనసేయక దేహగేహముల్
వదిలమటంచునొందొ బహుభంగుల పాపములకొ గడించు న
న్నదయలె కష్టజీవి ధర నక్కట! యేలనృణించి తిశ్వరా॥

రాజా పెల్లి

రాజా తల్లిదండ్రులకు అల్లారుముద్దుగా బెరిగిన ఆంవబిడ్డ. అసలుపేరు రాజరాజేశ్వరి అయినప్పటికీ ముద్దుపేరు రాజా. రాజాలని పిలవడం అందరికీ సులభం. అందుకని పిల్లలూ, పెద్దలూ, వృద్ధులూ, అంతాకూడా రాజా అని పిలవడమే వాడుక. ఇప్పుడూ నాళ్ల ఆయనకూడా రాజా అనే పిలుస్తున్నారు లెండి.

రాజాకి 14 ఏళ్ళునిండకుండా అత్తవారింటికి వెళ్లకుండానే భర్తృహీన అయింది. తల్లిదండ్రులకు మితిలేని సంతాపం గలిగించిందీ విషయమే. తండ్రిమాత్రం కొద్దిరోజులకు ధైర్యము తెచ్చుకొని భార్యకు ధైర్యము చెబుతూ వుండేవాడు. తలంపులుండకూడా ఆచరించడానికి ఝుకుస్తారు, సంఘానికి వెరుస్తారు, వెలికి పెద్దపులిలా భయపడుతారు. అందుకనే యీ ప్రపంచంలో సుఖానికి తావు తక్కువైపోయింది. చుక్కల్లోచంద్రుడులా రాజా దినదినాభివృద్ధిచొందుతూ సాందర్యంతో ఒప్పుతోంది. చక్కగాకోవెలలాటి కంఠంతో కోమలంగా పాడుతుంది. రాజా పెద్దదయినకొద్దీ తల్లిదండ్రులకు భారం యెక్కువైంది. ఆ భారం యింతా అంతాకాదు. మొయ్యలేని భారం. రాత్రింపవళ్లు యిదే ఆలోచన. ఏమైనా సరే పెల్లిచేసి తీరుతాను అన్నారామెతండ్రి. తల్లికి కాస్త ధైర్యం గల్గింది. తగిలినచోట తగులుతుంది. భగవంతుడు అనేకవిధాల ఆడిస్తూ వుంటాడు, నవ్వీస్తూ వుంటాడు. రాజాపని ఆటలోనే

శ్రీమతి సుసర్ల లక్ష్మీచరణమాంబగాడి

వుంది. రాజాతండ్రి అకస్మాత్తుగా జ్వరంతగిలి మరణించారు. పాపం రాజా శోకపముద్రంలో ములిగిపోయింది.

ముందు తారురోడ్డున తీసికెల్లి తర్వాత ముళ్ళు తొక్కించటం, ముందుముళ్ళు తొక్కించి తర్వాత పూలమీద నడిపించటం మొదలైన వన్నీ జగన్నాటకసూత్రధారి మాయలు. ఆ అతీతునికి సాధ్యంకానిదేదీ లేదు. కొద్దిరోజులు గడిచాయి. ఏమైనా సరే పెల్లిచేసి తీరతానన్న భర్తవలుకులు రాజాతల్లికి చెవులల్లో వినిపిస్తున్నాయి. ఆమె భగవంతునిమీద భారంవేసి, తనవాళ్లం దటికీ భర్తవలుకులు చెప్పింది. కొన్నాళ్లకి తెంపయింది. కొందరికి యిష్టం, కొందరికి అయిష్టం, కొందరికి యిష్టముండకూడా భయం. ఏట్లాగైనా మూడువంతులు బంధువులంతా యిష్టపడి సంబంధాలు వెతకడం ఆరంభించారు. మనుష్య ప్రయత్నమే కాకుండా దైవయత్నంకూడ వుందికాబట్టి త్వరలోనే ఓ చక్కటిసంబంధం, రాజా కోరుకున్నది, కుదిరింది. శీఘ్రంగానే పెండ్లికూడా అయిపోయింది. ఆహ్వానపత్రికలు పంపినవారూ పంపనివారూ కూడా యీ పెల్లికివచ్చారు. బంధువులంతా సగంమంది వచ్చారు. బెడవాడలో పెల్లి. మగపెల్లివారికి ఆడపెల్లివారికి పెల్లి మధ్య అలకలు సుగులు యేమీలేవు. పెల్లికూతున్న పెల్లికొడుకు, పెల్లికొడుకుని పెల్లికూతురూ కూడా కొనుక్కోలేదు. పెండ్లికిముందు బాల్యవివాహాలలో మొగపెల్లి

వారొస్తుంటే అడపెల్లివారు యెదురై పానకం కావిళ్లతో యెదురుపన్నాహం అంటూ చేస్తారు. ఇప్పుడో తల్లక్రిందులైంది. అడపెల్లివారికంటే ముందుగావచ్చి సిద్ధంగా వున్నారు మగపెల్లివారు. అడపెల్లివారువచ్చే వేళకు సరిగ్గా రైల్వేస్టేషన్ కి వెళ్లి కాఫీతో సహా యెదురుపన్నాహం చేశారు. పెల్లి చాలా సరదాగా అయింది. అపూర్ణ గొప్ప వాళ్లు కొంతమంది వచ్చారు. పొరుగురు నుంచి రానివాళ్ళు రానందుకు విచారిస్తూ ఆశీర్వాదాలు తెలిగ్రామేద్వారా పంపేరు. ఆ సందర్భంలోనే శ్రీమతి ద్రోణరాజు లక్ష్మి బాయమ్మగారు యీక్రింద వ్రాసిన పద్యములు ఆశీస్సు వ్రాసిపంపి ప్రేమను తెలియపరిచారు.

ఆశీస్సు

ఏ విభుని దివ్యమధుర కృపావలోక
నానుభావ్యుని నార్ద్రమై యమలమైన
స్వేచ్ఛ నానందమయమైన తీవితంబు
సాధ్యమో, యదిమీకు ప్రసాదమగుత!
గుణము శిలమునే గోరికొని స్వయంప
రమ్ము నందినవారు పరస్పరమ్ము
వడయు పావనభూతలస్వర్గముఖము
ననుభవించి ముడాబి విహారులగుడు!!
సాధుగుణార్థి శ్రీజగన్నాథమూర్తి
రాజరాజేశ్వరీప్రేమకత్తురుచిర
మోహన కృపార్ద్రములు జూపు

ముక్తియములు

సేనబ్రాలయి గూర్చి ఆశీస్సు లిడుత!!!

సరే పెల్లి గమ్మునై పోయింది. పెల్లికూతురూ పెల్లికోడుకూ చక్కగా చిలకా గోరువంకల్లా

చక్కాబోయారు.

పూర్ణిమెలి. వెలంటే యెట్లాటిది? వీరింటి కెవ్వరూ భోజనాలకు రారట. "పోనీయండి రా కపోతే, మాకేం లోటులేదు, మేమే మిమ్మల్ని వెలివేళాం, మాబంధువులంతా వచ్చి పెల్లిచేశారు, వాళ్లంతా మాయింటి కొస్తారు, మీరువస్తేరండి యిష్టంలేకపోతే మానండి. మాయిష్టంమాది" అన్నారు. పూర్ణి కలకలంగావుంది. కొంతమంది యిడే తప్పలేదన్నారు. మనసంఘంలో జరిగే ఘోరకృత్యాలు చూడలేకుండా వున్నాము, అంతకన్న వేయిరెట్లు యిడేనయం అన్నారు కొందరు. శాస్త్రం వప్పదన్నారు నిష్ఠాగరి ఘ్నలు. మేం చచ్చాక మాఅబ్బాయిలు యిటు నంటివాటికి వెడతారేమోకాని మేం బ్రతికి వుండగా మావాళ్లడితే మాకూ వాళ్ళకీ కూడా బలవంతమరణమే అన్నారు, పట్టడల గలవారు. ఓ యిలా లక్షమాదిర్లుగా అంటున్నారు. వీరంతా తమబిడ్డలకు రజస్వలా సంతర వివాహాలు చేయవలసినవారే. ఇంతలో వీళ్ళు వెలేస్తారట, తర్వాత వాళ్ళు కూడా వెల్లై పోతారన్నమాట. ఓరోజు రాజా పుట్టింట్లో చిన్నసంతర్పణ సత్యనారాయణవ్రతం వెంకటేశ్వర దీపారాధన. ఇష్టమైనవాళ్ళంతా పోగయ్యారు. పట్టండంటే పట్టండన్నారు. వాళ్ళింటికి భోజనాలకల్లేరు. అంతాకలిశారు. మమ్మల్నేమీ పట్టుకోలేదే అన్నారు, అరుగుమీద కూర్చుని గుసగుసలాడుకుంటూవున్న ఆహితాగ్నిపరుల దిగ్గర కెళ్ళి.

కీ॥శే॥ పెదకింగు బాపనమ్మగారు

కల్రి పత్త్య రాజుగారు

రావుసాహెబ్ పెదకింగు వెంకటరంగయ్య గారికి సోదరుడగు శీతారామయ్యగారు నునూ రిదువదివత్సరములకు పూర్వమే కీర్తిశేషులైయుండిరి. ఈ పెదకింగు బాపనమ్మగారు శీతారామయ్యగారికి ధర్మపత్ని. పల్లవరత్న వెంకటవారాయణగారి కీమే జవని. శ్రీముఖనామసంపత్సర్ కీర్త్య బహుళ త్రయోదశి జనువారం ఆనగా 1883 వ సం॥ జూన్ 20 వ తేదీరి బందరుపట్టణమున రామానాయుడు పేటలో తమ స్వగృహమునం ది బాపనమ్మగారు పరమపదించిరి. ఈమె యాత్మకాంతికై తొలై 1 వ తేదీ శనివారం తమ జన్మభూమియకు గరాలదిబ్బ గ్రామములో కర్మకాండయును, ప్రార్థనాది కృత్య ములును, మిగుల భక్తి విశ్వాసములతో జరపియుం డిరి. ఈమె బాల్యమునుండియు ఆ గర్భ శ్రీమంతు రాలయ్యను కాంతి, శమ, దమాది సద్గుణములుగలిగి నిరాడంబర తీవరమును గడపెను. పురుషులెంత త్యాగిలులైనను శ్రీలు తదనుగుణముగా నడచు కొనునప్పడు గాని యా కుటుంబాధిక్యత లభివృద్ధి నొంద నీరవు. ఈ పెదకింగువారి కుటుంబాధిక్యత లభివృద్ధినిొందుట కీబాపనమ్మగా రెంతయో సహకారిణియనుటకు సందియములేదు. ఈమె గృహయాజ మాన్యమును వహించి తమ గృహధర్మములును, తమ గృహకృత్యములును, గౌరవాధిక్యతల నొందుట కెంతయో నీతిదాయకముగ వర్తించెను. తమ గృహమున కేతెంచిన బంధువుల యెడలను తదితరుల యెడలను విశేష ప్రేమాదరణములను జూపి గౌరవించుచుండిరి. విరోపా మహాసంగ్రామ సమయమున దేశీయనౌకల వ్యాపారమభివృద్ధి గాంచి నప్పుడు రంగయ్యగారి ఓడలవ్యాపార మెంతయభివృద్ధి నొందియుండెనో ఎల్లరకు దెలిసియే యున్నది. ఆ సమయమున రంగయ్యగారితో మాట్లాడుటకు ఆ నేక వ్యాపారములపై వసేకులు వారింటికి వచ్చు

చుండెడివారు. ఆ పచ్చిన వారి నెల్లరను భోజనము లకు లేవలసినదని రంగయ్యగారు దెలుపుచు వడ్డన లను గావించవలసినదని లోనికి వర్తమాన మంపుచుం డెడివారు. వర్తమానమంపిన వదినిమిషములలో ఎంతమంది వచ్చినను వడ్డవలను గావించకేసి తమ కుటుంబగౌరవాధిక్యతల ననుసరించి యామె గౌరవించుచుండేది. ముందు రానైయుండువారిని యామె తన నూత్నబుద్ధిచే గ్రహించి వారికి కావలసిన రిస వర్గములను ముందుగానే సిద్ధపరపించి వుంచేది. ఆసమయమున ఎంతమంది వచ్చినను వడ్డవలను గావించ వలసినదనియే గాని, ఇంతమంది వచ్చియున్నారు వీరికి వంటచేయుంచవలసినదని రంగయ్యగారు గాని, వెంకటవారాయణగారు గాని లోనికి వర్తమాన మంపియుండెడివారు కాదు. వడ్డనవర్తమాన మందిన వెంటనే లోన వడ్డవలు జరిగిపోవుచుండేవి. అందును బట్టి యామె ఎంత కుక్కగిట్టికానినయో, యామె యొనర్చిన గృహకార్య నిర్వహణమువలన యాకుటుంబ గౌరవ మెటు లభివృద్ధిగాంచి యుండెనో పాతకులే గ్రహించగలరు. వినుగు విరామములు లేక గృహ కార్య నిర్వహణమంతయును నీమె స్వయముగనే తాచుకొనుచుండేది. ఇట్టి సుధీమత్తుల గృహకార్య నిర్వహణములే యా కుటుంబ గౌరవాధిక్యతలకు మూలకారణములని విజ్ఞానులు డలంపగలరు. ఈమె యొనర్చిన గృహకార్య నిర్వహణములో పూర్వ ధర్మ ములుగాని, పూర్వ సాంప్రదాయములుగాని ఎంత మాత్రము విడచియుండలేదు. మిగుల దైవభక్తి తత్పరతయై దైవారాధన చేయుచుండేది. తన కుటుంబములో నెల్లరకు సుత్సాహ ముద్భవించలేయుచు, నెల్లర కైకమత్య మొనగూర్చి సంసారయాత్ర గడపి యుండెను. తన మరంపియగు రంగయ్యగారి యెడల నీమె పుత్రప్రేమ చూపుచుండేది. ఈమెకు ముగ్గురు పుత్రులును, యొక పుత్రికయును గలరు. అందు పల్లవ

రన్న వెంకటనారాయణగారు శ్రీకృష్ణపుత్రుడైయుం
డెను. ద్వితీయపుత్రుండు పిరరాఘవయ్యగారు.
పిరు ఆంగ్లభాషలో బి. ఏ పరీక్షయందు కృతార్థులై
ప్రస్తుతము బంధరునందు కలెక్టరు కచేరీలో సువ్యో
గిగానున్నారు. తృతీయపుత్రుండు నాగేశ్వరరావు
గారు. పిరును బి. ఏ జదివియుండిరి. ఈసంవత్సరము
పరీక్షకు వెళ్లవైయున్నారు.

ఈ బాపవమ్మగారికి మూడు నాలుగుసంవత్సర
ములనుండి మనంబునందు దుఃఖాంకురము లంటి
యిందెను. తన శ్రీకృష్ణపుత్రుండగు వెంకటనారా
యణగారి భార్య సుమారు నాలుగుసంవత్సరములకు
పూర్వమే శరీర దుగ్ధురచేత నకామరగమునొంది
యిందెను. ఆపుటికి యామె సంతతిలో పసికూన
లుండిరి. తన మనుమలగు యాపసిపిల్లల మాతృవియో
గమునకు బాపవమ్మగారు మనంబునం దె.తయో
గుండును యాపిల్లల జీవితములను రానిక సంరక్షిం
చుచుండెను. తిరిగి తనకుమారుడు వినానాము జేను
కోలేదను విచారముగూడ యామెమనంబును బాధింప
జొచ్చెను. వివాహము జేనుకొనుటకు యశేఖరచే
ప్రారాధనాపరపించెను. గతవత్సరము వెంకటనారా
యణగారు తిరిగి వివాహము జేనుకొని తమ మాతృ
కకు గణియున్న మనోవిచారమును కొంతపోవోలిరి.
గాని యిప్పటికి సుమారు తొమ్మిదిమాసములకు
పూర్వము మరొకడీర్ఘ విచారము ఆమె మనంబు
నందు నాటుకొనిపోయెను. ఆమె కొకపుత్రిక గల
దని పైన చెలిపియుంటిని. ఆపుత్రికపేరు రాజ్య
లక్ష్మి.ఈ రాజ్యలక్ష్మియే తమ్ము పట్టాభిరామయ్య
గారికి భర్తవత్తి. సుమారు తొమ్మిదిమాసములకు
పూర్వము పట్టాభిరామయ్యగారు ఆకాలమృత్యువు

వారలది రాజ్యలక్ష్మికి భరింపరాని దుఃఖమును
కలుగజేసియుండెను. రాజ్యలక్ష్మియొక్క ముగ్ధు
నందయును, మనలరియును, చెలిపిన వాళ్లరు
ఆమెకు కలిగిన యాపదకు దుఃఖింపకమానరు.
ఆట్టి సుధీమణియగు కొమరితకు గలిగిన యాపదచే
బాపవమ్మగారి మనంబుతయె సంపూర్ణ దుఃఖముయ
మైనది. అందుచే తన శరీరములోగల రక్తమాంస
ములు పొరింపుకావచ్చినవి. ఆమెకు కలిగిన విచా
రము లన్నియును కలసి శరీర దుగ్ధుత్క్రిందను మారి
క్రమక్రమమున యభివృద్ధికొందెను.

సుమారు రెండుమాసములకు పూర్వము నేను
బందరు వెళ్లినప్పుడు ఆమెను జూచుటకు ఆమె
పరుండియున్న గదిలోనికి వెళ్ళితిని. అప్పటికి యామె
శరీరములోగల రక్తమాంసములు పూర్తిగా పొరింపు
కాలది శిల్యమాత్రావశిష్టయై మంచముమీద పరుండి
యిందెను. నే నామంచమువక్కును నిలచి, అమ్మా
మీపంట్లో యెటులున్నదని పలుకరించితిని. వెంటనే
నాచంక తేరిజూచి నన్ను చూచుకొని యావక్కు
నున్న యాపదముపై నన్ను కూర్చుండ నియమించి,
“నాయనా యెప్పుడు వచ్చితివి? పిల్లలందరును
జేమనూ? ఇదియే నాకడపాఠియావు. నేనెంతయో
కాలము జీవింపను.” అని బలుకుచు ఆమె పాస్తములు
రెండును నాకు అందించి వాపై జూపిన మాతృశ్రే
మను దలందుకొనినచో యిప్పటికిని నామనంబు
దుఃఖముయమగుచుండెను. అట్టి వికాల భావోపేత
మైన మాత, ముగ్ధురారాశి, అందరను విడిచి దినమున
జేగినదనిన యెవరిమనంబు దుఃఖభావనంబు గానం
దును? బాపవమ్మగారి యాత్మకుకాంతిని చేకూర్చు
దయామయమందగు పరమేశ్వరుని ప్రార్థింపుచున్నాను.

ఫి ర్యా దు

న్యాయతి కృష్ణారావు గారు వి.ఎ., వి.యల్.

యేసు ఉదయమున ఆలయము ప్రవేశించెను. జనులందఱు అతనిచుట్టును గుంపుగూడిరి. అవతారపురుషుఁ డాసీనుఁడై వారలకు బోధించుచుండెను.

అంతలో ఫారిసీలు ఒక జాగిణిని తమ వెంటగొనివచ్చిరి. జన సమస్తం మధ్యమన ఆ లతాంగిని నిలిపి ప్రవక్త నుద్దేశించి వాఁడట్లనిరి.

“ఆర్యా యీపె జాగిణి. దుష్కర్మయందే పాపము బ్రద్దలయ్యెను. ఇ సమయముననే వట్టిబుడెను. మహాశయ్యుఁడైన మోసెసు అట్టి వారలను రాళ్లతో రువ్వి చంపుడని ఆజెలిచ్చెను. తమరేమి సెలవిచ్చెదరు.” మోసెసునకు వ్యతి రిక్తముగ నాతఁడేమి వాక్రుచ్చునో వానిని నిందింతుమని వారు తడవు వేచి యుండిరి. కాని యేసు తలవంచి వారల విసిపించుకొవనట్లు తన చూపుదు వ్రేలితో పుడమిపై వ్రాయుచుండెను.

ఫారిసీలు మఱల ప్రశ్నించిరి. అపుడా ప్రభువు తలయెత్తి వారల విలో కించి వదించెను. “మీలో పాపరహితుఁడు ప్రభుమమున ఆ ఆబలపై రాయు రుప్పనది.” అని తలవంచి పుడమిపై వ్రాయ మొదలిడెను.

ఎల్లరును యేసు వాక్కులను వినిరి. పెద్దలుమొదలు చిన్నవారివరకును తాను పాపరహితుఁడనరి తమతమ మనసులను సమాధానపరుచ జూర్చురెరి. క్రమముగ అచ్చటనుండి ఒక్కొక్కరె జారిపోయిరి. యేసును, ఆశ్రీయును మిగిలిరి.

యేసు తిరిగి తలయెత్తి యిట్లనెను “అంగవాన్సపై నేరముమోపిన ఫిర్యాదీ లేరే? నీపై నెనరును రాయి వినరలేదా?”

“సభా ఎవ్వరును రుచ్చలేదు.”

“నేనును విన్ను నిందింపను పొమ్ము. పాపముచేయుకు మిక.”

“ర వ్వ ల బ్రో చ్”

శ్రీమతి కామేశ్వరిగారు

చెన్న పురి యందు రామచంద్రరావు గొప్ప ధనవంతుడు. అతనిభార్య జానకమ్మ. వారికి, ప్రభాకరుడు, సుశీలయను యిరువురు పంతులం. ప్రభాకరునితరువాత సుశీల ఆరువర్షములకు జనించెను. సుశీలకు చతుర్దశవర్షములు. ఆమె బాలికా పాఠశాల యందు ప్రవేశపరీక్షకు చదువుచుండెను. సుశీల చాలాచురుకైనబాలిక. పద్యమును నొక పేనబాలిక సుశీలకు ప్రియమైన స్నేహితురాలు. పద్యకు యేకాదశవర్షములు. పద్య నాల్గవఘోరమందు చదువుచుండెను. ఆమె విద్యకై వినియోగించు కాలములేవ్వు మిగత సమయములంతయు సుశీల గృహమందేయుండెడిది. సుశీలకంటెను పద్యకు విద్యాపక్తి మెండు. ఆమెయనిన, సు శీ ల కార న ప్రాణము.

పద్యకు వృద్ధుడగు జనకుడుతప్ప మరెవ్వరు ఆ ప్రబంధువులులేరు. మాధవరావు నకు యశావనమందే, భార్యవియోగము సంభవించుటచే, పద్యయే సర్వస్వమని, ఆమె నతిగారాబముతో పెంచుచు, విద్యాబుద్ధులు చెప్పుచుండెను. మాధవరావు దిరకాలముగ తాలూకాఫీసు గుమాస్తాగ యుండెను. ఇప్పుడతడు ద్యోగముమాని, పెన్నను వుచ్చుకొనుచున్నాడు. ప్రతిమాస మాతనికి పాతికరూపాయలు పెన్నను వచ్చుచుండెను. ఆరొక్కముతో మాధవరావును పద్యయు, ఒకచిన్న యింటియందు కాలము గడపుచున్నారు. పద్య చిన్న బాలిక అయినను

తండ్రికి గృహకృత్యములందు లోడ్పడుచుండును.

సుశీల ప్రవేశపరీక్షయందు తీర్ణ అయి వట్లుతెలిసి, రామచంద్రరావుగారి కుటుంబ మంతయు ఆనందముతో నిండియుండెను. ఒకగొప్ప శ్రీమంతుని కుమారునికి సుశీల నిచ్చి వివాహము చేయునట్లు రామచంద్ర రావు నిశ్చయించెను. జానకమ్మ, సుశీలకు రవ్వల ఆభరణము తెన్నియో క్రొత్తగా చేయించెను. తనపుత్రి వివాహమునకై అహోరాత్రములు జానకమ్మ పెండ్లికార్యములు సంబ్రముతో చేయుచుండెను. వివాహమునకు రెండుదినములు వ్యవధియుండెను. సర్వసిద్ధమైనది. రామచంద్రరావు గృహమంతయు బంధుజనులతోనిండి కళకళలాడుచుండెను. రామచంద్రరావు, జానకమ్మ, సుశీల ముగ్గురును మాధవరావు యింటికి వెళ్లి పద్యను, ఆమెతండ్రిని, తమకుమారు వివాహమునకు ఆహ్వానించిరి. సుశీలతన వివాహ మగునంతవరకు, పద్య తమగృహమందే యుండునట్లు ఆమెను ఒప్పించెను. పద్య సుశీలయొక్క స్నేహపూర్ణ వాక్యములకు ఆనందించెను. వారందఱు మాధవరావు వద్ద సెలవుగైకొని తమయింటికి వెడలిపోయిరి. సుశీల పెండ్లికి ముందురోజు సాయంత్రము, పద్య ఒకతెల్లని చీరధరించి తన నామాకితమైనచిన్న బంగారు వ్రంగరము పెట్టెనుడితీసి, దానికి మెరుగువేసి, సుశీలకు వివాహమర్పణ తనపేర కానుకగ

యిచ్చెదనని తండ్రికి చెప్పెను. ఆమె పట్టులకు మాధవరావు సంతసింది ఒక ఖడ్గదూచీర, అవుంగరము తయారుగావించి పద్మచేతికిచ్చెను. ఆమె వాటిని ఒకశుభ్ర మైన తెల్లని వస్త్రమందు భద్రపరచెను. తానారాత్రి సుశీలగృహమునకు వెళ్లుచూ “నాన్నా! మీరు రేపుదయము వారింటికి వచ్చిపప్పుడు యీవస్తువులు నాకక్కడ అందివ్వండి” అనిచెప్పి పద్మవెడలెను.

సుశీల సర్వాభరణభూషితయై, మారన వస్త్రాల్లంకారముతో శోభిల్లుచుండెను. పేద బాలికయగు పద్మకెట్టి యాభరణములు లేవు. ఆమె సహజసౌందర్యముతో యొప్పుచుండెను. సుశీలకంటెను పద్మనూపవతి. సుశీల పద్మనుచూచి జాలితో తనవికొన్ని అభరణములు వీరలు యిచ్చెను. అవి ధరించిన పద్మసౌందర్యము ద్విగుణి కృతమయ్యెను. అప్పుటి ఆమెనూపమునుగాంచి మాధవరావు “పద్మ యొకభాగ్యవంతునింట జనింపక నిర్భాగ్యుడగు నాకడుపున బుట్టినది. భగవంతుని చిత్రలీల” యని తలచెను. సుశీలవివాహ మతివైభవముగ జరిగినది. ఆమె తల్లిదండ్రుల ఆనందమునకు మితయున్నదా? సుశీలకు వివాహమందొచ్చినకాను కలకు మితిలేదు. ఆమె కన్నీకానుకలకంటె పద్మ తనకు వివాహమందుయిచ్చిన సువర్ణ అంగుళీయక మామెప్పుడయమున కానందము గూర్చెను. సుశీల పెండ్లివాటిరాత్రి మాధవరావు యిచ్చిన ఖడ్గదూచీర ధరించెను. పెండ్లివాటిరాత్రి, అందరుభుజించి శ్రమతో నిద్రించిరి. ప్రారాకాలమాయెను. పెండ్లివా

రందరు మేల్కొని తమతమ కాలకృత్యములు తీర్చుకొనిరి. సుశీల మేల్కొని కాలకృత్యములు తీర్చుకొని, అలంకరించు కొనుటకై గదిలోనికివెల్లెను. సుశీల ఆభరణములు వేరువేరుగ ధరించు కొనుచుండెను. ఆమె అలంకృతి పూర్తి అయినది. ఆమె యేదోయొక అభరణము కనపడనట్లు గది అంతయు కలయవెడకుచుండెను. భయముచే సుశీల “అమ్మా! అమ్మా!” అని గట్టిగ అరచెను. కుమార్తెపిలుపువిని జానకమ్మ తత్తరముతో గదిలోకివచ్చి, “ఏమి? సుశీలా!” అనెను. సుశీల వగతుచు “అమ్మా! నారవ్వల బ్రాహ్మ యెచ్చటనో పడిపోయినది. గది అంతయు వెడకితిని. దాని జాడలేదు. రాత్రి అన్నిసాములతోకూడ తీసియుంచితిని” అని చెప్పి వల్కుకుండెను. జానకమ్మ తనబిడ్డ మాటలు వినుచు, ఆలోచించుచు నిల్చుండెను. సుశీలా పద్మలు ప్రత్యేకగదియందు రాత్రి నిద్రించుటచే, రాత్రి బ్రాహ్మపెట్టెయందున్నట్లు తెలిసి, జానకమ్మ అనుమానము తయు పద్మపై మరలినది. ఆమె పద్మను పిలిచి, బ్రాహ్మ ఆమె చూచినదేమోయని అడిగెను. తాను చూడలేదని పద్మ బదులిచ్చెను. జానకమ్మ అనుమానము ప్రబలుటచే, పద్మను నుండలించెను. లాభము లేకపోయెను. తాను బ్రాహ్మ తస్కరింపలేదని యెన్నో నిదర్శనములు చూపెను. అనుమానాగ్నిచే డహింపబడు జానకమ్మ, నిష్కపట హృదయయగు పద్మమాటలు నమ్మునా?

ఆమె పద్మ సనేకవిధముల దూషించి యిదియుగలు తమయింటికి రావద్దని గద్దించి

పల్కి ఆగడినుండి వెళ్లిపోయెను. జానకమ్మ ప్రతిమాటయు పద్మకు కర్ణకశోరములై తోచెను. పద్మ కంటికి మంటికి యేధారగ నేడ్చుచుండెను. సుశీల పద్మమణిమును భరింపలేక, ఆమెదగ్గర కూర్చుండి “పద్మా! యెంతలదైర్యవతివో మాలమ్మ ఆత్రమున నిజమెఱుంగక కోపించి పల్కినమాత్రాన నీవంతగ నుఁజించవలయునా? నీవునిరపరాధి వని నాలంతరాత్మ బోధించుచున్నది. నీవట్లు దుఃఖించిన నామనసు నెంతయు నొప్పించిన దానవగుదువు” అని ఆమెనూరడించెను. ఇంతలో రామచంద్రరావు ఆగడిలోనికివచ్చి పద్మనుగని, ఆత్రముతో యుక్తాయుక్తము లెరుంగక ఆమెను పోలీసువారికి ఒప్పించెద నని కోపించిపల్కెను. పద్మ కోపించుచు హస్తములు ముకుళించి, సుశీలకు నమస్కరించుచు, తనయింటికి వెడలిపోయెను. పద్మ తనతండ్రివద్దకువచ్చి, వృద్ధునకు సర్వమెఱిగించి, తన పై బడిన మిథ్యావవాదమును తెల్పెను. నిష్కారణముగ తనవిడ్డపై బడిన అపవాదమునకు మాధవరావు వగది పుత్రిక నూరడించెను. పద్మకు తనకువచ్చిన అవమానముకంటెను సుశీల యెడబాటు దుర్భరముగ వుండెను. పద్మ వాల్గవసారమందు జయమందినట్లు తెలిసెను. ఆమె యథాప్రకారముగ పాతశాల కరుగుచుండెను. సుశీల పాతశాల చాలించుటచే, ఆమెను పాతశాల యందు చూచుటకుకూడా సాధ్యముకాదు. నాలుగువర్షములు గడచివది. పద్మా సుశీలలు ఒకరినొకరు చూడకుండుటచే వారు దిన మొకయుగముగ గడపుచుండిరి. పద్మ

తనవివాహమందిచ్చిన అంగుళీయకమును చూచుచు సుశీల ఆమెనుతలచి దుఃఖించుచుండెడిది.

ఐ. సి. ఎస్. పరీక్షనిచ్చుటకై లండను నగరమున కరగియుండిన ప్రభాకరుదానాను చెన్న పట్టణముందున్న స్వగృహమున కేతెంచెను. అతనిరాకకు, రామచంద్రరావు, జానకమ్మ, సుశీలలు యుతో ఆనందించిరి. ప్రభాకరుని తలిదండ్రు లతని విద్యావిషయమై వివిధప్రశ్నలు వేయుచుండిరి. సుశీలతన బోడరుని విదేశపులింతల నడుగుచుండెను. వీరిట్లు సంభాషించుచుండగా అక్కడికి వారి సేవకు డొకడు జరుదొది, “అమ్మగారూ! మనదాసి వెంకమ్మకు పాము కరచినది. చాలా అపాయస్థితిలో వున్నది. తమరితో ఒకముఖ్యమైన సంగతి చెప్పవలయునట. తల్లడిల్లుచున్నది” అని చెప్పి త్వరగా వాడు వెల్లెను. జానకమ్మయు సుశీలయు త్వరగాదాసి యుండు గుడిసెకు వెల్లిరి. వీరినిచూచి వెంకమ్మ “అమ్మా! మీఱుణము నేను తీర్చలేను. అమ్మా! నన్ను మీరుక్షమిస్తేగాని మీ పాదములు విడువను. నాపాపమునకు తగిన ప్రాయశ్చిత్తమెనది. చిన్నమ్మ పెండ్లి నాటిరాత్రి, పద్మమ్మపై మీకనుమానము కలునట్లు బ్రోవ్ నేనుతీసితిని. పద్మమ్మ నన్ను క్షమిస్తేనేకాని నాప్రాణములు విడువను” అని దీక్షమున పల్కెను. వెంటనే సుశీల మాధవ రావు వసించుయింటికికారులో వెళ్లి, దూరము నుండియే, “పద్మా!” అని బిగ్గర గ అ ర చెను. ఆస్వరమునుగుర్తించి పద్మ పరుగెత్తు

కొనివచ్చి, సుశీలను కాగలించుకొని,
 “సుశీలా! నేను నిజముగ నిరపరాధిని
 నుమా!” అనెను. సుశీలనవ్వుచు సర్వము
 మాధవరావునకు పద్మకు యెరిగించి, ఆమెను
 తనకారునందు కూర్చుండజెట్టుకొని, వెం
 కమ్మ గుడిసెకు తీసికొని వెళ్లెను. వెంకమ్మ
 పద్మను తనవద్ద కూర్చుండజెట్టుకొని ఆమెకు
 నమస్కరించుచు, కుమారణ వేడుకొనెను.
 పద్మ ఆమె పశ్చాత్తాపమునకు సంతసిల్లి,
 తన్ను చిన్ననాటి నుండియు యెరిగినదాసి
 ప్రాణములు వీడుచున్నందుకు దుఃఖించెను.
 వెంకమ్మ తన గృహమందుదాదిన బ్రోచ్
 బాడతెల్పి ప్రాణములు విడచెను. బానకమ్మ,
 సుశీల, వెంకమ్మ పశ్చాత్తాపపడి నిజ
 మెఱిగించినందుకు ఆనందించి, నిష్కారణ
 ముగ పద్మను దూషించినందుకు వగచిరి.
 పద్మయొక్క సద్గుణ సత్యభాషణముల ననేక
 విధముల ప్రశంసించి ఆమెను తమగృహము
 నకు తోడ్కొనివెళ్ళిరి. బానకమ్మ పద్మతో
 “పద్మా! నీపై నిష్కారణముగ నిందమోపి
 తిమి. ఈబ్రోచ్ నలన యింతజరిగినది.
 గనుక నీకిబ్రోచ్ యిచ్చుచున్నాను” అనెను.
 సుశీల ఆమెపల్కుల కడ్డమువచ్చి, “అమ్మా
 పద్మయొక్క సుగుణములు మన కెన్నిదిన
 ములయినను, అలవడునా? మనము నొప్పిం
 చిన మాటలకు యీచిన్నిబ్రోచ్ బహు
 మానమా? ఇటువంటి సచ్చరిత్ర మనగృహ
 మలంకరించిన మనము ధన్యులమగుదుము.
 అన్నా! ప్రభాకరా! నాదొకమనవి. సద్గుణ
 రాశియు, విద్యావతియునగు, పద్మను నీ

భార్యగ నీవీకరింపుము. నీవు అంగీకరించిన
 అమ్మయినాన్నయ అడ్డుపెట్టెదరా?” అనిన,
 ప్రభాకరుడు చిరునవ్వునవ్వుచు, “సుశీలా!
 నామనోగతమును నీవే వెల్లడించితివి. పద్మ
 యే నాలర్థాంగిఅయిన నేను ధన్యుడను.”
 అనెను. కుమారుని మాటలు వినుచున్న
 బానకమ్మ, రామచంద్రరావు, పద్మబీదబాలిక
 యని సంబోధించిరిగాని, ఆమెసద్గుణములకు
 రూపమునకు, ధనవంతుని బిడ్డలకు తీసిపోవు
 నదికాదు. మరియు కుమారుని మనసుకు
 నచ్చినకన్యను వీరు నలదని బ్రోచివేయు
 దురా! వారు పద్మను కోడలిగా స్వీకరించు
 టకు అంగీకరించిరి. వీరిమాటలన్నియు విను
 చున్న పద్మ సిగ్గుచే తలవాలెను. రామచం
 ద్రరావు మాధవరావునకు సర్వమును వార్త
 పంపెను. ఆవృద్ధుని ఆనందమునకు మితిలేదు.

పద్మాప్రభాకరుల వివాహమతిమహోత్సవ
 ముగ జరిగెను. విద్యావంతుడును, ధన, రూప
 ములచే యుష్మనట్టియు, ప్రభాకరుని భర్తగ
 బడసినపద్మ ఆనందముచే మైమరచియుండెను.
 సుశీల సంతోషముతో “వదినా! నీకు యీ
 బ్రోచ్ వేసెదనుండుము” అని తనన్నహస్త
 ముతో పద్మనలంకరించెను. పద్మయొక్క
 అప్పటిరూపము సుశీల తనివితీర గాంచుచుం
 డెను. వృద్ధుడగు మాధవరావు సంతోషాతి
 శయముచే ఒకప్రక్క కూర్చుండెను.
 అప్పుడు, పద్మాప్రభాకరు లతనికి నమస్క
 రించిరి. మాధవరావు పుత్రికా బామారల
 నేమి యాశీర్వదించెనో!

(వజలు—భాష.)

జయపురము సంస్థానపు ప్రజలలో ఎక్కువమంది కొండజాతులవారే. వారిలో కూడ చాలా తెగలు గలవు. అనాది తెగవారు గదల అను పేరిట నున్నారు. వీరిలో స్త్రీ పురుషులు ఇత్తడి తీగలను బకగా చేర్చి తిరి అంగుళిముల కై వారముతో గూడిన గుండ్రని తీగ చుట్టును రెండు చెవులను వైభాగమున బెజ్జము చేసి అందు తగిలించుకొనెదరు. మెడలో చెండితీగను స్త్రీ పురుషులు ధరించెదరు, స్త్రీలు మాత్రము చేతులకు చెండి మురుగులవరుసను మోచేతివరకు తగిలించుకొనెదరు. పురుషులు ఒకటి రెండు బత్తెగల మురుగుల వరుసనే రెండుచేతులకు తగిలించుకొందురు. స్త్రీలకు కాళ్ళకు అంచెలున్ను తోడాలున్ను నుండును. మిగత కొండజాతులవారితోకన్న కొంచెము వాణిజ్యముగా నుండెదరు. స్త్రీలు మోకాలువరకే చీరలను ధరించెదరు. ఇప్పుడిప్పుడే పంచెలను కట్టుచున్నారు. చొక్కాయలను ధరించుటకూడ గలదు. తలకు పాగా ఉండును. పురుషులకన్న స్త్రీలే ఎక్కువగా వ్యవసాయకృషిని చేయుదురు. ఇప్పుడు వారు కట్టే బట్టలన్నియు విదేశీప్రస్తుములే. కొండజాతులవారు కట్టే అంచులు, పొడుపు, వెడల్పులతో కూడినట్లుగా జపాను దేశమునుండి టుకటానిల్కు అను పేరిట చీరలు తయారై వచ్చుచుండును. వాటినే ఇప్పుడు ఆ ప్రాంతములలో నవవాగరికు లనుకొనువారంతా కట్టుచున్నారు. మిగతావారు అట్టిమాదిరి నూలుబట్టలనే (రంగులువేసినవి) కట్టుచున్నారు. మోటారు బస్సు నడచే రహదారి ప్రక్కనుండే గ్రామములలో కాఫీహోటల్సున్ను, బట్టలు తడితర చిల్లరవస్తువులు దొరకే కిరాణీ దుకాణములున్ను బట్టలకుట్టు మిషనులున్ను గలవు.

మనుష్యులు పరిశుద్ధంగా ఉండరు. తరచుగా నీళ్లు పోసుకొనరు. తలమాత్రం స్త్రీ పురుషులూ అను

దవునూనె, లేక విప్పునూనె రాసుకొని చక్కగా చువ్వుకొనెదరు. పురుషులలో నవవాగరికు లను కొనువారికి క్రాపింగులు గలవు. మురికితోకూడిన విస్త్రుములనే వాడెదరు. బట్టలను తరచుగా ఉతికేటట్లు తోచదు. ఆచారము చోడిఅంటి. పరి అన్నమును ఎక్కువగా వాడదు. ఆవులు గేదెలు గలవు. వాటినుండి పాలు పితికి ఆపాలను తోడుపెట్టి నేయి, పెన్ను, మట్టిగ చేయడమనేది వారికి తెలియదు. పాలనుకూడా వాడరు. పాలను దూడలకే పదిలెదరు. మోటారుబస్సులవల్ల శోడ్డుప్రక్కలనుండే గ్రామములలో వెలసిన కాఫీహోటల్లవారు పాలను కొని కాఫీ, టీ మున్నగువాటిని తయారుచేయుట గలదు. ఈ ప్రదేశములలోనుండే పెద్ద పెద్ద గ్రామాలలో వర్తకరీత్యాను తడితర ఉద్యోగాలరీత్యాను వెళ్లివచ్చుటకు పాలను కొండప్రదేశములలోనుండే గ్రామాలవారు నల్లయి చేయుచుండురు. ఇప్పుడిప్పుడే కొన్ని చోట్లలో మట్టిగ, నేయి చేయడమనేది నేర్చుకొంటున్నారు. ఒరియాభాషకు సంబంధించి వేదే యీ కొండజాతులవారి భాషయని చెప్పుమురు. ఒరియాభాష వచ్చినవారంతా నుణపుగా యీ కొండజాతులవారితో మాట్లాడగలరు. తెలుగుభాష చాలా తెక్కువ. జయపురమునందు కొద్దిమంది సిక్కులు, కొద్దిమంది హిందీభాషయే మాతృభాషగా నున్నవారు గలరు. ఒరియా మాతృభాషగానున్నవారు పెక్కులు గలరు.

గ ను లు .

ఈ ఇస్టేటునందుండే కొండలలో ఎక్కువగా ఇనుము దొరకుననియు కొలాభావది ప్రవహించే కొండలవారియందు బంగారము దొరకుననియు వెనుక ఎప్పుడో భూగర్భకాస్త్రపరిశోధనలలో ఉద్భవించిన పండితుడు పరీక్షించి తెలిసికొనినటుల చెప్పకొందురు.

లోకల్ బోర్డుల పరిపాలన.

లోకల్ బోర్డులవారు చిల్లర రహదారిలను, ప్రాథమిక, మిడిల్, శకంధరీ విద్యయు ఆనుపత్రులను ఏర్పాటుచేసిరి. ఈ ఏజన్సీ అంతటిలో 3 యార్ల ఆనుపత్రులను ప్రతి తాలూకా ముఖ్య పట్టణమందు ఒక ఆనుపత్రుయు గలను. లోకాపుట్టి యందు మాత్రము ప్రభుత్వ ఉద్యోగీయులలో ముఖ్యాధికారు లందరి వెంటను ప్రయాణములలో కూడా నుండుటకుగాను ప్రత్యేక డాక్టర్లు గలరు. ఇట్టివారు 7 గరుగు గలరట. జయపురమునందు హై స్కూలున్నది. ఎన్నికలపద్ధతిలో జిల్లాబోర్డు ఏర్పడ లేదు. గవర్న మెంటువారి నియామకముమీదనే సభ్యు లేర్పడెదరు. అందు ఎక్కువమంది ప్రభుత్వ ఉద్యోగీయులే అయి ఉండురు.

డి. పి. దబిల్బు (ఇంజనీరింగు శాఖ).

ముఖ్య రహదారిలన్నిటిని నియమించుటకున్న, వాటి సంరక్షణకున్న, రహదారిలకు పంతెనలు మున్నగువాటిని నిర్మించుటకు, వాటి సంరక్షణకు, వాటి పరిపాలనకున్న గవర్న మెంటువారే ఇంజనీరింగు శాఖను ఏర్పాటుచేసిరి. వీరు నీటిసమస్యలు ములకన్న రహదారి సౌకర్యములనే ఎక్కువగా జూచుచుండెదరు.

ఆబ్జెక్ట్ అందు ఎక్స్ ప్లెజ్

(సుత్తువదార్థములైత).

ఈ శాఖవారు నల్లమందు, గంజాయి దుకాణముల పరిశీలింతురు. విప్రుపుత్రులవారా వ్యక్తులు సారాయి తీయుటకు ప్రభుత్వమువారి అనుమతి యవసరము. ఇందుకొరకు ఏర్పాటుచేసిన ఫ్యాక్టరీలను ఫ్యాక్టరీలవారు ఏర్పాటుచేసిన డిపోలనుగూడ ఈ శాఖవారు పరిశీలింతురు. వాటివల్ల వచ్చు రాబడిని యీ డిపార్టుమెంటువారే పనులుచేతురు.

జయపురమునకు 4 మైళ్ల దూరములో ఉమిరి అనుగ్రామము కలదు. అచ్చట నౌక ఇంగ్లీషు కంపెనీ

వారు విప్రుసారాయిని తీసి ఫ్యాక్టరీని ఏర్పాటు చేసిరి. ఇట్టి ఫ్యాక్టరీయే రాయగడయందు మరి ఒకటి కలదు. ఈ రెండు ఫ్యాక్టరీలవారా విప్రు సారాయిని తీసి వాటి అమ్మకమునకు డిపోలను ఏర్పాటుచేసిరి. కొండబాతులవారిలో పల్లెటిగ్రామాదులవారికిగూడ యీ డిపోలు అందుబాటులోనుండును. విప్రుపుత్రులు అడవులనుండి తీసుకొనువారు ఇన్స్టిట్యూనకు కొంత సుంకమును చెల్లించెదరు.

జీలుగుచెట్లు గలవు. ఈ చెట్లనుండి కొండబాతుల వారు కల్లునుతీసి త్రాగెదరు. ఇట్టి కల్లును ఇంత వరకు గవర్న మెంటువారు ఏవిధమైన పన్నును విధించలేదు. తాటి, ఈరిచెట్లు లేవు. అందువలన వాటి వల్ల ఏర్పడే కల్లు దుకాణములు లేవు.

పరపతి సంఘములు (కోఆపరేటివు శాఖ)

ఇదివరలో ఈశాఖ అంతయు జిల్లాకలెక్టరుగారి ఆధీనముచే ఉండెను. గతసంవత్సరమే జిల్లాకలెక్టరుగారు దీనిని జిల్లాడెప్యూటీ రిజిస్ట్రారు వారికి పోషకచదిరి. ఈ ఏజన్సీ అంతటిలోను మూడవ 20 సంఘములున్నటుల తెలియుచున్నది.

విద్య

పల్లెటి గ్రామాలలో పాఠశాలలు లేవు. కొండ బాతులవారు మాట్లాడేభాషకు వ్రాతలేదు. గ్రామములలోనుండే గ్రామకరణం మునసబులకు వ్రాత రాదు. ఓడ్రభాషగాని, తెలుగుభాషగాని నేర్చుటకు రాజుగారు గాని, లోకల్ వెల్ఫేర్ గవర్న మెంటు వారుగాని శ్రద్ధ నూనుటలేదు.

సంతలు

ముఖ్యమైన ప్రదేశములందు సంతలు జరుగుచుండును. ఆసంతలకు పల్లెలనుండి ఎడ్లమీదను, బక్ల మీదను సరకులను తెచ్చి అమ్ముచుండురు. బస్తీలనుండి యీసంతలకి బట్టలు, కిరాణీ సరకులు, ఉప్పు, మున్నగు వాటిని తీసుకుచెల్లి అమ్ముచుండురు. వియ్యము, చొప్పు తీసుకొని వారికి కావలసిన ఇతర

సకలము ఇచ్చేవధతియే చాలావొట్ల అనుబంధమున్నది.

మృగముల భయము లేకుండా నుండుటకై యీ సంతలను వచ్చేవారంతా జట్టుగా బయలుదేరి వచ్చుచుండురు. చిలుకపులులు, పెద్దపులులు, తోడేళ్ళు, ఎలుగుబంటులు, లేళ్ళు, చువ్వులు మన్న నునవి తరచుగా తిరుగుచుండును. ప్రభుత్వ అధికారులు తరుచుగా వెలుకువెల్లి నీటిని చంపుటకలదు. టంగీ అను పేరిట 8 లేక 10 అంగుళముల పొడవున విలువంపుగా గొడ్డలివలెనుండే ఆయుధము ఒకటి ఉండును.

ఈ ఆయుధమును బుజమున వేసికొనియే యీ ప్రాంతములలో నుండే పల్లెటి గ్రామాదులవారు పాలములకు తదితర గ్రామాలకు వెళ్ళుచుండురు.

ఆనవకాయ బుర్రలలో మంచినీళ్ళును, చోడి అంబలిని నిలువచేసుకొని దూరపు ప్రయాణములలో కూడా తీసుకువెళ్ళుచుండురు.

కుండలు పగిలిపోవుననే కారణమున చీనాకేకుతో నుండే ఖారీ కిరసనాయిలు ఉల్పాలను బళ్లమీద తీసుకువచ్చి, సంతలలోను వారిలోచేసే మకాములలోను ఆ ఉల్పాలతోనే చోడి అంబలిగాని, అన్నంగాని, వండుకొనెదరు.

కార్మికులు

అస్సామరాష్ట్రములోనుండే తెల్లదొంగ కేయాలు తోటలలో చనిచేయుటకు ఈ ఏజన్సీ ప్రదేశమునుండి సాలునకు నుమారు 2000 మంది కూలీలను చంపుచుండురు. ఈ ఏర్పాటులరీటికి కోరాపుట్టియందు టి.డి. యల్.ఎ. (టి డిప్రెట్ట రేబరు ఎస్సీసీయేషను) అను పేరిట నౌక ఆసీనున్నది. ఈ ఆసీనువారికి మోటారు లారీలున్నవి. రెండు సంవత్సరముల కంట్రాక్టుతో రోజుకు రు. 0-8-0 లు కూలీ ఇచ్చేవధతితో యీ ఏజన్సీయందుండేవారిని కార్మికులుగా తీసుకువెల్లి కంట్రాక్టుకాలము ముగిసినపిమ్మట మరల ఏజన్సీలో దిగబెట్టెదరు. ఎక్కువకాలము అస్సామలో నుంచిన కార్మికసంఘము లేర్పడి సమ్మెకట్టులు వచ్చుననుభవంతోనే ఇటుల చేయుచున్నారని తెలియు

చున్నది. అస్సామనుండి కంట్రాక్టు కాలము ముగిసిన పిమ్మట తిరిగివచ్చే వారిని లారీలలో వారి గ్రామములకు తీసుకువెల్లి విడుదలదు. వారి వ్యారా ప్రచారం చేయించి క్రొత్తవారిలో మరల కంట్రాక్టు వేర్పరచుకొని మరొక జట్టును తీసుకువెళ్ళుదురు. రెండుసంవత్సరముల ఆనంతరం ఒక్కొక్క కార్మికుడు రు. 50 లలోపునే కూడబెట్టి తెచ్చుకొనుచుండునని తెలిసినది.

అస్సామనుండి యారీతిగ వచ్చేవారు వల్లమందు, గంజాయిని కొని తెచ్చుకొనుట కలదు. అట్టివారిని ఎక్స్‌జెవారు పట్టుకొని హెచ్చున్న యెడల శేతుపెట్టి వారు కూడబెట్టి తెచ్చుకొనిన సామ్యువకు సరిపోయే రీతిగా జరిమానాలను విధింపడముకూడ కలదని తెలియుచున్నది.

ఈ ఏజన్సీలోనుండే రోడ్ల మరమ్మత్తునకు కంట్రాక్టర్లు గలరు. వీరు రోజునకు రు. 0-3-0లు ఇచ్చి కూలీలను ఏర్పాటు చేయుచుండురు. ఇక్కడుండే పెద్ద కంట్రాక్టర్లు రెంగానీవారే అని తెలియవచ్చినది.

ఈ ఏజన్సీ తెలుగుదేశములో నుండవలెనా?

ఓడ్రదేశములో నుండవలెనా?

ఈ ఏజన్సీకి పశ్చిమమున మధ్యపరగణాలలో నుండే బస్తరు ఎస్టేటు సరిహద్దుగానున్నది. ఈ బస్తరు ఎస్టేటునందు బంగాళాదుంపలు హెచ్చుగా వండును. కంటిట్లు చేయుదురు. ఈ రెండు సరకులున్న ఆవొట్ల వండించే ధాన్యమున్ను నారంగ పూరు తాలూకానుండి జయపురమునకు తీసుకువచ్చి అమ్మెదరు. బస్తరు ఎస్టేటునకు ముఖ్యపట్టణము చేరు బుడల్ పూరు. జయపురమునకు 80 మైళ్ల దూరముండును. ఆ మట్టుపట్ల తాలూకాలనుండి చేరే సరకు అంతయు జయపురం చేరవలెను. జయపురంలో ఆ సరకులను హెహుకార్లకు అమ్మి వారికి కావలసిన బట్టలు, తదితర సరవర్గములు కొనుక్కొనెదరు.

జయపురమునకు చేరిన సరకు అంతయు మోటారు లారీలమీద సాలూరునకు వచ్చును. సాలూరునకు

జయపురమునకు రమారమి 75 మైళ్లు గలదు. మోటారుచార్జీ మనిషికి పాటారునుండి జయపురము 4-ల 10 తీసుకొనెదరు. ఈ మోటారులయ్యల మీదనే పాటారునుండి తపోవి నడచుచుండును. పాటారునుండి బట్టలకు తదితర రసవర్తములను జయపురమునకు తీసుకువెళ్లి అమ్ముచుండెదరు. జయపురం ఏజన్సీలో 8 తాలూకాలకు పాటారు ముఖద్వారమై ఉన్నది. మిగతా 3 తాలూకాలకు పార్వతీపురం ముఖద్వారమైయున్నది. ఈ కాంగ్రసుపల్ల తెలుగు దేశముతో కీ వర్తకవ్యాపార మంతటికి సంబంధమున్నది. ఇదియునుగాక కొన్ని తాలూకాలో చాలమంది తెలుగువచ్చినవారు గలరు. ఈ గింకు కారణములనుబట్టి ఓడ్రదేశములో చేపూడవని తెలుగువారంటున్నాడు. ఓడ్రభాషయే మాట్లాడువారున్నందున ఓడ్రవాప్యములో కలియవలెనని ఓడ్రులంటున్నారు. తెలుగుకంటే ఓడ్రము నెక్కువమంది మాట్లాడుచురు. భాషనే ప్రధానముగా జూచిన ఓడ్రదేశంలో కలుషపచ్చును. రాకపోకల సౌకర్యము, వర్తక వ్యాపార సౌకర్యము జూచిన తెలుగుదేశముతో కలిసిఉండుట అగత్యం.

సాంఘిక కలహములు.

జయపురమునందు గ్రంథాలయముగాని పుకన మందిరముగాని లేదు. అందువల్ల పురజనులు కలియుటకే వీలులేదు. తెలుగు వార్తాపత్రికలను తెలుగు వచ్చినవారిలో ఏ ఒకరిద్దరో తెప్పించెదరు. ఉద్యోగిగ్గులు అంగ్లభాష నేర్చినవారు హిందూపత్రికను తెప్పించెదరు. ఓడ్రులు ఓడ్రపత్రికలను తెప్పించుకొందురు. ఉద్యోగిగ్గులలో అరవ, ఆంధ్ర తగాయిదాలున్న ప్రావృణ, ప్రావృణేతర తగాయిదాలున్న లోలోన గలవు. పురజనులలో ఓడ్ర, ఆంధ్ర తగాయిదాలు గలవు. ఇట్టివి నశించవలెనంటే అంతా ఒకచోటుకు సమావేశమును ప్రదేశముండవలెను. అంద్రనను ధనికుడు, బీదవాడు, ఉద్యోగి, ఉద్యోగము లేనివాడు అను భేదములేకుండా నుండవలెను.

ఇన్స్టిట్యూను గురించిన తగాయిదా

ప్రస్తుతము ఈ ఇన్స్టిట్యూను పరిపాలించే విక్రమదేవుగారు కీ|| శే|| రామచంద్ర దేవుగారి తండ్రిగారికి అన్న కుమారులు. రామచంద్ర దేవుగారి సంతతిలేనందున విక్రమదేవుగారికి రాజ్యము చెందునని వారున్న అంగీకరించుతూ అందుకు తగిన కాగితములను ప్రాసీయించిరట. చనిపోయిన రామచంద్ర దేవుగారి మేనల్లునకు (అక్కగారి కుమారునకు) వారసత్వరీత్యా యీ రాజ్యము సంక్రమించవలెనను తగాయిదాను వారు తెచ్చినటుల తెలియుచున్నది. కాని ఏ తగాయిదా వచ్చినను రాజ్యము ప్రస్తుతము పరిపాలించే విక్రమదేవుగారికి భుక్తమగునటు కాటంకములేదు. కనుకనే గవర్న మెంటువారు వీరికి రాజ్యాభిషేకమును గావించిరి ప్రజల విశ్వాసము.

ప్రస్తుతము దివానుగారు రాజగారికి సె. 1-కి రు. 20000లను స్వంతభువ్యలకుగాను ఇచ్చుచున్నారనియు రాజగారి కోటభువ్యకై మామూలుగా ఇదివరలో ఎంత అగుచుండునో అంతయు ఇచ్చుచున్నారనియు తెలియవచ్చినది. రు. 20000లకన్న హచ్చుగా వాడుకోనూడదనుటకు ప్రస్తుతముండే తగాయిదా కాంగ్రసు కావచ్చును. చనిపోయిన రామచంద్ర దేవుగారి భార్యకు పాలునకు ఒకలక్ష రూపాయలు యావజీవపథ్యతీరింద యిచ్చుచున్నారని తెలియుచున్నది. ఇదిగాక చనిపోయిన మహారాజగారివద్ద నుండే గజాపాతో అను ఆంతరంగిక కార్యదర్శిగారికిన్ని ప్రస్తుతము రాజగారున్న విక్రమదేవుగారి వద్దనుండే ఆంతరంగిక కార్యదర్శిగారికిన్ని సె. 1-కి రు. 300-లవరకు చేతనముగా నిచ్చుచున్నారని తెలియుచున్నది.

రాజగారి కి మనవి

ప్రస్తుతము పరిపాలన చేయుచున్న శ్రీరాజా విక్రమదేవవర్మగారు మిక్కిలి యోగ్యులనియు విద్యాంనులనియు ప్రఖ్యాతిగలదు. వారినిగూర్చి ఇట్టి పొగడికలనే నేనున్న నాన్నీ హితులును 1933 మార్చి నెలలో జయపుర ప్రాంతములను జూచుటకు వెళ్ళినపుడు విని ఉన్నాము. రాజావారు స్వయముగా దివానుగారింటికి సాయంకాలమపుడు మోటారు మీద వచ్చి వ్యవహారములు మొదలగు వానిని

చూచుకొనుచుండునంతటి నిరాదరణరీతి వులని
కూడ వినియుంటిమి. వారి వికారహృదయమును
ఇంకను ప్రజ్వలించజేయుటకు వారి ఇట్టిటువనం చెం
తయో అవకాశమున్నది. వ్యవసాయవృత్తిని అభి
వృద్ధి పరుచుటకు ప్రత్యేక పరివర్తకముల పద్ధతిగా
గ్రామముల వేర్పాటు చేయవచ్చును. స్వంతంగా
వేర్పాటు చేయుట కిష్టం లేకపోయినచో కోఆప
రేటివ్ పద్ధతితో గ్రామములలో ప్రత్యేకంగా
వ్యవసాయ పాఠశాలను అభివృద్ధిని చేపూర్వవచ్చును.
లాహోరు పట్టణమునకు రి మెల్లెడూరములో

హెడలులొను కోఆపరేటివ్ పద్ధతి వేర్పాటు చేసిరి.
అదే మదిరిగా యీ ఇట్టిటువందు ఎన్నియో పట్టణ
ములను గ్రామములను నిర్మించి చనిలేని వారికిన్ని
తండిలేనివారికిన్ని దారి కనబరచవచ్చును. ఇట్టి అవ
కాశములున్నవి గనుక ఈపనిని సాగించ ప్రార్థనలు.
విద్య వ్యాపించుటకు ప్రత్యేకంగా విద్యాలయాలు,
ఆరోగ్య వైద్యసహాయములకు వైద్యశాలను వేర్పాటు
చేసి ఏకస్థిలోని పల్లెటి గ్రామములవారి కంతయు
సహాయపడి తమ ఇట్టిటులోని పజలందరిని తమ
సంతతిగా భావించుటగాక!

— ౧౦:—

ప్రియుని హృదయము

కుప్పిలి జానకిరామా రావు పట్నా యశులుగారు

గీ॥ నుదతిలో సీవు హృదయాన ముదముజెంద

నాదుమది మోదవార్ధిని నీదులాడి
పారవశ్యంబుతోడను ప్రకృతిమఱును
సెందుచేతనోకాని నాకెలుగపడదు॥

గీ॥ కాంతిలో! సీవు మది నినుమంతవగపు

పూనితివ, నాదు మనమెంతో గ్లానినూని
కొండలము చెందుచుండును కుందరదన
ఎందుచేతనోకాని నాకెలుగపడదు॥

గీ॥ ముదిత! మధురసుష్మప్తి నీమోముజెలున

మేలుకొనియున్న నామదియేలనొక్క

సమ్మదినిపొందుచుండును సమ్మదమున

సెందుచేతనోకాని నాకెలుగపడదు॥

గీ॥ లలన! నీనాకబాధనుకలిగి నీదు

కనులనుండియు నీరమగార్తువేని
నాదుయొడలందు ముండ్లెన్నో నాలుకొనిన
కరణినుండును కారణమరయలేను॥

గీ॥ నెలత! నీయాత్మయే ప్రతినిముసమును

నాదుహృదయానవ్యాపించి మోదమొసగు
కాని కారణమెలుగను—వేనునీనా!
సీవు నేనయి యుండునో?—నిజముగాను॥

ర వి క ల గు డ్డ

నిట్టూర్పుతో రిస్తువాచీ చూసుకొని, ముఖం చిట్టించుకుంటూ, పాపునుండి వెలు పలికివచ్చి, వీధివరండాలో ఒక్కక్షణం నిల్చు న్నాడు సంతోషరావు, కేబురుమూలుతో చేతులు, మెడ తుడుచుకుంటూ. ముచ్చెమటలుపోసి, కందినట్లు ఎర్రగా ఉండెను ముఖం. పెదవులట్టే కదల్చకుండా తనలో తానేదో గొణుగుకున్నాడు, చికాకుతో.

ఆఫీసు పనిపాట్లు రోజూకంటే ఒకగంట ముంగుగా ముగించుకొని, సాయంత్రం నాలుగుగంటలకే బయలుదేరాడు, యింటికి. బజారురోడ్డువనస్తూ, కోటుకేబురో పొంది కగా మడతపెట్టి ఉంచుకున్న ఎర్రనిచిన్న గుడ్డపీలికనొకసారి పైకితీసి చూసుకున్నాడు, మందహాసంతో.

“నయమే. ఒకవేళ యీగుడ్డముక్క ఎక్కడైనా జాబోయిఉంటే, నాలజాగ్రత్తకు శాంత నన్నెంత చెప్పిపొడిచేదో?”

ఉదయం అతడు కచేరీకి బయలుదేరే ముందు భార్యయిచ్చిన పీలిక అది. “ఈ శాంపిల్ చూపించి మరీ అడగండి కొట్టు వాడిని, అనక యేదో ఫునికిమాలిన బట్ట తెచ్చి నావెత్తినకొట్టక! దీనిమాదిరిగానే నున్నగా ఆరుద్రపురుగురంగులో ఉండాలి సుమండీ గుడ్డ!” అని నొక్కిచెప్పిందామె.

“సరేలే. ఆమాత్రం తెలియదనుకున్నావా నాకు? చిన్నపిల్లడికి చెప్పినట్లు బోధించి చెప్తున్నావు!” అన్నాడు సంతోష రావు నవ్వుతూ.

తాత శృష్టమూర్తిగారు: బి. ఏ. యల్. టి.,

ఇంకా శాంత యేమోచెప్పాలని అనుకుంటూ ఉండగానే మేడమెట్టు దిగినాడాయన, కచేరీ తొందరలో! గుడ్డ ఎందునిమిత్తమనికాని, ఎన్నిగజాలది కావలెవనికాని ఆమె నడగడం మరచిపోయినాడు. సాయం త్రం అతడు గుడ్డకొనిడానికి మొట్టమొదట బైరామ్మా పాపుకు వెళ్ళినప్పుడు కొట్టువాడు అడిగాడు అప్రశ్నలు. సంతోషరావుకు ఏం చెప్పడానికి తోచలేదు. తటవటాయిస్తూ ఒక్కక్షణం ఊరుకున్నాడు. చివరకు ధైర్యం చేసి, “షరువుకోసం కావాలి, యీబట్ట!” అన్నాడు గంభీరంగా.

పాపునా డామాటలువిని తనలో ముసిముసిగా నవ్వుకున్నాడు. సంతోషరావిచ్చిన శాంపిల్ ముక్కను పడేపడే రదిమించుశాడు. పరువులు, దిండ్లు కుట్టించుకుందుకు అట్టిబట్ట ఏవరూ ఉపయోగించరని చెప్పాలనుకున్నాడు. కాని మళ్ళీ ఏమూలోదించుకున్నాడో, జబాబు చెప్పకుండా తలమాత్రం ఉపి ఊరుకున్నాడు, మర్యాదగా. వ్యాపారధర్మ ప్రకారం పాపులోఉన్న రకరకాల బట్టలన్నీ మడతలుచిప్పి చూపించాడు.

“వరీగా యీశాంపిల్ గుడ్డవంటి బట్ట కావాలి నాకు. ఏమంటే, యింట్లో కొంత బట్టఉంది, యీమోస్తరుది. అదిచాలక...”

“అట్లానా? అయితే వాహాబ్ సాయిబు పాపులో విచారించండి. మావద్ద నిన్నే

యీ స్టాక్ చెల్లిపోయింది.” అన్నాడు మాపువాడు.

మాపునుండి బయటికివచ్చి టైమ్ చూసుకున్నాడు సంతోషరావు. ఇంచుమించు నాలుగున్నర కావచ్చింది. ఆఫీసునుండి బయలుదేరి అప్పుడే అరగంట గడచిపోయిందే అని కొంచెం విసుగుకున్నాడు. పెద్దబిజినెస్ కంపెనీలో పనిచేస్తున్న తనకే యిట్టివృథాకాల యాపనం సరిగ్గావుందని అతడెప్పుడూ అనుకోలేదు. కావలసిన గుడ్డముక్క కొనుక్కుందుకు పట్టుమని పదినిమిషాలు పట్టడమే కున్నాడు. ఎన్ని మాపులు తిరగవలసివచ్చినా సరే కాని, ఆగుడ్డ కొనకుండా మాత్రం యింటికి వెళ్ళకూడదని మనోనిశ్చయం చేసుకున్నాడు. శూన్యహస్తాలతో యింటికివెళితే యేమంటుంది శాంత? కేళిచేసి, “మీ బడా యింతేనా?” అని యెత్తిపాడవదూ?

మాపునుండి మాపుకుతిరగడం ప్రారంభించాడు సంతోషరావు. నాయిబులమాపులు, మార్వాడీమాపులు, పార్శ్వమాపులు, స్వదేశీమాపులు, విదేశీమాపులు, అన్నీ గాలించాడు. ఎక్కడా లభించలేదు అతనికి కావలసినబట్ట.

అలసి రోడ్డుమీద నిల్చున్నాడు కొంత సేపు ఏదో ఆలోచిస్తూ. తుకుమకుంటున్న కొద్దీ చెమట లభికమవుతున్నట్లు తోచింద తనకి. ఉక్కుకు, రోడ్డుధూళికి కల్లుమండినవి. పేలుడుపట్టినట్లుగా చెమటకు చిటచిటలాడ దొడగిందితల. ధరించినది పలచనిపట్టుసూతు అయినా, ఒంటిమీద ఎంతో భారంగా ఉన్నట్లు తోచింది అతనికి. కాలరుసందున చీమలు ప్రాకుతున్నట్లు అనిపించింది.

“పోనీ, రేపు ఆఫీసుకు సెలవుదినంకదా, సావకాశంగా ఉదయంపూటవచ్చి, నాలుగు కొట్లూచూసి, కొనుక్కుంటే గుడ్డ?” అనుకున్నాడు తనలో.

కాని, గడచినరాత్రి శాంతకూ తనకూ జరిగిన సంభాషణంతో అప్పుడు జ్ఞాపకము వచ్చింది.

“.....మూటలవాళ్ళ దగ్గర కొనుక్కోకుంటే, నాతోచెప్తే సీతేగుడ్డలు కావలసినా తెచ్చిపెట్టనూ శాంతా? ఇళ్ళకుతెచ్చి సరుకులమ్మే వర్తకులందరూ మోసగాళ్ళని నమ్ము. రూపాయి ఖరీదైన వస్తువుకు మూడురూపాయి లకుగుతారు.”

“కాని బేరంచేస్తే, మూడురూపాయల వస్తువు సహితం రూపాయికే యిస్తారుగా?” అన్నాది శాంత నవ్వుతూ.

“సీముఖంచూసి భ్రమసిపోయి యివ్వాలి, అట్లయిస్తే!” అన్నాడు సంతోషరావు వేళాకోళానికి.

“చాలులెండి!” అని తల ఊపిందామె, అలకనవ్వుతో.

పెళ్ళాన్ని యెగతాళించేసి విసిగింది కోపం తెప్పించి బుజ్జగించడం సంతోషరావుకు సరదా. శాంతఅంటే నిజంగా వెర్రిపేమ అతనికి. అలిగి, మూతిముడుచుకొని, ఆలేడికళ్ళతో ఆమె తనవేపు చురుచుర చూసిందంటే ఆనందంతో పొంగిపోయేవాడతడు. అలకనీరే నెపంమీద అప్పుడు తన మోహాద్రేకాన్ని ఎంతైనా పిచ్చిగా ప్రకటించుకో నచ్చునని కాబోలు అతనిఉహ!

శాంత పందొమ్మిదేళ్ళ జన్మని. భర్త కంట పడేళ్ళుచిన్న. మంచి యేపైనమనిసి. పొడుగుగా, తెల్లగా, అందంగా ఉండేది. తెలివితేటలతో కళకళలాడే తీరైన ఆమె వదనం, ప్రేమతో ప్రకాశించే ఆవస్యకళ్ళు, ఆరోగ్యంతోను యశవబలంతోను నిగనిగ మెరిసే ఆమె మెత్తనిబట్ట, ఆపెదవులరంగు, చెంపలనునుపు, భుజాలగుండ్రన, నడుము వొంపు, అన్నీ చూసుకొని మురిసిపోయే వాడు సంజీవరావు.

ప్రేమతో చెంప నిమురుతూ, నీవంటి అమాయకున్ని టోపీవెయ్యడం వర్తకులకు సుభువు. మొన్న నువ్వు కొన్న వచ్చనీరే చూశావా, ఒక్కరేపుకే రంగంతా వెలిసి పోయింది. చవకబేరమని చంకలుగుడ్డుకున్నావు. పెద్దపెద్ద షాపులలో ఏవస్తువుకొన్నా యింట్లాంటి దగా ఉంటుందామరి?" అన్నాడు సంజీవరావు.

"నిజమే కావచ్చును. కాని నాకోసమని ఆషాపులన్నీ తిరిగి బట్టలు కొనితెచ్చేవాళ్లు ఎవరున్నారని?"

"నేను లేనా?" అన్నాడాయన.

"ఔను. మీతో ఏదికావాలని చెప్పినా చప్పునే తెచ్చియిస్తారు పాపం! నేనన్నా, నా మాట అన్నా, ఎంతశ్రద్ధమీకు!" అని తల తమాషాగా ఊపిందామె, వాలుచూపులతో.

"అన్యాయం మాటలాడకు శాంతా. ఎప్పుడైనా—"

"సరేలేండి. ఎందుకొచ్చిన రగవుయిది? రేపుమీరు కచేరికి వెళ్ళేముందు జ్ఞాపకం

చేస్తానులేండి అయితే. నాకోచిన్న గుడ్డకావలసి ఉంది; తెచ్చిపెట్టండి మరి. నమోనా యిస్తానులేండి!" అన్నాది శాంత, మెల్లగా నవ్వుతూ.

.....రాత్రిజరిగిన ముచ్చటలన్నీ తల పుకువచ్చి నవ్వుకున్నాడు సంజీవరావు. ఎంత ఆలస్యమైనా సరే, ఎన్నిచికాకులు వడవలసివచ్చినా సరే, శాంత కోరినగుడ్డకొని తెచ్చి, ఆమె మెప్పు పొందాలని అతని సంకల్పం. అప్పటి కప్పుడే ప్రొద్దుపోతూ ఉండెను. ఆరుగంటల తరువాత తెల్లవాళ్ళ షాపులేవీ తెరచి ఉండవుకదా అని, ముందుగా అక్కడ కనుక్కుందామని బయలుదేరాడాయన. ఖద్దరు యుగానికి వెనకటి రోజులవి!

"ఇట్లా వయచేయండి, కుడిచేతి హాలు వైపు" అన్నా డొక షాపులో ఒక ముసలి నౌఖరు.

ప్రొద్దుపోకమునుపే వెలిగింపబడిన విద్యుద్దీపాలతో ఇంద్రభవనంవలె బలే రమ్యంగా ఉంది ఆషాపు. కందిగల ధ్వనితో ఎలెక్ట్రిక్ పంకాలు గిరుసతిరుగుతూ, షాపులో ఉన్నవాళ్ళ దుస్తులను కదల్చుచుండెను. రెండంతస్తుల దివ్యభవన మాషాపు. నరకులమ్మే ఉద్యోగస్తులందరూ గంధర్వులవంటి తెల్లజాతి యువకులును, అప్పురసలవంటి దొరసానులును.

సంజీవరావు ప్రవేశించిన హాలు అన్ని బాతుల జనముతోను క్రిక్కిరిసి యుండెను.

“అయ్యో, తమకు ఏమికావాలి?” అన్నా డోక పావుగుమస్తా, సంజీవరావును చూసి. సంజీవరావు చూచిన సమోనాగుడ్డ చూసి, “ఈమాదిరి గుడ్డ కావాలంటే, అదిగో ఆమె నడగండి” అని ఒక గుమస్తాను చూపినాడు.

అక్కడికి వెళితే ఆమె ఆ శాంపిల్ ముక్కను యిటూ అటూ లిగగవేసి, ముసి ముసి నవ్వుతో మర్యాదగా లేదని చెప్పి, మరొక ఆడగుమస్తాను చూపింది.

“నావద్ద ముఖ్యుల్ గుడ్డలు, శాటిస్లతప్ప సిల్కులు, కాలికోలు లేవు. మేడమీదికి వెళితే దొరుకుతాయి. కాని యీ శాంపిల్ కంటే మేలైన బట్టలు చూపిస్తాను చూడండి, ఎరుపుకంగులోనే” అన్నా దామె పెంక చూపులతో.

రకరకాల గుడ్డలు టేబిలుమీద పరచి చూపింది. అతనికి. ఆమెను, గుడ్డల్ని చూస్తూ పావుగంటవరకూ అక్కడే నిల్చున్నాడు సంజీవరావు. ఏమీ కొనకుంటే బాగుండదు కదా అని తలచో, లేక ఆమె ఓరచూపులకు ముద్దుమాటలకు భ్రమసి పోయో, ఆరు గజాల ముఖ్యుల్ గుడ్డ, ఏడు గజాల శాటిన్ బట్ట కొన్నాడు.

పిమ్మట మేడమీదికి వెళ్లి అడిగినాడు తనకు కావలసిన గుడ్డనుగూర్చి. హాలు నుండి హాలుకు, ఆడగుమస్తావద్దనుండి మగ గుమస్తావద్దకు, మగగుమస్తావద్దనుండి ఆడ

గుమస్తావద్దకు తిరుగుతూ మేడ యావత్తూ గాలించాడు కాని, ఏమీ లాభం లేక పోయింది.

అతడు చూచిన శాంపిల్ గుడ్డను పరీక్షిస్తూ ఒక గుమస్తా, “ఇది టర్కీ-ఎరుపు. నూలుబట్టలలో యీరంగు మావద్ద ప్రస్తుతం లేదు. వట్టులోను, ఉన్నిలోను మీ చిత్తంవచ్చిన రంగులు నవ్లయి చెయ్యగలం. దయచేసి ఒకటి రెండు రకాలు చిత్తగించండి” అంటూ మృదువైన మాటలతో మెప్పించి, రెండు మూడు రకాల గుడ్డలతనిచేత కొనిపించగలిగినాడు.

గాజులబేరానికని సంతకువెళ్లి తుదకు గాడిదను కొని తెచ్చుకున్నట్లు సంజీవరావు ఇంగ్లీషుపాపులన్నీ తిరిగి తనకు కావలసిన గుడ్డకాక, ఏవేవో బట్టలు చాలా కొన్నాడు అనవసరంగా. భార్య యిచ్చిన శాంపిల్ వంటిబట్ట యింకే పాపులలోనైనా దొరుకుతుందేమో అని, చిన్నవి పెద్దవి ఇండియన్ పాపులు అన్నీ వేదికనాడు. తుదకు కన్నయ్య శెట్టి పాపులో కాబోలు ఎన్నో గుడ్డలు తీయించి పరీక్షించగా, తన శాంపిల్ కు యించుమించుగా సరిపోయిన ఎర్రరంగుగుడ్డ ఒకటి కనిపించింది.

“ఇది తీయించండి సామీ, మంచి పక్కారంగు. కుంకం ఎరుపులో యింత కంటే మేలైన రంగు మరిదొరకదు. బట్ట

చూసిరా, ఎంత నాజాకుగా ఉందో? ధర జాస్తే అని సంకోచించకండి!” అన్నాడు మాపుగుమాస్తా.

ఆ గుడ్డకూడా కొంతకొని పైకం చెల్లించాడు సంజీవరావు. అప్పటికే ఆరు గంటలు దాటింది కనుక, యికా బజారులో తిరగడానికి ఓపికలేక వెంటనే బట్టామీద యిల్లు చేరుకున్నాడు.

మగడు తెచ్చిన బంగీలన్నీ చూసి ఆశ్చర్యంతో, “ఏమిటి పట్టాలన్నీ?” అన్నాడి శాంత.

“నీకోసమే. విప్పిచూసుకో, నచ్చుతాయో లేదో” అన్నాడు సంజీవరావు, దుస్తులు విప్పకుండుకు తన గదిలోకి వెళ్లిపోయా.

కాగితాలలో పొందికగా మడతపెట్టి ఉన్న రంగురంగులవీ, రకరకాలవీ గుడ్డలన్నీ చూసి బ్రహ్మానందభరితురాలయింది శాంత. ఖరీదైన మంచి మంచి గుడ్డలవి. నచ్చని దేదీ కాసరాలే దామెకు. అన్నీ బాగున్నాయి! కాని, వాటిలో తానిచ్చిన సమానా మోస్తరు బట్ట మాత్రం ఆమెకు కనిపించలేదు. అందుచేత ఆమె తనలో మెల్లగా నవ్వుకున్నది. ఒకరింటికి ససుపుకుం కానికి వెళ్లవలసి ఉండి, ఒక గజమున్నర రవికలగుడ్డ కావలసివచ్చింది, ఆమెకు. తెచ్చిపెడతానన్నాడు కదా అని భర్త చేతికిచ్చింది ఒక శాంపిల్ గుడ్డముక్క. ఆయన తెచ్చినవి అవి!

రాత్రి భోజనాలప్పుడు కాని మళ్లీ ఆ ప్రస్తావన యెత్తలేదు శాంత. అప్పుడు సావ

కాశంగా ప్రశ్నించింది భర్తను, అతడు తెచ్చిన గుడ్డలనుగూర్చి. ఏయే మాపులు తిరిగినాడో, ఎట్లా ఎట్లా బేరాలుచేసినాడో, ఏయేబట్ట ఎందునిమిత్తం ఎన్ని గజాలది కొన్నాడో, మొత్తం ఎంత డబ్బు వ్యయమయిందో, అన్నీ నిలువదీసి అడిగింది అతనిని. పూసగూర్చినట్లతను వడిన అవస్తలన్నీ చెప్పాడు సంజీవరావు. ఇద్దరూ ఉప్పెనగా నవ్వుకున్నారు.

“అయితే గజంన్నర గుడ్డకోసం రెండున్నర గంటలసేపు మాపులన్నీ తిరిగి, తుదకు——” అని శాంత నవ్వుతో పూర్తిచేసింది మిగిలిన వాక్యం.

“నువ్వీచ్చిన శాంపిల్ గుడ్డ యింతచేసింది! పోనీ, రెండు మూడు శాంపిల్లు అయినాయిచ్చి ఉంటే.....?”

“అవును లెండి. వివరంగా చెప్పకపోవడం నాదే తప్పు! కాని నిజంగా నేనిచ్చిన సమానాకంటే మీరు తెచ్చిన గుడ్డలు వెయ్యిరెట్లు బాగున్నాయి. ఈమాటు నాకే బట్టలు కావలసివచ్చినా, నా అంతట నేను చూసుకొని కొనుక్కున్నకన్న, మీచేత తెప్పించుకుంటేనే నాకు లాభం! ఒకచీర కావాలని చెప్తే, పది చీరలు వస్తాయి! కదూ?” అన్నాడి శాంత ఉత్సాహంతో.

“నీ పుణ్యముంటుంది. ఈసారి మాత్రం నాకు పురమాయించకు యిట్టి బేరాలు. నీకేవి కావలసివచ్చినా నువ్వే చూసుకొని కొనుక్కోవాలి” అన్నాడు సంజీవరావు నవ్వుతూ.

గ్రహస్థితిబాగులేదు

శ్రీమతి ఆదంబ సత్యవతమ్మగారు

వాడు పుట్టిన తేదీనికేవలమని, గ్రహస్థితిని, నునుజాన కన్యయిందేలాగనుకునేవారు. ఇప్పుడో యేకముగా తేదీనికే గ్రహస్థితిబాగులేదు.

“పూర్వము పండుగ లొచ్చాయంటే, రత్నూర్వము పదిహేను రోజులనుండియే గోడపూతలు, అలుకులు, మద్దలు, వెల్లులు, గడపలకు పసుపుకుంకుమలు, మొదలగు వాటితో, ఊపిరి నలుపుకుండా కొట్టుకు పోయే వారు. ఆపైన కూతు రల్లురను తినుసరావటం, ముప్పొద్దు పిండివంటలతో నిండు కంటకాలే గతయేది. ఇంక స్త్రీలకు తమ శరీరాలంకరణములకు తీరికేలేదు.

“ఇప్పుడో మింగ మెతుకులేదు మీసాలకుసంపెంగ నూనెలని తినుటకే చాలని స్థితిలో పూజావిద్యా ఫలిత సవనాగరిత యొకటి వచ్చిపడినది. దానితో కలిసి తేములు సమయే, స్త్రీలకు బద్ధకము పలిపి, మలలోపాయాలతో దినచర్య గడచినోపుచున్నది. గచ్చిండ్లుకుటచే దానిది కడిగి ముద్దు వేసేనును. పండుగవాడింత బిడ్డిగడపకు నూత్రం పసుపురాసి చిగారు కొట్టుటతో సరిపోవును. పూజా సమస్కారములు నిశేధన యుక్తరలేదుకదా! ఆనేక క్రిత పండుకొని తినుటతో పండుగ సమాప్తమగును” అంది మణిల భర్తతో.

“అగును, ఇల్లలుకగానే పండుగగునా? చేతిలో పైసాయంటేకదా పండుగ లక్షణములు పూర్తి యగుట. నానాకష్టములుపడి పగలెల్ల క్రమంకేంది కష్టమొ నిష్కార్యమొపొంది నాల్గూరూకలు సంపాదించి తెస్తే ఈవాళ్ల దసరాఅని, రేపు దీపావళిని అల్లని తీసుకురావాలని అమ్మయికి చీరలని, అత్తయికి బాణసంచాలని రీపు తయారుచేస్తావు. మురిసి మురిసి ముచ్చటలని ఆచ్చటలని అమ్మయికి పకోడేట ముడి పెట్టిందినావుకదా? మూడుముద్దులు, ఆరుముద్దు దానికాపురము. అల్లుడు తాడిచెట్టు మొవ్వలో దూరాడు. పిల్లని పంపరు. మనలను రానియరు. చూడనియరు. దానిపెండ్లికి చేసిన అప్పింజనము తీరలేదు. భూములు పుట్టులు వెళ్ళాయి. పరిస్థితులు

చల్లపడ్డాయి. పిల్లబాగులు వినలేక తీసుకువడ్డామా అంటే మనమే కాపురము తీసికేయటంచే భరణ మేనా యుండదు. ఎల్లకాలము దానిని పోషించే శక్తి మనకులేదు. పెద్దవభరణము దాని బట్టకేచాలదు. అందుకనే ఎవరి పొట్ట వారు పోషించుకు నేలాగున స్త్రీపురుషులకు కూడా సమాన విద్యాభ్యాసముండా యి నామతము” అన్నారు పురుషోత్తమరావుగారు భార్యతో.

“అందుకనే కాదా అత్తయిలతోపాటు చిన్న మూయిని చదివిస్తున్నారు. బాగానే యుందికాని ఆవిడ చదువేమిటో కాని, ఒకటి నీలివిషయక పుస్తక మేలేదు. స్త్రీలకువలయు పాకకాస్త్రము, శిశుపోషణ విధానము, గృహసీతి అసలే చెప్పటలేదు. చదువు రక్కువ పోయిపోయి కనబడుచున్నది. వినీమాలు వచ్చింది మొదలు ఆనలుల యిరుటేపెట్టగా మారారు, ఆనడకలు, ఆచూపులు, ఆచోకులు, నూదులు, రిబ్బన్లు, పబ్బులు, పెంట్లు, పువ్వులు, వదులుబడూ, కాలి తోళ్ళు వీటిఖర్చులు తీతాలని మించుచున్నవి. ఇట్లుగా పడమటికాలి ప్రభావమున సంసారాలు చిరికిన తోటాకు గొడుగువలె ఉన్నవి.”

“పెద్దమ్మయి కష్టము తిలకించియే, తమపు లకాశ్వ తములు. మన మెల్లకాలముండు టసంధనము. కాన, విద్వల కింత విద్యాధనమిచ్చి, తీవరోపాధికి దారి చూపించ నుద్దేశించియే, కనయాలతోపాటీ చిన్న తనయను చదివించు దలంచితిని. కాల్యవివాహము వలన కలుగు నష్టము లనేకములు మనము చూచు చున్నాము. మన యనుకులముం జూచుకొని, యస్వతంత్రులుగా విద్వలమండేసి, చేసిన వివాహముల వలన వా రాజన్యాంతము దుఃఖపడవలసినవ్యును. చివరకు నెట్టి సాహసము వా రొనరించినను, పెద్దలు వారినే దూషించెదరు కదా?”

“అయితే, అమ్మయికి పెద్దవయస్సు వచ్చాక మన మాట వింటుందా? “కన్యా వరయితే రూపం” అన్నట్లుగా, కులకలము లాలోచించక రూపమును

రాల్లె ప్రణయమోహావలమున నే యవగుణుతో
పరించి మ్రగ్ధునని విచారించుచున్నాను.

“అప్పటికప్పుడు వెర్రిమోహమునబడి యాదిన
పెండ్లిండ్లకు రాసురాసు గుణగణములు బయల్పడి,
చంద్రబాలక విదాకులకొఱకు వేలం వెర్రిగా యేడు
మున్నారు. అట్టిదేమంత స్థిరకాపురము! ఏవేళకే
కోపమువచ్చి పెండ్లి పిద్దుచేసుకొనునో, వాది, వా
కాపురమునని యనుకొనుటకే యవకాలములేదని
మగనిగోల.”

“నువీలా, నీవన్నది రాగున్నది. విడ్డలకు విద్య
చెప్పించినా, అతిస్వకలంఘలకేయుదు. తగిన కట్టు
దిట్టములతో, మనము మెలకువపొంది జాగ్రత్త
బుచ్చుకొనిన, నీవన్న యిబ్బందులుండవు. మన నీల
కచ్చుముగా హుణవిద్యాపంపర్కమే నే నిచ్చు
మంటినా? ఇంట, భక్తి నీకుల బోధించు పురా
ణాధికములను కట్టుబడిని సంగీతవిద్యను నేర్పించు
మంటిని కదా? పంటచేతకాక మగనీరులగునన్న
భయముననే, కాఫీ, ఫలహారము లమ్మాయిచేతనే
మచ్చికగా బోధించి చేయుచుమంటిని. జాతీయ
ధర్మములను మరువకుండ భక్తిభావప్రాయమును
టకే వారముభజన లేర్పరచితిని. ఇన్నియు, నామె
భావికుభయనకే. పండ్రెండు సంవత్సరములు నిండి
నవికదా? ఇంక రెండు సంవత్సరములకు నేడలచిన
(మెట్రిక్యులేషన్) ప్యాసవును. తదుపరి అనుకూల
పరునిబొంది వివాహ మొనరింకము. కారదాగారి
ధర్మమున కొంపలుగూల్చు వరకుల్లము లంతరిం
చును. విద్యాభ్యాసకుటుంబములు వియ్యమందిన,
అవసరన ముచ్చటలు అడలబరఖర్చు లుకేమొంది,
అంతన్న బోలెన్నగార్ల అలుకలు మాసిపోయి,
యొచిత వేడుకఖర్చులతో, మల్లసవియ్యము లేర్పడు
నని నా వమ్మకము” అని ప్రయమోత్తమరావుగారు
భార్యను చూచి నవ్విరి.

“నువీల చిరునవ్వుతో, “మహానుభావుడగు గాంధీ
మహాత్ముని ధర్మమాయని ఖద్దరుగౌరవ మొచ్చినప్పటి
నుండియు అల్లులడ భాగ్యవిశేషములతో వసలేమండ

ఖద్దరుపట్టు బహుమానముతో, వీడకుటుంబీకునికి నీచ
తలేకుండ గౌరవము వక్కుతూంది. ఖద్దరు పృథ్వి
పొంది లోకానికందుబాటుగా సరసమైన ధరకు కొను
క్కుని, జాతీయతః గాపాడుకోవాలనిన పదిమందీ
పూవుకొనవలెను. సోమయ్యను, మంటి న్నుడ్డిగాఁక
అసయ్యపూర్తిగలిగి, విజృంభనవృత్తి నవలంబించువారిని
ధనసంకులు ఉదారదిత్తులై పెట్టుబడిపెట్టి, రాట్నము
లేర్పరచి, దారము తియించిన పొట్టకు, బట్టకు పగుల
యాచించు బ్రతుకు తప్పును. బట్టవరివితో డబ్బు
చాకగును కాదా? ఏమనెదరు?” అంది.

“అంతా డబ్బుతోఉంది. ప్రభుత్వపురుషు
లెక్కువ. పంటదామయు తక్కువ. యజమానిజీతము
తక్కువ, విడ్డల విద్యాజీతము తక్కువ. బంగారము
విలువ హెచ్చగుటతో, డబ్బెక్కువ వచ్చునను నుడ్డి
వమ్మకముతో, ఇంట చిన్న మెత్తు బంగారములేకుండ
అమ్మకుని కాగితములతో సంతోషించుచున్నార
ప్రజలు. కూరకు కానీ లేకపోయినా, కాఫీహోట
ల్సు, సినిమాలు, నాటకములకు కొదువలేదు, అంతా
పొందువుల మేయన్న వికమత్యాభిమానములేక కులభేద
ములతో కొట్టుపంటున్నాము. లోకవార్తలు చెల్లు
పత్రికలు, యితర దేశములం దున్నంత విరివిగా
ప్రచారములేకుండుట కీ భవాభావమే కారణము. అం
ధ్రున కాంధ్రభాషలో వ్యాసము వ్రాసి, ఉపవ్యసం
చుటచేతకాదు. పైగా నామర్థా. హిందూధర్మము
లిప్పటి నాగరికాగ్రేసరుల మధ్య నలుగురు త్రిశంకు
స్వస్థములగున్నవి. అబ్బాయిలు, అమ్మాయి వచ్చేవేళ
యింది. లే” అన్నా రా గృహస్తు.

ఇంతలో విలవిల బతులనుండి పిల్లలొచ్చి,
“అమ్మా! దీపావళికి నా కేమిస్తానని” యొకరు,
అకలేస్తుం జేమైనపెట్టుమని యొకరు అంటూ తలిదండ్రుల
చుట్టుకున్నారు. అందరిని అన్ని విధముల నము
దాయించి నీలతోను, ఎడవిడ్డతోను వ్యాయామ
మొనరించ వురుమోత్తమరావుగారు లేచిరి.

ఒడివిడ్డకు పొలొసగి, డియోలలో నిదురులుచ్చి
అకలగు విడ్డల కావారము పెట్టుటకు వంటకాల
ప్రవేశించిన దా నువీలాసరి.

ఆంధ్రలక్ష్మి

శ్రీమతి కుడితిపూడి అచ్చమాంబగారు

శత్రులజెండాడి చాకచక్యమున రాజ్యముపాలించె దుద్రమ్మతల్లి
భర్తనుదీవించి పారుషీదేకాల సమరంబుకంపె మాంచాలబాల
ప్రాణముల్ తృణముగాభావించి అగ్నికర్పణముగావించె మల్లమ్మరాణి
చివ్వనుండి పటతెంచిననాథు శూలంబుగాపల్కె ఖడ్గతిక్కన్న భార్య

అసువులూసింపక రిపులకసరికొట్టి
స్వీయరాజ్యమానాలు రక్షించుకొనిరి
ఇట్టినారీమణులతో రహించుచున్న
ఆంధ్రసామ్రాజ్యలక్ష్మి! జోహారులివిగొ॥

తన్మయత్వము నచేతనములకు జనింపజేసెగదా రామదాసుభక్తి
వట్టిమాకులు చిగిర్చగజేసె మకరందధార పోతనకవితానురక్తి
పర్యతంబులు నడవడలాడగాజేసె ఝాన్సిలక్ష్మిబాయిశౌర్యశక్తి
బ్రహ్మాండమెల్ల గిరగిరాదిరుగజేసె నాయకురాలిమంత్రాంగయుక్తి

విశ్వమున నిట్టివారిని వ్రేలుమడిచి
పరిగణింపగ దగినట్టి వారుగలరె;
అహహా! నీప్రాభవము కొనియాడదరమె
ఆంధ్రసామ్రాజ్యలక్ష్మి! జోహారులివిగొ॥

నీ రమణీయయతోరేఖ లూర్మిఘోషలనుగానించు కృష్ణాన్రవంతి
నీప్రాభవమును మహాప్రవాహముగ పారించును గోదావరీన్రవంతి
నీ పూర్వవిభవంపురూపు కన్నులకట్టచిత్రించె నాంధ్రులశిల్పగిమ
నీ తెలుగుదనము నిగ్గుదేరంగప్రత్యక్షమా విశ్వవిద్యాలయంబు

చేవబారిన శౌర్యంబుజీవగడ్డ
పారమెరుగని ధాన్యంపు పై డిప్పుడమి
బిడ్డలను కడుపారగా బెరుచుతల్లి
ఆంధ్రసామ్రాజ్యలక్ష్మి! జోహారులివిగొ॥

తూతువున చియురు కెంపురాగము ఉదయిని పూదియందలి అనురాగము. ఉదయిని పువ్వమును క్రోలి సమధిశతేమంది, తన శక్తి శౌర్యములచే దివము, దిగ్దంతులకు మిఱుమిట్లు కొలుపును. మధ్యం దినమారాండని అద్భుతప్రతాపము ఉదయిని కవి శతంపు కవుంగిలియందు పెట్టి పెంపొందిన అరుణ కాంతి. పవలండుఁ దోచు చిత్రవృక్షములును, మహితసంఖంబునములును ప్రభాతపురంధ్రి ఉత్సాహ ప్రోత్సాహములందే పుట్టును.

ఉదయినిప్రేమ స్త్రీహృదయము. స్త్రీహృదయ మిశ్వరునిపీఠము. అంతరంగస్థ దివ్యపింహాసనమును నులులించుటకే మందరమవర్ణాలంకృత పింహాసనమును గృహలక్ష్మి తన పూజాగృహముఁ దిడికొనును. స్త్రీ అలంకారములను కాంక్షించును. లోనలంకారములు లేని వ్యక్తి ఆవృత్తిగల వెలుంగనే యెలుంగను. పస్తుభావము పలననే పస్తువు సుర్తింపఁబడును. కవి మాటలందు కాంతిలు నగల మూటయెవ్వరిది? కవి హృదయమున వృత్తిగీతములఁదలు భావమందలి తొలుదు భాషలుకావా? మందుమించియత్తెము లందు ఆత్మహృదయమునుకాంచి ఉదయిని యుహ్సం నునట్లు, ప్రభాతలితములగు తన రచనలందు అలంకార సంకోభితమైన నిజహృదిని విలోకించి కపిం ద్రుడు ముదితచిత్తుడు కాదా?

ఉద్యోగనమనకు అలంకారము ప్రధానము. ఉన్నదున్నట్లు మోటునీతి నేకరువులెట్లు శ్రోత్రియ రూపులకు చెదియొగ్గువా కెందరుందురు? చిత్రమును అలంకారమును పుట్టువుతోడనే మానవమానసము తొలుదు కవచకుండలములు, ఇంపుపొంపులను, సాగమసాగులను ఎఱుంగని భౌతికశాస్త్రము మేధా పటుత్వమున వృద్ధిపందినవారితే గ్రాహ్యమగునుగాని, సామాన్యమును బాలకులకును గారు. కావుననే తల్లియుఁ గవియు నలంకారములందు నింకియే తమ బోధనలను చదువరుల కందించెదరు.

రానుమోహనుని తత్సామ్యమును గ్రోలిన వృథు కపింద్రుడు విగ్రహారాధనయేల పుష్పభాజయేల

యనును. కవిగాని రచి యిట్లనవచ్చును. కవియైన రచి యిట్లనినచో, అతడు ఆవృత్తవాది యనిపించు కొనును. రచికవిసర్జనలు మందరమూర్తులతోను, మగంధమమములతోడను శోభిలు విచిత్రదేవాలయ ములు. విగ్రహముగల మాటనుగాని, అలంకారము గల ఆశీరమునుగాని ఉపయోగించుట నిరుజోహు నుండైన బ్రహ్మసమాజికులకు తగదనియు, మల్లుబట్టను బోలి మద్దయక్కు కెనయైన మనువులనే ఉపయో గించక తప్పదనియు రచి కవిని నిర్బంధించితిమేని, అతడు తనకలము విలుదుకొని, కన్నీటి కాల్యలందు లోంగల కవిత్వము పిండిచెది, తాను పట్టి యెమ్ముల ప్రోవైన నగును. తేనున్న దేవేంద్రవాధుని తనయుఁ డయ్యు తాను సుజోహుసంధైన హిందువునని యొప్పుకొనినను, సోపుకొనును. గీతల నంబలి విడి కొనుట, అలంకారములను చేఱునుట కాదా? ఉదయిని పూదిగల రచికవి మరీచికాలంకారము లను పలననిన, దాను రచికవి కానని తెలుపుకొనుట కాదా? ఉదయంపదివాఁడు రచి యెట్లగును? రచి ఉదయిని కావుననే భావమయ్యాఖిలను దళదిశలందుఁ జెమ్ముంగలిగెను.

సౌందర్యమును, కాంతియు, చలదనమును, ఆనంద మును ఉదయినియందు శోధిలమందు వనిన, నవి కైతగెలంతయందుక, కన్నచెల్లి యందును గూడ రాజిలుచుండునని వక్కాణించుట కాదా? కవిత్వము తల్లి, కన్నతల్లిలు, ఉపాధ్యాయులు, గంధీర భావములను, ఉన్నతాశయములును ఉదయిని అంక సీనుయందే పెంపొనును. మహితభావములును, మహత్తర జీవనములును కవిత్వమై కాలవిరోధినినమున వెలుగొందును. ప్రతి మహావ్యక్తియు కవిత్వఖనియని వా యభిప్రాయుడు. రామకృష్ణులు కవులు కాకున్న వాక్యీకి వ్యాసుల హృదయముల నెట్లాకర్షింపఁగలరు? ప్రకృతిని చూచి కవియేల ఉద్వేషించును? ప్రకృతి యందలి భావ భాగ్యము, కవిభాగ్య నుగుటవలన గాదా? మహితాశయ విశిష్ట జీవనములకూడ కవి నలరించుటకు కారణ మని కవికాంక్షించు బావ్యర్య మున కాంతిలు చుంట కాదా? భగవతి సీత, ఇట్టి విధు.

తితో వరలి రామాయమును పృథ్వమైన చద్రయ నాదించివైచెను. వాల్మీకి కలమున కెంతో లేజ మొసంగెను. పాదాంగుప్రమండలి మట్టును మాత్రము గుర్తు పట్టఁగలఁగు పుష్పితి సీతవగలను చాచి, మొలకుపలె నిలిచెననిన కవి రెండు మాటలం చెంత భావము నిమిద్దివాడు! లక్ష్మణువట్టు నిలిపి, అశ్రుపంపి క్రమమైన నగలమాట పెనుటఁబెట్టి, ఘోరాపదకాదంబినిఁ బలపైమోపి, పృథ్వీ నోక చేతితో కదపివైచి, —పన్నిహితబంధువులైనను ఒక యాడుదానియెడల వర్తిండు కీర్తిని, —స్త్రీపూజ యందలి గభీరభక్త్యమును రెండవచేతితోఁ గుడువఁ బెట్టి ఒకపరి పాతకుని విమోచమున ముంచిన వాల్మీకి, తోడనే ఆతని నానందమునఁ జేరింపలేదా? ఉన్న తాళయములను చిత్రింపని సారస్వతము సారస్వతమే కాదు. సుహితగుణపూరితమంబునముకాని కవి త్వము కవిత్వమేకాదు. ఉన్నతాళయములను, గంభీరభావములను, సుందరసారస్వతమును, మధురకవన మును గనిపెంచునది పృథ్వయముకాని మేధస్సు కాదు.

హిమాచలము పసిది మేధస్సుకంటె, రత్నా కరములోలు పృథ్వయమే మహత్తరమైనది. గగన చుంచి మేధస్సున నిలుచు నటుడు గుర్రాలన లోయలోయలోబడి నరకజ్వాలలను నాల్కపై రాచుకొనినను రాచుకొనును. గభీరరత్నాకరమందు

మునుఁగు వాతఁడు చిరవిరాజితమైన కాంతిని గని, వేతోవంతములైన భావరాసులను దోసిల్ల కొలఁది పడయఁగలడు. పృథ్వయైశ్వర్యమున స్త్రీకి పురుషుడు చాలడు. రామాలికయును స్త్రీ పృథ్వీనుండియే, —స్త్రీ పృథ్వీగల ద్వక్తినుండియే గుణగణము లును, కవిత్వాకళలును నుదయించును.

ఉదయయ్యగులే శైవసహృత్తుటయన చిత్రచిత్ర కీతులఁ జిత్రింపఁబడు తలఁపులై, కాలక్రమమున స్వర్ణాక్షరములై, జీవితచారిత్రములగును. జనయిత్రీ పృథ్వయమే దుగ్ధధారలనుండియు, ప్రబోధధారలనుండియు దిగి కవాతీయంచు ప్రవేశించెను. తల్లి శిశు యనున తనరినపుడే సెబోటియను తన భావిభాగ్య మును కాంచఁగలిగెను! సర్దుణచ్చటాసముద్యాపిత మైన కన్నతల్లియొడదను పుడికిననాఁడే గాంధీ, భావమార్వప్రభాకరితమైన తన భావిజీవనమును కమలారఁ గాంచఁగలిగెను!! ఉదయిని పృథ్వయనభే మునఁ దోచిననాఁడే రవీంద్రుఁడు కపింద్రుఁ డాయెను!!! భాస్వంతమైన ఆళయములును, మహత్తరములైన జీవనచారిత్రములును, కనదురుభావ ములను కవిత్వములును, మిహిరలేజమునుచిమ్ము సాహిత్యములును, సుధామాధుర్యమునుచిల్కగీత ములును, మానవసముద్ధరణమనను దినమణియొసఁగు ఆనందోత్సాహములును ఉద్భవించి పృథ్వీనుండియే కదా ఉచ్ఛించును!

పల్లె పిల్ల

గవను వేంకటకృష్ణయ్య చౌదరిగారు

(గోంగూరకోత)

చిన్ని వెన్నెలకందు ఆసిపాండఁ బగనొందు మొగముదు హాసముల్ మోసులెత్త
దండివగుంగొండదండ పూదండనెత్తాచిమొత్తింబు వ్యాపంబుగాగ
తులలేనివిలుబూను వలజేసి రూపుచూపులగముల్ గ్రీగంటఁబొటలిపాట
లింబంబు దంబంబు పెంపెడఁజేసెడి పెదవులన్ వెడపాట వీచుకొనఁగ

తడవు చాలంగఁబోదను తత్తరాన
జలుగుపయ్యెదలోనికి జట్టిచేత
గోంగూరఁగోసికొనంగ గ్రుమ్మరు పాల
మెల్ల నడబడంగులను మావల్లెపిల్ల॥

మా ములాటిన్

బర్మా నారీసమితియందు మిగులవిఖ్యాతి గాంచిన యువతీమణులలో మాములాటిన్ అమ్మగారొకరు. ఈ సోదరీరత్నము బర్మా సీమయందుండు గ్రామాదులలో స్త్రీవిద్య విరివిగా వ్యాపింప జేయుటకు యువతీసంఘములను స్థాపించినది. ఈదుముదిరిన కాంతామణులకు గృహనిర్వహణము, ఆరోగ్యశాస్త్రము, గిట్టిగోనియమములు, శిశుపోషణము, దాత్రీపరిచర్య విధానములు, గృహమునందు రోగికిచేయవలసిన సామాన్యచికిత్సలు, గృహవరణమందుండు జంతుజాలముల పోషించువిధానములు, పాకశాస్త్రవిషయచర్యలు, సంగీతజ్ఞానము, నృత్యనాట్యశాస్త్రజ్ఞానము, సూచీవానలేఖాకృతచిత్రలలంకార అల్లికవిధానములు, చేతిపనుల విశేషములు మున్నగు యంతములగూర్చి మాతాసంఘములందు నేర్పించెను. వనితామణులను ముఖాచారములనుండి ప్రస్తుతస్థితికి దెచ్చుటకు నెంతోయోషికతోను పట్టుదలతోను కృషిసల్పి నారీమణుల మన్ననలకు పాత్రురాలైనది.

ఇంకను ఈవిదుషీరత్నము వేయిజనములుగల గ్రామములలో యావశ్యకముగాను నిర్బంధముగాను ప్రసవాలయముల స్థానిక సంస్థలవారు నెలకొల్పవలయునని తీవ్రమగు ప్రయత్నములను యువతీసమాజములమూలమున చేయుచున్నది.

సౌందర్యపోషణ గూర్చి యీవిద్యావతి చేయుచుండు విధానములుమిగుల యమూ

‘ఒక విదుషీరత్నము’

ల్యములైనవి. ఈమెను రమారమి పలువది వత్సరముల వయస్సైనను యిప్పటికిని యీమె శిరోజములు నెరయుట కనబడదు.

ముఖసౌందర్యములేని స్త్రీజన్మ జన్మగాదని పలువిధములైన యుదాహరణములతో తెలుపుచున్నది. మానవతులు రూపరేఖావిలాసములవల్ల పురుషుల నాకర్షించునటుల యలంకరించుకొనుట యుక్తధర్మము. సకలావయములలోను నేత్రములు ప్రధానమైనవి. దానంతటి అంగనామణులెల్లరును నేత్రముల యావశ్యకతను, శ్రేష్ఠతను నెఱిగి శుచిగాను, నిర్మలముగాను, కాంతివంతముగాను, పసందుగాను, భద్రముగాను, అకర్షణీయముగాను, మరొకజన్మగాను, చూచుట కింపుగానుండు శృంగారపు చూపులనీనెడి సీలాలవంటి నిగనిగలాడెడు విధానముల నరిసియుండుట యెంతయు బాగుకదా! సుకుమారమగు అవయములుగల యబల సౌందర్యపోషణ విధానముల నెఱింగి యుండిన, నెల్లప్పుటికిని తేజస్సును కీర్తిని గలిగి మానవలోకమును రాణింపజేయుశక్తి గలిగి యుండగలదని ఆవిదుషీమణియొక్క ముఖ్యనమ్మకము.

సుందరమును, కోమలమును, సుకుమారములుగల యువతులపాదము లెంత మృదువుగా మెల్లగానుండునో యోచింపుడు! అట్టివారు గులకరాతియందును తాడుగల రస్తాలయందును, ధవన్నీకాలవాలమగు యెండ

యందును, కటికముద్గ పాదలయందును
పాదరక్షలులేక పోవుట అంతగా సమంజసము
కాదు. మన మాతృమండలమున పాదరక్షణ
చారములు కేవలము దూష్యముగా నెంచ
బడుచున్నది. కారణములేవో గ్రాహ్యము
గాకున్నది. ఈయమ్మగారు పురుషులకంటే
స్త్రీలే యత్యవసరముగాను, నిర్బంధము
గాను మెత్తని తేలికగల కాలిజోళ్ళను యుష్ణ
ప్రదేశీయులు వాడుట యవసరమని మేలు
కొలుపుచున్నది. కంటికిజోడును కాలికి
జోడును వేసికొనుట దూష్యముగాని పాపము
గాని యిసుమంతయు లేదని పలుకుచున్నది.

ఇకనైనను నారీమణులు పిచ్చివమ్మకములు,
నెట్టిరలంపులు, యత్యాచార నిబంధనలు
వదలి, కాల దేశవర్తమానముల ననుసరించి
మేలుకొమ్మని హెచ్చరించుచున్నది. ఈ
పుణ్యమార పాతశాల ఉపాధ్యాయునిగా
యండెడుకాలమున మురికియందు మూలు
గుచున్న నీచజాతులను ఆదరించి దేహ
రోగ్య విధానములనేర్పి సవనాగరికులుగాను
సుందరహపులుగాను జేయుచుండెను. ఈమె
యిప్పుడు దయామయుడగు దివ్య మంగళ
చిన్మయస్వరూపుడగు పరంధాముని సుస్థిర
మదితో నేవించుచున్నది.

గృహ మే ధి కి

ఏకరణి నీతనూజ డహీనభక్తి
పూతమతి మాతృదేవిని పూజనీయు
నట్టిభక్తితో నినుగూడ ననుదినంబు
నద్భూహి! తన్నుగావురశ్రద్ధతోడ॥

నీవుస్వల్పల ప్రవిమలనియతబుద్ధి
బుజ్జగింపు తనూభవు, నొజ్జవగుచు
శిష్టశిక్షణమొసగి సుశ్రేయమొసరు
నటులవర్తింపు మేప్రార్థు ననఘచరిత॥

సాధ్య నాథుని సంతోషసాగరమునఁ
దేల్ప గృహలక్ష్మి మెలగడుతీరు గనుచు
పతియు నిర్మలప్రణయభావంబుతోడ
నుదితగతి నామె దనియింపుచుండవలయు॥

శ్రీపాద వేంకటావధానిగారు

నీనుతుల్ ద్వేషపూరితనీచబుద్ధిఁ
దాముతమలోనఁ దగవులఁదగులకూడ
సతము సౌభాగ్రసౌఖ్యంబు పాదరముగ
గోరుచునునీకు ప్రమదంబుగూర్తుగాత॥
అటులే సుతలును అన్యోన్యమధికప్రేమ
సోదరులతోడచదువు చత్యాదరమున
మాతృదేశానురాగ పంపన్నలగుచు
నున్నతసతీత్వమును చాటుచుండుగాత॥
సత్యసంపద, శౌచము సహనగుణము
చిత్తశుద్ధియు నోర్మి సచ్చీలతయును
పొంది భవదీయ పుత్రికాపుత్రులెపుడు
నెదప్రమోదంబునీకు గూర్చెదరుగాత॥

1910年 11月 11日 生

ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ

ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ

[ఇదొక విషాదప్రేమైక గాథ! ఒక యౌవనబ్రహ్మచారి ఒకమునోజు పర్వతారణ్యంలో ఆధ్యాత్మచింతనం చేస్తోండటం కనిపెట్టి యొక యాటవిక కన్నె అతన్ని మోహించింది; తనవలపు నామె నెన్నివిధాలనో నూచించింది; ఎన్ని చేసినా ఆ తరుణ తపసి కరిగి నాచుకాడు; ఘననిరాశామానసంతో సమీపంలోని జలపాతంలో పడిపోయి దామె! ఆమె మరణానంతరం ఆ యువకతపసి ఆ కన్నెయొక్క నిర్మల దివ్యోన్నత ప్రేమమును గుర్తించాడు. అంత అతని హృదయాన్ని పశ్చాత్తాపాగ్నికీలలు దహించివైచినై!]

(1) ఇంత యుగాయిత్యపుఁబనిఁ
నింతలోన నిప్పుగిదివి,
యింత! నేతువనుచు నెన్న
దెంచనైతిఁ కలనైనను! ||
ఆహా! యచ్చరల మిన్న!
ఓహో! యాటవిక కన్నె!

(2) ఉచిదా! బ్రహ్మచర్యమూని
యందఁజేఁ మహాతపమున,
నీ యుజ్జ్వల రూపము నా
శీత్రాంచలములనుబడెను! ||

(3) విహితేచ్ఛనగుచియుంటఁ
నాధ్యాత్మ సమాధిఁనుంట,
ఆచ్ఛపు నీవలపు కలిమి
యడవిఁగాయు వెన్నెలాయె! ||

(4) ఈనాటికి కనుచిచ్చితిఁ
నేమి లాభమున్నదరే!
మల్లె పరిమళిందునాడె
కొల్లగొనకపోతిఁ వలపు! ||

(5) దారుణ మీయాత్మనాశ్య,
ఘోరము ఘోరంబరే!
ఈ యుగవడి నీటగలసి
గుటువలె క్షీణింబడిపోతివా? ||

(6) మెరుమునలెనె మౌక్త్యమ్మడి
మెరుగు తక్కుమనుచు నేదో!
మాసికొన్న రెప్పలనే
మాసికొందు ప్రళేకించి! ||

(7) మెరుము మెరసి, యురుమువట్టు,
మేదినిబడెనో? చదలన!

ప్రళయగమ నూవనవలె,
భయదశల్ప మొకటియయ్యె! ||

(8) ఉలికిపడితి! కనుఁదెరచితి!
యుగతపోవిధి మరచితి!
“యరత! పడినానవరో?
యార్తనాదమెదో వినబడె!” ||

(9) దనదడ దడగుండియితో
తడబడిపోయే నడతో
నడిపడి శృంగపుంగునకు
పరువిడితిని భయపడుచునె! ||

(10) చూచి, చూపులైయూచి
చూచుచునే నిలచిపోతి!
ఎంతకాలమటు లంటినో
యేమొకాని నేనెరుగను! ||

(11) శృంగగ్రమునుండి యధో
భాగమునను జూచునరికి,
యింతేమున్నది నీవే
యేటఁ గొట్టుకొనుచుంటివి! ||

(12) తెప్పిరిల్లి నీకొరకై
తేరి పారఁజూచినానె!
దివ్యభవన్మూర్తి నెదట
దేవులాడినా కననె! ||

(13) కొమ్మ! నేనె నీ కురుకఁ
గోపినానె తడిలట్టువో
నీచావున కారణంబు
నేనె! నేనె! నేనేనే! ||

(14) తెల్లని తొలిప్రాద్దులలో
తల్లని నునుగాలలలో
జల్లను పలిలమ్మలలో
తొల్లి స్నానమొనరింతువు! ॥

(15) ధణధణ పడు బలపాతము,
ఝణఝణ భూమి రవళియు
నైక్యమొంద, మధురశ్రుతి
సౌఖ్యగాన ముద్భవించు! ॥

(16) అప్పుడె నిద్రవోయి లేచు
నచ్చపు తెలియంబుజముల,
తామరాకులలో కోసి
దైవమట్లు ననుగొల్తువు! ॥

(17) తరుణాయుగసంధ్యలలో
కారుణ్యమెల్లప్పుడు, ఫలా
హారమొనగి, తీరనుధా
ధారవోసి చనుచుండువు! ॥

(18) బంగారు మువిమాపుల, యీ
శృంగవనసీమలలో
పొంగార విపంచి మీటి
మొరయింతువు ప్రేమగీతి! ॥

(19) అప్పటి నీచాప్యనమ్ము
లప్పటి నీ గళరవమ్ము
లొక్కటియై ముంచితైచి
చొక్కించు చరాచరమున్! ॥

(20) అలకారదళారచంద్రి
కామనోజ్జ నిశలలోని
తాపకీన దివ్యవగ్ను
తాండవలయగతి నందించు! ॥

(21) నీ యనుయైకపు కిలమె,
నీ రుచిరావయవ బాలమె,
నీ హృదయపు నైర్మల్యమె,
నీ దివ్యోన్నత ప్రేమమె! ॥

(22) నాగుండియి లాగిచైచె!
నామనసును కలచిచైచె!

బ్రహ్మచర్య దీక్షవ్రచ్చె! ॥
వచించినమును మాన్చె! ॥

(23) ఇప్పుడె నే తెలిసికొంటి
నేమో ప్రేమమ్మటన్న!
అప్పుడె ప్రేమామహాత్మ్య
మదియెరిగిన నిటులెనా? ॥

(24) ఇహమున సర్వమృతిత్య
మిలనిర్మల మగుప్రేమ
నిజమారయ కావ్యరమ్ము
నేడు, నాడు, యేనాడును! ॥

(25) ఓహో! ప్రేమైకధునీ!
ఆహో! ప్రణయోరుషినీ!
ఓహో! మధుమాసవనీ!
ఆహో! మోహనవననీ! ॥

ఓహో! యవ్వరల మిన్న!
ఆహో! యాటవిక కన్నె!

• • • •
• • • •

(26) అని చక్కాత్రాపముపడి
యా యోవన బ్రహ్మచారి,
నిజ ప్రేయసికై విలయచు
నీడయనక నడయాడెను! ॥

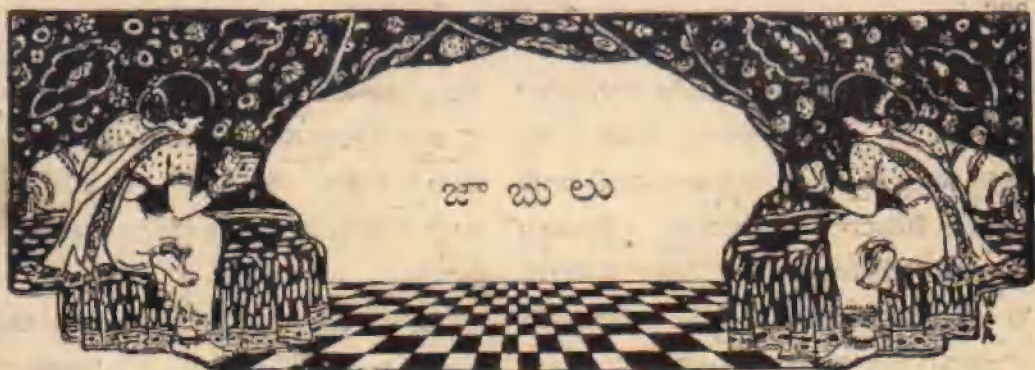
(27) గ్రుమ్మరిల్లి గ్రుమ్మరిల్లి
గొంతువోవ యరచి యరచి
సొమ్మసిల్లె నాతడొండు
క్రమ్ముకొన్న మావినీడ! ॥

(28) మూర్ఖగాదు! పాప! మేమొ
మూతపడ్డ కను తెరువదు!
వరమపధినిబట్టె 'జీవి'!
ధరబడి నిద్రించె నతడు! ॥

(29) గీ. విస, యీనాటికిని రసాలావసులను
కానబడును దీపపికముగా నతండు!
విసగవచ్చు, నుండియెల్లదనించు నతని
యతివిహేదప్రణయగీరు లనవరతము! ॥

సమాప్తి

[N. B. ఇది యొక గేయరూపమునున్న కావ్యము. విశ్వనాథ చర్యవారాయణగారి "ఓహో! కిన్నెర
పానీ!" అను గేయమువలె యీ గేయమును నడచును.]

ఉత్తమయిల్లాలు

చి!సా!చెల్లెలు శ్యామలాంబకు మీరక్క-
సీతాలక్ష్మీ అనేకఆశీర్వాదములు త!
సోదరీ,

నాన్నగారు వ్రాసిన యుత్తరముదినది.
నిన్ను మీరత్తవారు పిలువవచ్చినయి
క్రొత్తకాపురము చేయుటకు విజయనగర
మేగుచున్నావనియు తెలిసి మిగుల సంతో-
షించుచున్నాను. ఇదేసమయమున మీరొక
గారు చెన్నపురిలో ప్రాక్టీసుపెట్టుకొను
టకుగానన్న తీసుకొని వచ్చుటచేత నేను నీ
దగ్గరలేనందుకు విచారించుచున్నాను. నీ పై
పడుచున్న యీక్రొత్తబాధ్యతను నీవు పం-
తోమముగను సక్రమముగను నెరవేర్చగల
వని నేను పూర్ణముగ విశ్వసించుచున్నాను.
గృహనిర్వహణమునందు నీసాయము నెప్ప-
టికప్పుడు గొనుచు మనరెల్లిగారు నీకొన-
గిన శిక్షణము నీకిప్పు డత్యంతోపయుక్త-
ముగ నుండకమానదు. నీకిప్పుడు నేచెప్ప-
వలసిన విశేషాంశము లేమియును లేవు.

శ్రీమతి పాకల కనకరత్నమ్మగారు
చెన్నపురి,
11-11-33.

అయినను క్రొత్తగా అత్తవారింటికి పోవు
పడుచులకు పెద్దవారెల్లరును వారికి తోచిన
సలహా లిచ్చుచుండుట ఆచారము గనుక
నాకుతోచిన సలహాలు నేను నొసంగుచు
న్నాను. నీతీరికకాలమునెల్ల గ్రంథపఠనము
పంగీతాభ్యాసము కట్టుట బామ్మలువ్రా-
యుట మొదలగు పనులయందు వినియో-
గించు చున్నచో నీమనస్సున కెట్టిచింతలును
గలుగవు.

గృహిణీకృత్యములు:—

స్త్రీతనశక్తికొలదిగృహమును అందలివివిధ
వస్తుసముదాయమును, శుభ్రముగాను, నయ
నానందకరముగాను ఉంచుటకు సడా యశ్చిం-
చవలయునేగాని, ఎచటివస్తువులచటి, ఎచటి
మాలిగ్య మచటనెఱచి “ఈ యింటినిత
సొంపుగనుచిన యిల్లాతెవతె”యని చూప
దులుతలించునట్లుండరాదు. ఇట్లుచూచియిల్లా
లిచూచుమని ఆగ్యవచనముగూహున్నది.
ప్రస్తుతమనేకులు, తమ అవినేకము చేతనో,
కొలదియో గొప్పయో విద్యాగంధము

గలవారమనియో, లేక అదియే నాగరికతా లక్షణమని ఎంచియోగాని తమ నిత్య కృత్యములనన్నియు నొకర్లమీదవదిలి వారు పెట్టినది తినుచూ, పోవుదులై వస్తుయిల్లు గుల్లచేసికొనుచున్నారు. ఎంతసంతకమారులై ననుసేవకుల భరించుకొనియున్నచేయించు కొనవచ్చునుగాని భారమెల్లవారిపై ఒడవైచి, యజమానురాలు, నిర్వాహకముగ కాలమువ్యర్థపుచ్చక అన్ని విషయముల గమనించుచుండవలెను. గృహమునకు తానురాని యని జ్ఞాపకముంచుకొని పనివారు తమ నియమిత కార్యముల సక్రమముగ నెఱవేర్చునది లేనిది పరీక్షించుచు, గృహము నిత్యవస్తుసంపూర్ణముగా శోభిల్లఁజేయుచు నెల్లు చూచినదానెయై గృహలక్ష్మియను నా మముపార్థకమొనరించుచున్నది. మరియు దానదాసీదనంబులయెడ నాదరముగల్గి వారి యోగక్షేమము లరయుచుండుట లెస్స. అట్లుగాక మనక్రింద నూడిగనులుచేసి తమిచ్చునట్లుగదాయని, నిరసించి, అకారణముగ వారలదూషించి హింసించుటయు, మిగుల క్రూరము. మానవజాతి అంతయు నీకర్మదునిలిడ్డలగుట సోదరులు.

సతీధర్మములు:—

అన్ని సాక్షిగా పరిణయమాడిన భర్తయందలి దోహదోపకారములకుఁ గడంగినే, పత్య నుగుణయై, యాతనియెడ నిక్కంపుప్రేమ గౌరవముల గనబరచుచు తాను మగని యనురాగమునకు పాత్రురాలగునీతి మెలంగవలెను. కష్టసుఖములయందు భర్తతో సమాభాగినియై, యాతని శ్రేయోన్నతులకు

తన యావచ్ఛక్తిని వినియోగింపుచూ, భర్తరక్షణార్థమై యెట్టియిదంబులఁ గుదుచుటకైననూ వెనుదీయని యునతీరత్నమే అర్థాగ్రయనఁజెల్లును. అట్టిచదువులు పూజనీయలు.

మగివాడు పనిముగించుకొని అలసి పాలసి యింటికేతెంచగనే కొండలుమూఢ యువతులు శోఠమాలిన ప్రసంగములచే నాతని విసిగించుచూ లేనిపోని గొడవల నేకరువుపెట్టుచూ తనకిదికావలె నదికావలె నని నాధించుచూ “న సారమే సరకము, భార్యయే దయ్యమని” భావించి “పన్నేపి తునితోనో, ఏక్లబ్బులోనో కాస్తేపుకూడ వుల్లాసముగఁ గడపక యింటికప్పుడేయేల వచ్చితి”నని తలంచునట్లు చేతురు. అట్లునరించుటెంతయు గర్వము. అట్లుగాక అతియేతెంచగనే ఆతనిని తగునవర్తలతోడను, మృదుమధురభాషణములతోడను ఆనందపరుచు యత్నించుట ఉత్తమ యిల్లాలి లక్షణము.

పైనబేర్కొనిన విషయములేగాక సంసార విూదుటకు, ధృతి, క్షమాది గుణముల పలనరచు కొనవలెను. ప్రపంచమందు సుఖదుఃఖములు సమానమేయైనను, దుఃఖమే అధికముగ గోచరించును. స్త్రీలెల్లరు పిచ్చిచాదస్తములను మూర్ఖాచారిములను బారద్రోలి నద్వహిణులై తన రాదుదురుగాక. ప్రతియిల్లాలయ్యు నిట్టిగుణముగల్గి ప్రసన్నుచిన భూతలమె వ్యర్థతొల్యమగును. గృహమేదేనే ద్రభవమగును.

ఇట్లు
ప్రియసోదరి
సీతాలక్ష్మి.

ఆరోగ్యబోధిని

విద్యావారము సంవత్సరమున 31-10-83 తేదిన భీముని పట్టణములో జరిగిన

శ్రీల సభలో శ్రీమతి ఆర్ముగం హేమలతగారు చదివిన వ్యాసము.

ప్రపంచములో పుట్టు ప్రతిజీవికి ఆరోగ్యము ముఖ్యమైన అవసరము, మహాభాగ్యము, సర్వసంచర లకు మూలకారణము.

ఆరోగ్యము రెండువిధములు. (1) శరీరసంబంధ మైనది. (2) మనమనంబంధమైనది. శరీరారోగ్య మును కాపాడుకొనుటకు నాలుగు ముఖ్యపాదకములు గలవు. 1 గాలి 2 నీరు 3 ఆహారము 4 నుఖచరిత్రము. మన జీవమునందుగల ప్రజలలో చాలామంది విద్యాగంధము లేకపోవుటచే, భగవంతు డేవరచిన ఆరోగ్యవిధులను సరిగా గమనించక, ఆకాల మృత్యువువారలకుచున్నార. చాలామంది 1,2 సంవత్సరములలో మృతికొందుచున్నారు. ఇట్లు చనిపోవుటకు చదివిండ్లవది, చిన్నతనముననే జరించువ్యాధులు కారణము.

వ్యాధులు రెండువిధములు. (1) శరీరమునందు జరించునవి. (2) అంటువ్యాధులు. అంటువ్యాధులన్నియును, మాత్స్యక్రిములచే ఒకరినుండి మరియొకరికి వ్యాపించునది 1828 సంవత్సరమున లూయిపాట్టరను నారడు కనిపెట్టెను. వీనిలో ముఖ్యమైనవి కలరా, టైఫు, విషూచి, మనూదికము. చర్మవ్యాధులు, పచ్చపుష్పము, తీయ. నునము త్రాగడు పానీయములు సుభ్రముగావించడక, అందు యీవ్యాధిక్రిముల ప్రవేశించుచున్నందున కల్లుచున్నవి. అందుచే మన గృహమునందు భోజనవిధానములు, ప్రాగెడునీరు మొదలయిన జన్నియ పైరోగములను జరిగింపజేయు క్రిములను దూరముగా నుండునట్లు చేయవలెను. ఈ క్రిములన్నియును, మన యిండ్లలోనుండు, ఈగలవలనను, రోమలవలనను, నల్లులవలనను మనకు వ్యాపించుచున్నవి. ఇట్లు వ్యాపింపకుండా చేయుటకు మన గృహములందు ఈగలను రోమలను

చేరకుండా చేయవలయును. దీనికి యింటి చరికుద్రత ముఖ్యమైన అవసరము.

గృహము:—మన కందరకును ప్రధానమైనది గృహము. ఇచ్చటనే మనము కొన్ని గంటలకాలము తిప్పి, మిగిలిన విశేషకాలము గడుపుచుండుము. గృహములోని ప్రాణవాయువుతో కూడిన వాయువు విహారంగముగా ప్రవేశించునట్లు పెద్దగవాతములు, తలుపు లుండవలయును. మార్మరశ్మి గృహములో ప్రవేశించునట్లుండవలయును. ఇట్లుండుటవలన యింటిలోనున్న అణుజంతువులను నశింపజేయును.

నివసించు యింటిని పలుమారు శుభ్రము చేయవలయును. ఇంటిని నీటితో కడుగుట, దుమ్మును దులిపించుట, కచ్చవందు గోడములలందు. బూజును నూడ్చించుట, యింటిలోనున్న మంచములు పెట్టెలు నల్లులు పట్టుకుండా చూచి యెండలో చేయుట అందరకును తెలివినవిషయమే. అయినను దీనియందనేమిటి ఆశ్చర్యగాయున్నాడు. మమ్ము చేయుటవలన మాత్స్యక్రిములను చంపి ఆరోగ్యము వృద్ధి పొందించును. దుమ్ము నందు చిన్న చిన్న యినుక రేణువులు, లోహపురేణువు లుండును. ఇవి గాలి ద్వారా శ్వాసకోశము లోనికివచ్చి రాపిడి కలుగజేసి వ్యాధులను కల్గించుచున్నవి. కండ్లలో పడుటవలన కండ్లకలక, కండ్లమెరుపులు కల్లును. గాన దుమ్ము లేకుండా చూడవలయును. మనము నివసించు యిండ్ల చుట్టు పొద్దులేక ఉమియుటచేత కూడా వ్యాధులు కల్గుచున్నవి. భుమియుటచేత, అది ఎండి పోలునుగా మారి గాలిలో ఎగురుచుండును. దానినే మనము పీల్చిన వ్యాధులు ముఖ్యముగా తీయ మొదలగు పని సంభవించును. గాన పీతైలులోనున్న యిండ్ల యొద్ద చల్లిన చాలామందిది. ఇండ్లను సమీపములో

ఆరోగ్యబోధిని

విద్యావారము సంవత్సరమున 31-10-88 తేదిన భీముని పట్టణములో జరిగిన

ప్రీతి సభలో శ్రీమతి ఆర్ముగం సోమలతగారు చదివిన వ్యాసము.

ప్రపంచములో పుట్టు ప్రతిజీవికి ఆరోగ్యము ముఖ్యమైన అవసరము, మహాభాగ్యము, నిర్వసంచదలకు మూలకారణము.

ఆరోగ్యము రెండువిధములు. (1) శరీరసంబంధమైనది. (2) మనమనంబంధమైనది. శరీరారోగ్యమును కాపాడుకొనుటకు వాలుగు ముఖ్యపాధకములు గలవు. 1 గాలి 2 నీరు 3 ఆహారము 4 ముఖపరిశ్రమము. మన దేశమునందుగల ప్రజలలో చాలామంది విద్యాగంధము లేకపోవుటచే, భగవంతు దేవురచిన ఆరోగ్యవిధులను సరిగా గమనించక, అకాల మృత్యువువారే బడుదున్నారు. చాలామంది 1,2 సంవత్సరములలో మృతినొందుచున్నారు. ఇట్లు చనిపోవుటకు చనివిడ్డలను, చిన్నతనముననే జరించువ్యాధులు కారణము.

వ్యాధులు రెండువిధములు. (1) శరీరమునందు జరించునవి. (2) అంటువ్యాధులు. అంటువ్యాధులన్నియును, మాత్స్యక్రిములచే జగరినట్టి నురియొకరికి వ్యాపించునవి 1828 సంవత్సరమున లూయిపాష్టర్ గారు నాతడు కనిపట్టెను. వీరిలో ముఖ్యమైనవి కలరా, టైఫు, విచూలి, మసూదికము. చలిజ్వరము, పచ్చవర్షము, క్షయ. మనము ప్రాగమన సానీయములు శుభ్రముగానుండుక, అందు యీ వ్యాధిక్రిములు ప్రవేశించుచున్నందున కల్లుచున్నవి. అందుచే మన గృహమునందు భోజనపదార్థములు, ప్రాగమనీయ మొదలయిన వన్నియు పైరోగములను జరింపజేయు క్రిములను దూరముగా నుండునట్లు చేయవలెను. ఈ క్రిములన్నియును, మన యిండ్లలోనుండు, ఈగలవలనను, దోమలవలనను, పట్టలవలనను మనవి వ్యాపించుచున్నవి. ఇట్లు వ్యాపించునట్లు చేయుటకు మన గృహములందు ఈగలను కోమలను

చేరకుండా చేయవలయును. దీనికి యింటి పరిశుభ్రత ముఖ్యమైన అవసరము.

గృహము:—మన కంగరకును ప్రధానమైనది గృహము. ఇచ్చటనే మనము కొన్ని గంటలకాలము నిద్రి, మిగిలిన విశేషకాలము గడుపుచుండుము. గృహములోని ప్రాణవాయువుతో కూడిన వాయువు బహిరంగముగా ప్రవేశించునట్లు పెద్దగవాక్షములు, తలుపు లుండవలయును. నూర్గరక్తి గృహములో ప్రవేశించునట్లుండవలయును. ఇట్లుండుటవలన యింటిలోనున్న ఆణుజంతువులను నశింపజేయును.

నివసించు యింటిని చలువూరు శుభ్రము చేయవలయును. ఇంటిని నీటితో కడుగుట, దుమ్మును దులిపించుట, కచ్చవండు గోడమూలలందు బూలాను నూడ్చిండుట, యింటిలోనున్న మంచములు పెట్టెలు నలులు చుట్టవలెనా చూచి యెండలో వేయుట అందరకును తెలిసినవిషయమే. అయినను దీనియందు దక్షతలు ఆశ్రద్ధగాయున్నారు. మనము వేయుటవలన మాత్స్యక్రిములను చంపి ఆరోగ్యము వృద్ధి పొందించును. దుమ్ము నందు చిన్న చిన్న యినుక రేణువులు, లోహపు రేణువు లుండును. ఇవి గాలి ద్వారా వ్యాసకోశము లోనికిపెట్టి రాపిడి కలుగజేసి వ్యాధులను కల్గించుచున్నవి. కండ్లలో నడుటవలన కండ్లకలక, కండ్లమెరుపులు కల్గును. గాన దుమ్ము లేకుండా చూడవలయును. మనము నివసించు యిండ్ల చుట్టు హద్దులేక ఉమియుటచేత కూడా వ్యాధులు కల్గుచున్నవి. ప్రమియుటచేత, అది ఎండి పోలునుగా మారి గాలిలో ఎగురుచుండును. దానినే మనము పీల్చిన వ్యాధులు ముఖ్యముగా క్షయ మొదలగు వని సంభవించును. గాన పైట్లలోనున్నను యిండ్ల యొద్ద చల్లిన చాలామందిని. ఇండ్లకు సమీపములో

మురికాలునలు, పెంట వుప్పు లందరారు. ఇది మురుగును చెడువానన గొట్టును. మనము దానిని పీల్చిన రక్తమునందు బలహీనకల్గి, వ్యాధులకు లోనగుచున్నాము. ఇచ్చట దోమలు, యాగలు, పుత్తడియై, కుళ్ళుచున్న నీటియందలి, పెంట వుప్పు యందలి వ్యాధి క్రిములను కాళ్ళకుం దిరికించుకొని మన భోజనములపై, త్రాగేనీటిపై చాలి పురుగులను విడుచును. అది మన కడుపులోనికి వెళ్లి వ్యాధులను కలుగజేయుచున్నది. దోమలవలన చాలా అపాయములు. వానినిపట్టుటకైనను మనకు సాధ్యము కాదు. అది మనలను కరువకుండా దోమ తెరలను వేసుకొనిన చాలామందిది. పెంటవుప్పులుగారి, చెత్తనుగాని యిండ్లయొద్ద వుక్కినీయరాదు.

గర్భిణియొక్క దేహలోగ్రము:—ప్రసవ మున నది యొక దేహపరిశ్రమము గనుక దేహము వారోగ్యమైన నీతిలోనుంచవలయును. కాయకృష్ణకుడు శ్రీల ప్రసవము లభినులభములు. ఇంటిలో నూర్చొని అతిసుఖముగా కాలము చెళ్ల పుచ్చెడివారి ప్రసవము లతికష్టములు. అయినను మితిమీరిన దేహపరిశ్రమ మనవరము. ప్రతివారు కొద్దిపాటి దేహపరిశ్రమము కల్గియుండవలయును. గర్భిణికి మహావిచారముండ రాదు. సాధ్యమైనంతమట్టుకు విశోదయలనుచు కాలము వెళ్లుదున్నుండవలయును. సగీతము పాడుట, నుంచి నుంచి పుస్తకములను చదువుట, పూలమొక్కలను పెంచుట, చైవధ్యానము చేయుట, వీనియందు మనస్సుండవలయును. తల్లియొక్క నూములు, కోర్కెలు ప్రకారము విడ్డబుందురు. తల్లి నుంచి కోర్కెలు కడచియైన విడ్డవాడా నుగించుకు రాలాగానుండును. ప్రతిసాయంకాలము షికారునకు వెళ్ళుచుండిన నుంచిది. ఎడ్డబండ్లదొడను కైలు మీదను బహుదూరప్రయాణము చేయరాదు. ప్రతి దినము స్నానముచేసి, శుభ్రమైన బట్టలు ధరించ వలయును. రాత్రులందు చాలావరకు మేల్కొని యుండక త్వరలో నిద్రించవలయును. ఆహారము దేహమునకు పుష్టికరమైనదిగా నుండవలెను. అధిక ముగా మాంసకృత్తులను మాంసమును తినుట తగ్గించ వలెను. కాకపదార్థములను, ఫలములను భుజించుట

వలన మలశుద్ధి కానుగానగును. మామూలుగా చేసెడి స్నానపద్ధతులను మార్చుకూడదు. గర్భకాలమునం దామె పుస్త్రములు రొమ్మును దిగించునట్లుండ గూడదు. వర్షకాలమునందు, చలికాలమునందు పున్ని పుస్త్రములకు ధరించవలెను. గర్భిణియొక్క మాత్రమును అప్పువస్త్రము వస్త్రీంచుచుండవలయును. అందులో ఓజస్సు (Albumen) అను ధాతువుండిన యొడల వ్యాధి సంభవించి, కాళ్లు, చేతులు వాచును. దానికి అమ్మలక్కలు తుట్టుపొరమని ఆశ్రద్ధ చేయుట వలన ఆకస్మికమరణములు, మార్పులు, ప్రసవములో కష్టములు కలుగుచున్నవి. చేతులు, కాళ్లు వాచియున్న వెంటనే ఆపత్రికవల్ల నీరుడును తనికీ చేయించి, వ్యాధి తగ్గుటకు మందు పుచ్చుకొని, వారు చెప్పు పథ్యమును చేయవలయును. కడపటి మాగుములో వారమున కొక పర్యాయమైనను నీరుడును తనికీ చేయించవలెను.

ప్రసవపునొప్పులు ప్రారంభించిన వెంటనే మంత్ర సాక్షులకుగాని, వద్దులకుగాని కలుగు చేయవలయును. నొప్పు లాంధ్రమగుచున్నప్పుడు వెంటనే పురిటిగదిని సిద్ధపర్చవలయును. పురిటియి మార్గ కాంతి నమ్మనట్లు పిలసిలాగు నుండవలెను.

పురిటియి:—గది వలయునంత వెలుగు, గాలి వచ్చునట్లుండవలయును. గదిలోనికి నుమ్ము రాకూడదు. గదిలోనుండు పామాములు, కుండలు, పెట్టెలు బయటికి తీసివేయవలయును. జరుగునందడి లేకుండా చేయవలెను.

పడక:—ఒక మనిషికి తగిన పడక దేయవలయును. గర్భిణిని యెటునుండియైన అందుకొనుటకు పిలుగానుండవలయును. వెలుగు, గాలి వచ్చునట్లు మ చమును తిప్పియుంచవలెను. నులక, లేక పట్టె మంచమైనదానిపై వొక వలకనువేసి పడకను సిద్ధ పరచవలయును. పురిటిగదిని మంచమును సిద్ధపరచి ఏతవారిని, గొల్లవారిని, ఎకలవారిని పిలువరాదు. వారికి యేమియు తెలియదు. వారు అనేక కష్ట పనులచేసి, మురికిబట్టలు, మురికిచేగులు, కడిమిములు, పుంగరములు పెట్టుకొని అనవసరమైన లోని పరిశ్రమ చేయుచున్నందున ప్రసవమైన తరువాత

ఆనేక జబ్బులు పడుటయేగాక ప్రపంచములో ఆస్తిక మరణములు కలుగును. అదియుగాక మోటు పాదములు చేయుచు, కషాయములు మొదలగునవి యిచ్చి గాబరాపెట్టుచున్నారు. ప్రపంచపుగదిలో యెక్కువ వందడి, మరికొనుద్దలు మొదలగునవి విస్తారముగాయుండి తలుపులు కిటికీలు చేయుదురు. దానివల్ల గాలి విడుమోవును. దానిని ఒకొక్కరు పీల్చి నందున వ్యాధులు సంభవించును. అవియుగాక ప్రపంచముయిన మనిషిని నిలువజెట్టుట, స్నానము చేయుట, మరికొనుద్దలు చుట్టి పయంజెట్టుట, విడ్డకు తవుకు, నలుగుపిండి, పనుపు మొదలగువానితో స్నానము చేయుచుట, 3 రోజులవరకు ఆయవముపట్టుట చేయుచున్నారు. ప్రపంచముయిన తరువాత మనిషి చాలా బడలిక తేరియుండును. అట్టి మనిషిని లేప దియకూడదు. స్నానము చేయించరాదు. కుభ్రమైన బట్ట కప్పి 3 రోజులవరకు లేపనీయరాదు. చిన్న విడ్డల శరీరము మృదువుగా నుండును. వారు ఎంతో క్రమశిక్షింపి తల్లి గర్భమునుండి క్రిందపడుచున్నారు. అట్టి విడ్డలకు పనుపుతోను, నలుగుతోను నలిచి, సహించలేనంతవేడినీరు బయట నీలములలో పోయి చున్నారు. విడ్డ వేడినీరు సహించలేక సామ్యపిల్లి పోయిపడియున్న మావానికి వేడినీరు పోసి నాము. అందుచే బాగుగా పండుకొనియున్నాడని సంతోషించుట తప్ప దానికి బాధగాయుండునని తలంచదు. నలుగుపెట్టుటవలన వారి శరీరమునకు బాధగాయుండును. గాన నలుగును మాని నిబ్బుతో మలిచెచ్చని నీటిని, గాలిలేనినోట పోయవలెను. నీరుపోయునపుడు చల్లగాలి తగులనీయరాదు.

ప్రపంచముయిన తల్లికి 3 రోజులవరకు వర్ర యిం గువ కాయమునిచ్చి నుందిసిట్టివైన యాయక యింగర పెట్టుచు, తలుపులు కిటికీలు గాలిలేకుండా చేయుచు, చెవులలో గుడ్డలు పెట్టుచు, క్రింద వేడివంటపట్టు పెట్టుచు, శరీరమునకు మరి యెక్కువ వేడి కలుగ జేయుచున్నారు. కొందరు బ్రాంచి త్రాగనిచ్చెదరు, ఇది రక్తముతోచేరి మనిషికి ఆరాటము కల్గించుచు, పుర్రేకముగా యుండును. పసివిడ్డలకును పుట్టిన

కి గంటలవరకు యేమి యాయక తరువాత తల్లి యొక్క రొమ్మును నోటిలోపెట్టి పాలుత్రాగునట్లు చేయవలెను. దానివల్ల విడ్డ కారోగ్యము, మలకుడ్డి బాగుగావగును. దాని ఆయవమునే గడియగడియకు పట్టరాదు. దానివల్ల విడ్డ ఆరోగ్యము చెడిపోవును. ప్రపంచముయిన మనిషికి 3 రోజులవరకు కాఫీ, జావ, పాలు మొదలగునవి యిచ్చి ఆమెయొక్క పీరసమును తగ్గించునట్లు చూడవలయును. గాలి బాగుగా వచ్చునట్లు తలుపులు కిటికీలు తీసియుంచవలెను. గాలి బాగుగా పీల్చిన మనిషికి ఆరోగ్యముగాన చెవులలో గుడ్డలను మునుగులను వేయరాదు. మంచము క్రింద వంటపట్టు పెట్టరాదు. ఆవేడిని విడ్డలు సహించలేదు. వారికి చలిగానుండిన వున్నిబట్టలను కప్పవలయును. పాద్యమైనంతవరకు పురిటిలో యిచ్చు వర్ర, యింగున, కాయముల నిచ్చుట మాని, ఆస్పత్రిమందుల నుపయోగించిన బాలింతలకు ఆరోగ్యము కలుగ జేయును. తలదగ్గర రోలు, జోడు, కత్తి, చీపురులనుంచి వెర్రిద్రవము పడుచున్నారు. మనము ఆరోగ్య విధులను సరిగా గమనించి, తల్లియొక్కయు విడ్డయొక్కయు నుఖము నిమిత్తము నుంచి పడకుల నలంబించిన వలయునుగాని, కత్తులు, చీపురులు, జోడులు, తలయొద్ద పెట్టుటవలన వారిని రక్షింపవు. తల్లికి వర్ర కామును బ్రాందిని యిచ్చుటవల్ల పాలు కూడా వర్రగాను, బ్రాందియున్నచి పుర్రేకము కల్గించువవిగాను ఉండును. అట్టి పాలు విడ్డలు త్రాగుటవలన ఆనేక జబ్బులు పడుచు ఆకాలమృత్యువారలబడుచున్నారు. ఇట్టి పాలు త్రాగుటవల్ల అనాములు మొదలగు జబ్బులువచ్చును. దానికి వారు విడ్డయొక్క కడుపును చురకలతో కాల్చుచు, జీవహింస చేయుచున్నారు. ప్రతివారు బాలింతలకు ఆస్పత్రి నుంచుల నుపయోగించి, దాకర అనుమతి ప్రకారము నడిచిన విడ్డలకు తల్లులకు ఆరోగ్యము కలుటయేగాక, ఆకాలమృత్యువులుండవు. మనము అశ్రద్ధగా యుండుటవల్ల సంపత్నీరమునకు బాలింతలు, పసివారు 10 వేలకు చనిపోవుచున్నారు. గాన ప్రతివారు బాలింతల, విడ్డల విషయమై బాగ్రత్తగా యుండవలయును.

మ హిళానభలు

గుంటూరు నగరమున అక్టోబరు 28వ తేదీని జరిగిన 7వ మండల మహిళానభాధ్యక్షురాలు శ్రీమతి తుర్లపాటి రాజేశ్వరమ్మగారి యుపన్యాసములోని ప్రధానభాగములు:—

వర్ణభేదములు:—

ఒకానొకప్పుడు వర్ణభేదములు సంఘభూషణమునకింతరాయములు గావని తలంపబడినను హిందూదేశము నంతను ఒక్కచూరుగ కదల్చిన హరిజన సమస్యాపరిష్కార విషయమున జరుగుచున్న వాద వివాదములను పరిశీలించిన స్వరాజ్యము బడయుట శ్రమి, దేశాభివృద్ధిశ్రమి వర్ణభేదములు అన్ని విధముల ఆటంకములని తలచున్నది. పుట్టుకరీత్యావర్ణ నిర్ణయము చేయుట ప్రస్తుతకాలపరిస్థితులకు తగని విషయమని ఒప్పుకొనక తప్పదు. అంటరానితనము, వర్ణభేదములు రూపురూపునిది మన దేశమునకు మోక్షములేదు. పట్టణములలో పై భేదములు తగ్గుచున్నను, పల్లెటూళ్లలో యేమాత్రముకూడ తగ్గుటలేదు. కనుక పల్లెటూళ్లను బాగుచేసిన సేగాని ప్రయోజనములేదు. విద్యాధిక్యతవల్ల పురుషులు సంఘసంస్కరణమున ముందంజ వేసినను, విద్యలేని లోపమువలన స్త్రీలొకముకూడ పురుషుల అదర్శముల అంగీకరించనందువలన సాంఘికసమస్యా పరిష్కారము నానాటికి దెనుక పడుచున్నది. అస్పృశ్యతానివారణ విషయమున శ్రమి, వర్ణభేద విచ్ఛేదవిషయమున శ్రమి, యితర విషయముల శ్రమి, స్త్రీలొకముకూడ, పురుషుల అదర్శముల నంగీకరించి చేయూత వొనగనంతవరకు సాంఘికసమస్య పరిష్కరింప బడదనుట నిశ్చయము. ఇంత మాత్రముచేత నిజముగ పురుషులు అస్పృశ్యతా నివారణకొరకు సంసిద్ధులుగా నుండరనియు, స్త్రీల

మూలముననే యీ సమస్య యంతరవరకు ఫలోన్ముఖమునకు రాలేదనియు నేను చెప్పజాలను. ఎందువల్లననగ పురుషులు వేదికలపైకెక్కి యుపన్యాసము లిచ్చుటతోనే తమవిధిని నిర్వర్తించితి మనుకొనెదరు. స్త్రీలు ఆటలుకాక నిజముగ మనుష్యార్థిగ యే ఉద్యమ ముండెనను ప్రవేశించినయెడల, ఎన్ని కష్టములు వచ్చినప్పటికి లెక్కరాయక ఆ పనిని మొనరుటలో కృతార్థులయ్యెదరని చెప్పుటకు నేను గర్వింపుచున్నాను. కనుక నిజముగ స్త్రీలు యేనా దైతే పంచములు, మనతోడి సోదరులు అని తలచి అస్పృశ్యతా నివారణకొరకు ప్రయత్నించెదరొ ఆనాడే అంటరానివారు అనుచుట మటుమాయమై మన ఇండ్లవింద నేనకులుగను పరిచారకులుగను నియమించుటలో నేవిధమైన అభ్యంతరము నుండదు. అప్పుడు ఈ సమస్య అతిలేలికగా అంతరించిపోవును. ఆనాడే నిజముగా హిందూదేశమునకు మోక్షము గల్గును.

హిందీభాష:—

విద్యావిధానమున హిందీభాషకు ప్రదితస్థానమియ్యలేను. స్థానిక స్వపరిపాలనా సంఘములలోను రాష్ట్రీయ కానకసభలలోనే గాక సామ్రాజ్యకానకసభలలో కూడ స్త్రీలు స్థానములు కలిగి కార్యభారమును వహింపవలసిన తరుణము రానున్నది. హిందూదేశమునందలి నానాప్రాంతముల స్త్రీలలో కలిసి మెలసి తిరిగి వారి కష్టసుఖములు తెలిసికొని,

దేశభాగ్యదయమునకు నోవృద్ధివలెనన్న అన్నిప్రాంతముల అర్థమగు హిందీభాష నేర్చుకొనుట అవసరము. మన దేశమున దాదాపు అన్ని భాషలు హిందీభాషలో మాట్లాడిన తెలిసికొనగలవా రెక్కువమందిగలరు. మరియు అందరూ హిందీభాష నేర్చుకొనుటకు సర్వత్ర ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. కొలదికాలములో హిందూ దేశమునకంతయు మాతృభాషగా హిందీయే కానున్నటుల కుభనూచకములు కన్పట్టుచున్నవి. పానికసంస్థలు, విశ్వకళాపరిషత్తులు తమ విద్యాలయములలో హిందీభాషకు ప్రాముఖ్యమునిచ్చుచు, ఆభాషను సర్వాంగీకారముచేయు విశ్వప్రయత్నములు చేయుచున్నారు. స్త్రీలను ఈ తరుణమందు పెనుక బడక పురుషులంటే ముందంజవేసి హిందీభాషను నేర్చుకొనుట ఆత్యవసరమని మనవి చేయుచున్నాను.

విద్యార్థులు:—

ప్రపంచపరిణామము మారదృష్టితో చూచిన కొలది సంఘనిర్మాణమునకు వివాహము యెట్లు ఆపు పరమో, వివాహవిచ్ఛేదనముతోడ అటులనే భగ్యమని తోచకమానదు. ఈవిషయమై వాదవివాదములు కల పని గుర్తరియే నా అభిప్రాయమియ సాహసించుచున్నాను. వివాహవిముక్తి విషయమై స్త్రీకి స్వతంత్రత కలిగిన, నీతిరాహిత్య లగుటకు కారణమగునని అభిప్రాయపడుట పొరపాటు. స్త్రీ తన నీతిని కాపాడుకొనుట, కాపాడుకొనకుండుట, స్వభావమును బట్టియుండునుగాని, అవకాశమునుబట్టి మారుననుకొనుట సరి అయినదికాదు. వ్యాధిగ్రస్త యగు నట్టియు, దాంపత్యమునకు తగినట్టియు, దుష్టురాలగు నట్టియు స్త్రీని పరిత్యజించి, వివాహేచ్ఛగల పురుషుడు ద్వితియము చేసికొనుటకు అవకాశము కలిగినప్పుడు అనర్హుడగు పురుషునే చట్టుకొని వుండమని స్త్రీని కానించుట ధర్మవిరుద్ధముగాదా? అట్టి స్త్రీ బ్రతుకు మరణముకన్న అస్వాయమే అగును. అట్టి స్త్రీ భర్తతోకాపుర మసంభవ మైనప్పుడును, వివాహకాంక్ష తీరవచ్చుడు, వివాహ విముక్తిచేసికొని పరిణయమాడు

స్వతంత్రమనిచ్చు కావనముండుట అవసరము. వివాహవిచ్ఛేద కావనముండినంత మాత్రకావ స్త్రీలు అని నీతి పరులగుదుని, కావనమును దుర్వినియోగము కావించెదరని తెలపవలదుగాక యని కోరుచున్నాను.

ఆర్థిక దుస్థితి:—

భారత రాజకీయ సాంఘిక పరిణామములు దిన దినము మార్పు చెందుచున్నవి. ఒకానొకప్పుడు అష్టవ్యవస్థలతో మలయోగిన భారతభూమి నేడు ఆర్థిక దాదీద్ర్యముచే నణగదొక్కబడి ఉన్నది. తిరిగి అష్టపాదము పొందుటకు సర్వతోముఖప్రయత్నములు జరుపబడుచున్న సమయమిది. సాంఘిక వ్యవహార పరిష్కారములు యరుకుగ జరుగుచున్నవి. పురుషులు స్త్రీలను, భాగ్యవంతులు లీడవారలను, పెద్దలు చిన్నలను, ఒకవర్తనను మరయొక మతమని, ఒక కులమువారు మరయొక కులమువారిని అణగ త్రొక్కి యుంచగలుగు రోజులు గతింధికవి. సమానత్వప్రబోధము జరుగుచున్నది. పదప్పద కలహములు సర్వభాగినచేనుకొని దేశాభ్యుదయమునకు అందరు శక్త్యనుసారముగ నోవృద్ధిభాంతుకాతకు ఉచితస్థాన ప్రాప్తి కొరకు పోటుపడు మానవలు కనబడుచున్నవి. రాజకీయ స్వాతంత్ర్యముకన్న ఆర్థికస్వాతంత్ర్యము మనదేశమున కత్యవసరముగ కనబడుచున్నది. బాపానువారేమి, ఇంగ్లీషువారేమి, మరియితనిదేశస్థులేమి, మనదేశ వాడేమి వాతమునకు యేవిధముగ కారకులైనది నిత్యమును, మనయే ప్రతి కలద్యారా తెలిసికొను చున్నాము. సర్వత్ర కాంఠిని, సాఖ్యమును, తృప్తిని అనుభవించుచున్న వర్తలు యాపుమాసిపోయి నానాటికి దౌర్భాగ్యస్థితికి వచ్చుచున్నవి. కారణము స్త్రీపురుషులు ఆధునక వ్యాపారమునబడి ప్రతివిషయమునను పరాధీనతయందుండుటయే. ఈ స్థితిమాద్యుభారము పురుషులతోపాటు స్త్రీలమగు మనమైనకూడ గలదు. మన దేశస్థితులతోపాటు పోల్చిచూచుకొని అభివృద్ధికొందు మార్గముల

రెలిసికొనుటకు మనము తరచుగ సమకూడుటకు సంస్థలను సేర్పరుపవలెను. ఆంధ్రదేశమునం దంతటను ప్రతి పల్లెయందును, పట్టణమందును మహిళాసమితులు స్థాపించినగాని సోదరీమణు లందరు సమాజేశమై దేశపరిస్థితులు గమనించుటకు పాఠశాలములు గలుగవు.

స్త్రీ సమాజములు:—

పల్లెటూళ్ళకు విద్యాపంతులగు స్త్రీలు తరచుగ వెళ్లుచు, అక్కడ కాలముగడుపుచు మహిళా సమాజములద్వారా దేశపరిస్థితులు సుబోధకములుగ సోదరీమణులకు చెప్పుచుండునలెను. అఖిలభారత మహిళా

సంఘమునకు, రాష్ట్రీయసంఘములు, వానికి మన మిప్పుడు సమాజేశమైనట్టి జిల్లాసంఘములు యేకముగా లోడ్వాటు చేయుచున్నవో, అదేవిధముగా జిల్లాసంఘములకు, తాలూకాసంఘములు, వానికి గ్రామసంఘములు, అంతిశ్చాఖ్యలుగా సేర్పడినగాని సరియగు ప్రబోధము జరగజాలదు. ఆవృథు గాని స్త్రీలు తమ హక్కులను సరిగ్ గ్రహించి వినియోగింపజాలరు. నేను చెప్పిన మహిళాసమితులు, చిన్న చిన్న విద్యాసంస్థలుగ కూడతండి, వయసుమీరిన బాలికలకు, గృహిణులకు కూడ తగు విద్యాబ్జానము నివ్వగలిగి వుండవలెను.

—:0:—

సప్తమాంధ్రరాష్ట్రీయ మహిళాసభ ఏలూరు 4-11-38 లో శ్రీమతి డాక్టరు ముత్తులక్ష్మి రెడ్డిగారి అధ్యక్షతోపన్యాసములోని ప్రధానభాగములు.

ఆంధ్రదేశము—మహిళాసభలు

ఆంధ్రదేశమున అఖిలభారత మహిళాసంఘమునకు, అనేక కాళోపకాఖ్యలు విస్తరిల్లినదనియు, ఆంధ్రదేశము మన రాజధానిలో నొకభాగమేయి నను ఇతర భాషాప్రయుక్త ప్రదేశములకన్నను అధికముగ కృషిచేసి అనేక జిల్లాలయందు మహిళాసభలను జరిపియున్నదనియు మీ నివేదికవలన స్పష్టమగుచున్నది. ఆంధ్రవారీమణులు రాజకీయస్వార్థింత్వము నెంత అవసరమని గుర్తించియున్నారో, అట్లే సాంఘిక విద్యాసంస్కరణావశ్యకతలనుకూడ గుర్తించుటలో వెనుకబడలేదనుట కిదియే తగిన తార్కాణము.

దేశస్వాతంత్ర్యసేవ

దేశస్వాతంత్ర్యమునకు కావలసిన సేవను ర్యాగమును చేయుటయందు మీరు ఆగ్రసానము వలంకరించియున్నారు. సత్కాగ్రహోద్యమమునందు ఉత్తములగు స్త్రీ పురుషు లనేకులు అవరమిత కష్టవిఘ్నరములకు పాల్పడి జేరికొని ఈ రాజధానియందలి అనేక కారాగృహములలో కీక్షల సమర్థవించుచున్నారు. ఈ కీక్షపరిస్థితులయందు మీలో కొందరు

మీ కాలమును బుద్ధిని సాంఘిక సేవయందు వినియోగించుట ప్రశంసనీయము. దీనినిబట్టి మీ దేశసేవ సర్వతోముఖమనియు, మీరు సాంఘిక రాజకీయమత సాంప్రదాయమున్నుండిని సంస్కరించుచున్నారనియు విస్పష్టమగుచున్నది. కాని ఈ సాంఘిక రాజకీయ మతవిషయములు పరస్పర సంబంధము కలవై ఒకదానిపై నొకటి యాధారపడియున్నవి.

రాజకీయముగా మేల్కొందిన ప్రజలు సాంఘిక విద్యావిషయక పరివర్తనయందును సమానమగు మతైకమును చూపుట నేను సాధారణముగ కనుగొనుచున్న విషయము. సామాన్యముగ సంఘసంస్కరణములు స్త్రీ సంఘమునకు చుంబంధించిన సంస్కరణలతో నేకిధించి వాటిపై శాధారపడియున్నవి. సంఘసంస్కరణ యనగా స్త్రీకి గృహముపండును, సంఘమునందునుగల గౌరవమును వృద్ధిచేయుట.

సంఘసంస్కరణమునకు ప్రతిబంధకములు:

బాల్యవివాహము

మన దేశములో కావలసిన సంఘసంస్కరణకు ముఖ్య ప్రతిబంధకములు కొన్ని కలవు. (1) విద్యా

వ్యాప్తి లేకయుండుట యనగా ప్రజల అజ్ఞానము. అధునికవిజ్ఞానమును గడించుటకు ప్రజలను పోకర్మములు లేకుండుట. (2) దొరతనమువారు మతసంబంధమగు కవయములందు జాపు ఉదాసీనత. కేవలము ప్రజాహిత్యసంఘములయొక్క ప్రబోధప్రచారముల వల్లగాని, కేవలము కావనముల విమలపరచుటవల్లగాని తగినంత ప్రబలమైన సంఘసంస్కరణము కలుగజాలవని ఇటీవల జవాభాలెక్కల మూలమున తెలియుచున్నది. మద్రాసు, బెంగాలు, బీహారు, ఒరిస్సా, అస్సాములలోని సమిష్టి జవాభాలెక్కల వలన బాల్యవివాహములు ఎట్లు ఆభివృద్ధిపొందుచున్నవో పుట్టచునుచున్నది.

వయస్సులు	బాల్యవివాహములు		బాలవిరతంకువులు	
	1921	1931	1921	1931
0—1	2,144	21,330	197	594
1—5	82,800	377,988	6,536	13,196
5—10	820,488	2,019,075	46,275	54,475
10—15	2,769,585	3,338,957	136,503	98,326
0—15	3,681,072	5,752,945	180,517	106,531

చదువు

1921 సం. జవాభాలెక్కలకంటె ఇప్పటికి 2 కోట్లకు పైగా జనసంఖ్య వృద్ధియయినప్పటికిని మన దేశములో చిన్నదే 2 కోట్ల కి లక్షలు మాత్రమే చదువుకొనినవారున్నట్లు తెలియుచున్నది. వెనుకటి జవాభాలెక్కల వాటికన్న 50 లక్షలు అక్షరాస్యులసంఖ్య వృద్ధియైనది. ఈ విషయమును గమనించినయెడల ప్రస్తుతస్థితి మిగుల కోచరియము. కేవలము బి.ఏ. డిగ్రీలు పొందినవ సంస్కరణములకు విముఖులై వాటిని నిశోధించుకట్టివారి సంఖ్యగాక, నిజమయిన విద్యాధికులు మనలో అత్యల్పసంఖ్యాకులుగనుండుటచే, ఆవిద్యచే తమకు ప్రాజానమము

లగు సంస్కరణములను సహితము ఆమోదించలేని అజ్ఞానులైన భారతప్రజలలో అమాన్యములగు నవీన సంస్కరణోద్దేశములకు చక్కగ వ్యాపించలేయుటెంతయు దుష్కరముగనున్నది. ఇట్టి అసహాయస్థితిలో కృత్రిమ, వైవారాజ్యములయందునలె ప్రభుత్వమువారే అవసరమైన సంస్కరణముల వన్నింటినీ కావనవద్దముగా దేశములో నమలుజరుపుటయే కర్తవ్యము. కాని దొరతనమువారిప్పుడు తమ ధర్మమును పూర్తిగ విస్మరించి భారదాచట్రమునైనను, దేవదాసీ చట్రమునైనను పూర్తిగ నమలులోపెట్టుటకు తన బాధ్యత వహించుటలేదు. తుదయ్యారాజ్యములో తరతరములనండి వచ్చుచున్న ఘోషాదురాచారమును కేమిలోపాపగాదు న్నయియులో యాత్రమాపుటయే గాక కావలసిన సంఘసంస్కరణములను స్వీకృతముగా వాచరణలోనికి దిద్దియుండెను. అట్లే వైవారాజ్యములోని జాతీయప్రభుత్వము దేశావరణములకు మరాఠారములను వాశనముగావించి జాతీయాన్నత్యమును సంపాదించగలిగినది. బహుశక్తిత్యము నిర్మూలించబడినది. స్త్రీలు స్వేచ్ఛ ననుభవించుచున్నారు. వ్యభిచారము తిక్కర్తము కావించుట వదిలి. వైవాహికసంబంధములలో ప్రజలు స్వాతంత్ర్యము కలిగియున్నారు. వైవారాజ్యములో తీవ్రమగు యువజనోద్యమమువలన జాతీయప్రభుత్వము క్రింద విద్యా, పాంథిక, మత, జాతీయసంస్కరణములు సంపూర్ణముగ గావించబడినవి. హిందూసంఘము వట్టి పరికమాల్సినదరియు, హిందువులు గౌరవమార్పిన లెనుగని నీయు, హిమలనియు స్వతంత్ర ప్రభుత్వమునకు అనర్హులనియు చేతనైనంతవరకు తమ చేకములోనే గాక ప్రపంచమునం దంతటనుకూడ దుప్పించారముచేయుటయే ప్రధానోద్దేశముగ పాశ్చాత్యులచే వ్రాసుబడిన కొన్ని హానికరములగు పుస్తకములకు నా పశ్చిమఖండయాత్రలలో నేను చూచియుంటిని. విద్య, ఆరోగ్యము, నీతి, ఆధ్యాత్మిక విజ్ఞానము ఈవిషయములలో ప్రజల శ్రేయోభివృద్ధి

ప్రభుత్వ పరిపాలనావిధానము ననుసరించియుండును. సర్వసామాన్యముగ ప్రతి వాగరికప్రభుత్వమువారును అనుసరింపవలసిన విధ్యుక్తధర్మములను మేరొ మిన మ్ముగాని, పెట్రిషియా కెండల్ సతిగాని, గమనించక నిష్పచాయనీతిలోనున్న భారతజాతిని నిందించుటకే పూనుకొనుట ఆక్రమముమాత్రమే గాక కుట్రం త్రమువలెగూడ కన్పట్టుచున్నది. ఇట్టి దూషణల కన్నింటికిని హిందువులు సమాధానమొసంగుల సీరిలోలేరు. మీదుమిక్కిలి ఆభిలప్తువంద సమక్షమున ఆ దూషణలయొక్క సత్యావస్థల విమర్శ చేయించి రాష్ట్రాంత సిద్ధాంతములు చేయుటకు హిందువు లిప్పుడు సమర్థులుకారు.

ప్రభుత్వము

ప్రభుత్వముయొక్క విధ్యుక్తధర్మము లెట్టివో, ప్రభుత్వవిధానములలోని మార్పులు ప్రతి కుటుంబము వందలి కుటుంబినియును తల్లియొక్క కన్యమఖముల శరీరిగా వర్తించునో, ఆ కుటుంబములద్వారా కులముజను సంగమమునకును జాతికిని అవి ఏరీతిగా వర్తించునో ఈక్రింద విశదీకరించుచున్నాము.

స్త్రీలు—ప్రభుత్వ బాధ్యత

(1) ప్రభుత్వము అనగా ప్రభుత్వవిధానము మాత్రమనిగాని ఆముఖలోనున్న ఆధికారవర్గమనిగాని అర్థముకారు.

(2) ప్రభుత్వోద్దేశము—అసాలోగ్యము, అజ్ఞానము, కరువు, కల్లోలము అను నీ నాలుగు పీడల జాడపడకుండ ప్రజలను కాపాడుట.

(3) ప్రజలను ఈ అపాయములనుండి తొలగించి కాపాడుటకు చట్టములద్వారా ఈడిగన నుదహరించిన విషయములలో క్రద్ధపహింపవలసియున్నది.

(4) ఆలోగ్యము, అనుకూలవారోపదణము అనగా ముఖ్యముగా మంచి జనావాసములు.

(5) విద్య.

(6) తీవనోపాధి—అనగా మనకు కావలసిన వస్తువులను ఉత్పత్తిచేయుట. లేదా, మనకు కావల

సినవానికోరకై బదలీగా రదితర వస్తువులను తయారు చేసి యిచ్చుట.

(7) పౌరస్వామ్యములు—అనగా వ్యక్తిత్వాతంత్ర్యమును సర్వసామాన్యముగల వ్యాయుపరిపాలనయును—

ఇన్నీయును ఇంటిలోని కుటుంబినియును తల్లికి ముఖ్యములైన విషయములు. అవి ఆమె జీవితమును కుటుంబజీవితమును తారుమారు చేయుగలవు. కనుక కాపవనిర్యాదమునుండి స్త్రీ జోగ్యము కలుగ చేపికోపలసియున్నది. అనగా ఎన్నికలలో తన బాధ్యత వహించవలసియున్నది. అట్లునునచో కాపన వర్ధలను తెగినవారిని పంపి వారిద్వారా వ్యాయువట్టములను విక్రించి తర్వారా తమ కుటుంబ సంపారములను పైచెప్పిన నాలుగు అపాయములనుండి రక్షించుకొనగలరు. కావుననే స్త్రీ పోటలను సఖ్య ఆధికముగనుంపవలయుననియు, వారు స్వతంత్రై, విద్యావివేకవంతులై ఓట్లు నీయవలెననియు మా విజ్ఞాపనమునకు మేము ఇంగ్లాండులో మనవిచేసియున్నాము. మన పిల్లలకు చక్కనివిద్య, ఆలోగ్యము, శరీరదార్ధ్యము తీవనోపాధి కావలయును. ఇవి లభించుట కనుచైన పరిపాలనావిధానములను నిర్ణయించుటలో మన మాట చెల్లుబడియునుటకు మనకు కాపనవర్ధలలో తగిన ప్రాతినిధ్యముండవలెను.

మన పిల్లలకు నిర్బంధ ప్రాథమికవిద్య యుండవలెననియు, పాఠశాలలోని పిల్లల ఆలోగ్యదార్ధ్యములను చైతన్యము పరీక్షించుచుండవలెననియు, తిల్లులకును, విద్వలకును రక్షణకరణ్యముల నొసంగవలెననియు, పీడలకు ఆలోగ్యకరమైన వనరుల శేర్షచ వలెననియు, చైవాపాక పద్ధతులను సంస్కరించవలెననియు, మకవారసర్వపు పాశ్చలను సంస్కరింపవలెననియు, స్త్రీ పురుషుల పరస్పరసంబంధములు త్రమ నీతిదాయకములై యుండవలెననియు, స్త్రీలను బాలికలను వ్యభిచారవృద్ధికై యలసరచు వ్యాపార మడుంటుండవలెననియు మనము కోరుచున్నాము గదా.

న ప్రతిమూర్ధమహిళాసభ అహ్వన సంఘోపాధ్యక్షురాలు శ్రీమతి చుండూరి రత్నమ్మగారి సంగీత ఉపన్యాసమునందలి ప్రధానభాగములు:—

స్త్రీ గౌరవము

మన హిందూదేశమున, నేడు వాగరికదేశములలో వాడుచున్న (Equal rights, liberty for women.) సమాన హక్కులు, స్త్రీ స్వాతంత్ర్యము అనుపదములు మన ఇతిహాసమున కాన్పించవు. సహధర్మచారిణి అర్థాంగలక్ష్మి అను మహోన్నతగౌరవము మన పూర్వపితృతలోగలదు. అట్టి ఆపూర్వపూజ్యభావము, మహాపవిత్రవంతమగుస్థానము, యుగయుగములనుండి మనకుగలదు. స్త్రీల హక్కులకై కృత్రిమపాఠాలు మనకు అలవాటు లేదు. మనహక్కులు పూర్వము ధర్మబద్ధమై యుండెడివి. తుద్యభోగములకు, భౌతిక వ్యామోహములకు గాక మానవతీవితము ధార్మికముగ నుండెడిది. స్త్రీపురుష స్వాతంత్ర్య మన గా స్వేచ్ఛావిహారముగాదు. తీవితములో పోటా పోటీ కాదని నామనవి. ఒకరి గౌరవము నింకొకరు మన్నించుచు, ఒకరితోకరు ఆత్మసమర్పణ చేయుచు తీవిత యాత్రను ధర్మపథమున నడుపుచు మానవకళ్యాణమునకు నీవశీయుటయే పరమావధి. మరి రలంచెడునారు. నేడు కనిపించు సంసారకల్లోలములు, తండోపతండములు గా ప్రత్యక్షముగు విఘాతల తగవులు, కుటుంబ నిర్వహణమున నిర్లక్ష్యభావము, స్వేచ్ఛావిహారము, మనదేశమునకు నూతనముగా దిగుమతయగుచున్న అంటువ్యాధులు.

ఇప్పుడు

అయితే కాలము మారినది. మనకు పరాధీనత సంప్రదింపినది. మన సంఘములోగల ఉత్తమ ఆదర్శములు అడుగంటినవి. స్త్రీలతో సమానముగా పురుషులుగూడ అభిగమితులైరి. ధార్మికవిద్య నశించినది. ధైర్యకౌర్య పరాక్రమములు చువల విధవాడినవి. సంఘము దురాచార ధూయిస్తే మైనది. పైతాను మనసంఘములో నిరాశూటముగ ర్యాము చేయు

చున్నది. పరవాగరికతా ప్రవాహమునబడి భరిగానక మనము కొట్టుకొని పోవుచున్నాము. నేడు మనము సంఘమును సంస్కరించుటయే లేక ఇతర సాంప్రదాయములను ఆరుపు లేచ్చుకొనుటయే అను అంశోక నలోపడి పరితపించుచున్నాము. మనసంఘము పెద మార్గమున బడుచున్నదేమో అని సంకయించుచున్నాను.

సంసారనిర్వహణము

విద్యావిషయములో ఆసయ ఇప్పటి విద్యాపద్ధతులు పురుషులకు నైతికముగను ఆర్థికముగను అనర్థదాయకముగనుండి నిరుద్యోగసమస్యను అధికము చేయుచు నీవకావ్యత్తి దారియాపుచుండ. స్త్రీలను గూడ ఆవారి నే వడిపించుట ఒక గొప్ప లోపము. తీవితయాత్రలో పురుషుడు నిర్వహించువలసిన పనులు కొన్ని, స్త్రీరాధ్యతలు కొన్ని గలవు. స్త్రీ పురుషులు ఉభయులు గృహకృత్యములలో చేయుండుటయే లేక ఇవి వదిలి వాని లౌక్యవ్యవహారములయందే విమగ్ను లనుటయే సంసారనిర్వహణమున కసంధనము. ఈ సమస్యనే జర్మనీదేశపు (ఫాస్టలరు) హిట్లరు ఈమధ్యపరిష్కారము చేసెను. స్త్రీలను గృహనిర్మాణముకు రాజీగను, స్త్రీ జనాభ్యుత్థాపనమునకు ఒక బ్రహ్మాండమును శక్తిగను ఏర్పాటుచేసి పురుషులను లౌక్యవ్యవహారములయందును రాజ్యాంగనిర్మాణమునందును కర్లుగా కాపించెను. స్త్రీలను ఉద్యోగపదవులలోనుంచి తప్పించి పురుషులనిరుద్యోగసమస్యను పరిష్కరించి ఆర్య సాంప్రదాయముల ననుకరించెను. అంతమాత్రమున స్త్రీ ఇతరవ్యవహారములలో అడుగు పెట్టనూడదని గాదు. ఆనవరము వచ్చిన మనపూర్వభారతవారీ మణులవలె సకల కార్యకలాపములలో ముందంజవేసి తమ సహజ శక్తిసామ్యముల ప్రకటించగలరు.

అట్లుగాక కృత్రిమ సమావేశములను గృహకృత్రిమములను సంపారభాగ్యతను ఉపేక్షించి స్త్రీలు భూతిగా రాజ్యాంగవ్యవహారములలోను అటపాటలలోను స్వేచ్ఛావిహారములలోను తిరుగజేర్చిన గృహపాములలోను బాహ్యమునను యుధయులకు పోటీపెట్టును.

సంతానమును శరణాలయములకో, బోర్డింగులకో, హాటళ్ళకో వప్పజెప్పట, వంటయిండ్లు వంటలక్కలకు వప్పజెప్పట, ఉదయము మిత్రగోష్ఠి, పాయలెర్రము కట్టులు, అటపాటలు, రాత్రిళ్ళు పినిమాలు, నాటకాలు, సభలు మొదలగునవి ఇప్పటి వాగరికపద్ధతులు. ఇవే మన అదర్శములుగా చాలమంది భావించుచున్నారు.

ఈ ఆదర్శములకు అలవాటుపడిన స్త్రీపురుషుల మధ్య అనురాగము దూరమగుచున్నది. పాశ్చాత్య దేశములలో స్త్రీస్వాతంత్ర్యము పేరిట సంపారములు కూలిపోవుచున్నవి. ఈ పాంప్రదాయములు మన విద్యావతులగు కొందరు పోదరీహులగు పౌరయులులలో నాటుకొనుటవలన ఆదర్శగృహిణులని అని పించుకొన జాలకున్నారు. పాశ్చాత్య దేశముల పీడించుచున్న మహాసంకటము వేడు మనసంఘములో ప్రవేశించుచున్నది. స్త్రీల బాధ్యత పురుషులకు, పురుషుల బాధ్యత స్త్రీలకు గలదని ఆంగర తెలిపి కొనిన చాలును. ఒకరికి ఇంకొకరు అపకారముచేసిన దేశము కూలిపోవును. కుటుంబములు నశించును. దేశసౌభాగ్యము అడుగంటును. గాన మన సంఘమునకు సంబంధించిన వ్యవహారములోనే మనము నినున్నులమయి మానవ కళ్యాణముగలకును స్త్రీ జనోద్ధరణమునకును, మనము కంఠము కట్టుకొని కట్టిన లౌక్యవ్యవహారములను పురుషులకు వదిలి సంఘములో పోటీవ్యవహారములను ఆంతరి.పక్షియుట మన కర్తవ్యమని నామనవి.

విద్య—విద్యా విధానము

ఇప్పటి పాఠశాలలలోని విద్య స్త్రీలకు విప్రుయోజనకర మని అందరికిని తెలియును. సంగీతము,

పాపాత్మ్యము, చిత్రలేఖనము, చేతిపనులు, వైద్యము, కుసహాయ, రాట్నమున నూలునీయుట మొదలగు విద్యలు తరగతులనుబట్టి చేకూరుపద్ధతుల ననుసరించి ప్రతిబాలికావిద్యాలయములోను నేర్పరలయును. సంఘసేవ, మతవిద్య, నైతికవిద్య మొదలగునవి బాలికలకు ప్రథమమునందీ, నేర్పరలయును. ఇట్టి ఉత్తమ పద్ధతులు శ్రీకారదా నికేతనము (గుంటూరు) వైశ్య సేవాసదనము (రాజమండ్రి) మొదలగు చాలీయవిద్యాలయములలో నేర్చుచున్నారు. అచ్చట విద్యార్థినులు, ఎన్నవిధముల ఉత్తమనాణ్యములగుకోర్కెలుటకు ముందు గొప్ప అవకాశములు గలవు. ప్రభుత్వ విద్యాలయములలో బాలికలకు చెప్పబడు విద్యలో పటుత్వములేదు. గాన విద్యాపద్ధతులు మారువరకును మనము ఆంధోళన చేయువలయును. ఈ విద్యాపద్ధతులవలన నిస్పృహులగు స్త్రీలు అవసరము వచ్చినప్పుడు నిరభయములగున్నారు.

విదాకుల సమస్య

విదాకులసమస్య చాలా కఠినమైనది. హిందూ సంఘములో తక్కువ కులములలో ఈ పద్ధతి స్వేచ్ఛగా ఉన్నను అగ్రవర్ణము లనిమించుకొనువారిలో లేదు. భ్రాహ్మణ స్మృతికర్తలు భౌతకాస్త్రములలో ఒకప్పుడు నిర్ణయించినను ఈ యుగమున కది నిర్దుతేసిరి. పాశ్చాత్య దేశములలో కుటుంబములను ఈ విదాకుల చట్టమే తలక్రిందులు చేయుచున్నది. స్వల్పవిషయములలో భార్యా భర్తల మధ్య అనుమానము, అనుమానవలన సంపారములు కొంతకాలమైన నిలుచునను హామీలేదు. వారి దాంపత్యము భౌతిక వ్యామోహములపై ఆధారపడియున్నది. మనది ధర్మబద్ధము. అందుచేతనే జీవితాంతమువరకును అటు పిమ్మటకూడను వివాహము రద్దుకావేదు. మన పాంప్రదాయము ననుసరించి స్త్రీ పురుషుల మధ్య వివాహవిచ్ఛేదములేదు. ఎవరుకాదన్నను నిలులేదు. అయితే బహుభార్యాత్వము రద్దుచేయించిన చాలును.

విదాకులు లేనందువలన గలుగు నష్టములకంటె ఇది క్రొత్తగా తెచ్చిపెట్టుకొన్నందువలన స్త్రీలకే

వివేకవృత్తియు తటస్థించునని తోచుచున్నది. కొన్ని ప్రత్యేకకారణములవలన విదాకులు అంగీకరించినను ఆ ప్రత్యేకకారణములు ఇవియని నిర్ణయించుటకు ధర్మసంక్షేపము కలుగును. పాశ్చాత్యదేశములలో విదాకుల దావాలు నిత్యము మనము చూచుచున్న నీవిలు క్రిమినలు దావాలకు తెట్టింపు ఉండును. విదాకులవలన సంసారకల్లోలములు, కష్ట విధుల యధోగతి అటులుండ జనుకటికన్న ముందు హాయిగా నుండగల హామీ యుండుట అగుదు. పాశ్చాత్యదేశములను ఈ విదాకులు కలవరపరచుచున్నవి. విదాకులు లేనందువలన ఏకాద్విమంది స్త్రీలో బాధపడినను మొత్తముమీద ఈ చట్ట ముండుటవలన చాలా అనర్థకముని తోచుచున్నది. అంతమాత్రమున స్త్రీ స్వాతంత్ర్యమునకు ధంగముని తలంచుటకు వీలులేదు. మహా విద్వాంసులును అనభవజ్ఞానులును కాస్త్రుజేతలును అగు స్త్రీ పురుషులు సమావేశములు చేర్చించి సూక్ష్మముగా యోచించిన మీదట ధర్మనిర్ణయమునకు రావలసిన మహాసమన్వయాని మనము సభలలో చేతులెత్తి అవునని కాదని నిర్ణయించదగిన విషయము కాదు.

సంస్కరణవిధానము—సంఘసేవ

ఉత్తమావర్ణియులకు అటవట్టియిన మన సంఘమును వివేరీతభావముతోను, విలక్షణసంప్రదాయములతోను, తాదామారు చేయుటకంటె ప్రస్తుతము సంఘములో ఉన్న లోపముల సంస్కరించిన చాలును. ఇట్టివనిక విద్యావంతురాండ్రును సంఘాభిమానమును దేశాభిమానమునకుగల యంతృహవంతురాండ్రగు స్త్రీలును, పురుషులును గావలయును. ప్రతి కిల్లాలోను, స్త్రీ విద్యానికేతనములు, అనాధకరణశాలయములు, దైద్యాలయములు, శిశుపోషణశాలయములు, వ్యాయామసంఘములు, పారిశ్రామిక విద్యాలయములు, నేపాధమిలు, స్త్రీలే ఏర్పాటుచేసి నిర్వహించవలయును. స్త్రీ జనాభ్యుదయమునకు పుత్రులు, పుత్ర మందిరములు నెలకొల్పవలయును. సిరసంకల్పులగు

సోదరీమణులు దేశాభ్యుదయమునకు తోడ్పడవలయును.

తృతీయ గంజాం మండల మహిళాసభ

ఈసభ 18, 17 వ తేదీలను, విద్యావతియు, మనుజువతియు, సంఘసంస్కర్తయునగు శ్రీమతి బి. సరస్వతీబాయి, ఎమ్.ఎ., ఎల్.టి. గారి యాధిపత్యమున జయప్రదముగ జరిగినది. సంఘాభిమానులగు పెక్కుమంది స్త్రీలు సభ వలకరించిరి. ప్రారంభ గీతములతో సభ ప్రారంభించబడెను. ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షురాలగు శ్రీమతి ఉప్పల నందరమ్మగారి యుపన్యాసము, కార్యదర్శి వివేదిక యైనవివృట, ఈదిగువ తీర్మానములు ప్రధానముగ చేర్చించబడెను.

- (1) ప్రతి గ్రామమునకు, ఒక్క పాఠశాల యుండే బాలబాలికలకు నిర్వహించిత ప్రారంభవిద్య నేర్పుటకై శ్రీ యుపాధ్యాయినులే యుండవలెను.
- (2) ఆంధ్రరాష్ట్రమునకు ప్రత్యేక స్త్రీ కళాశాల మిక్కిలి అవశ్యకము.
- (3) అంతకంతకు ప్రజలలో ఆరోగ్యము వీడించుచున్నందున ప్రతి యూరునందును, పబ్లిక్ పార్కులకు వ్యాయామముకొరకై వికాలస్థులమును ప్రత్యేకించవలెనని సానికసంస్థలను కోరుచున్నాము.
- (4) ప్రతి తాలూకా ముఖ్యపట్టణమునకు ఒక స్త్రీ సహాజస్టిఫెంటు సర్జను, ఇద్దరు ట్రైన్సు మంత్రసాములు ముఖ్యావశ్యకము.
- (5) మన దేశములో తయారైన వస్తువులనే యుపయోగించుచు ముఖ్యముగ ఖద్దరునే ఉపయోగించవలెను.
- (6) బాల్యవివాహానికేదో పట్టమగు కారదాచట్టము అమలుపరచుటలో తృప్తికరముగ లేనందున ఇంకను కఠోరములు బలపరుచవలెననియు, చట్టమునకు వ్యతిరేకముగ నడచుచున్న ప్రతివ్యక్తిని బద్దలగునట్లు కృషిసలుపువలెననియు, అందువిషయమై నిధించబడిన జరిమానా సామ్య సంఘముకొరకై వినియోగించవలెననియు కోరుచున్నాము.

మైసూరురాష్ట్రమున పంచవర్షప్రణాళిక మైసూరు రాష్ట్ర మహిళాసభ నవంబరు మొదటి వారములో జరిగెను. శ్రీమతి కమలమ్మ దాసపు

గారు రాష్ట్రములో స్త్రీ సమాజములను వ్యాపించి జేయుట కొక పంచనన్న ప్రణాళికలను ప్రభుత్వము ప్రవేశ పెట్టవలెనని యొక తీర్మానమును తెచ్చెను. ఎనమండ్రుగురు పట్టణమురాండ్రను ప్రభుత్వమువారు జీతములిచ్చి యావనికై నియోగించవలెననియు, యీ యెనమండ్రుగురును యెనిమిదిజిల్లాల ముఖ్యపట్టణములలో మొట్టమొదట స్థిరపడి స్త్రీ సమాజములను పోషించి వానివ్వారా భజనలు, పారికభలు, పంగిత్రు తరగరులు జరుపుదు, కేదవానికి పరిశుద్ధతనము నడుపు మార్గములను పోషించవలెననియు; ఇదేసమయమున కొందరు సమీపపట్టణములవనితలను ఇట్టి పనులను రెను పట్టణములయందు జరుపుటకు రేగిన శిక్షణము నొనగూర్చవలెననియు; జిల్లా ముఖ్యపట్టణ

ములలో పని మగిసివలరువారే లాలాకా ముఖ్య పట్టణముల కేగి యిట్టి పని జరిపించవలెననియు; ఇట్లు రాష్ట్రముంతట పోకకయొక్తున పని పొగించ వలెననియు; ఇందునిమిత్తము సంవత్సరమునకు రు. 5000 లు కాంక్షను చేయవలెననియు ప్రతిపాదించెను. ప్రస్తుతము యేవోకొన్ని ముఖ్యపట్టణములలో పెద్ద యువశ్రీగ్రంథులు భార్య లిట్టిపనులు ప్రారంభించుచున్నారనియు, వారికి బునికాగానే సమాజములు పన్నిగిలుచున్నవనియు, ఇట్టి ప్రణాళికను ప్రారంభించినచో కావ్యతమును పని జరుగుటయేకాక ఉత్తమ విద్యాపతులలోగల నిరుద్యోగసమస్యకూడ కొంత పరకు తొలగుననియు ఆమె యుపన్యసించెను. ప్రణాళిక అంగీకరింపబడినది.

ప్రతి రాష్ట్రము

—:—

యంత్రము లొకట్టవునుండి విజృంభించుచు వేసజేలు ప్రజల నిర్యాపకములుగను నిర్దనులుగను దుఃఖభాజనులుగను జేయుచున్న యీ సమయముననే గృహపరిశ్రమల కల్ల తల్లివంటి రాష్ట్రము క్రొత్త క్రొత్త కళలను దాల్చి ఆకర్షణీయమై భారత గృహిణీ మణుల పొన్నపద్మముల నిలరార యత్నించుచుండుట యెంతయు శుభావహము. రాష్ట్రమును గూర్చి యిది వరకు ఆశ్చర్యించిన వారందరును అది సక్సని దారమును తీయబాలదరియు, వేగముగా నెక్కువదారముత్పత్తికాదనియు, ఆ కొంచెము దారము వలన పని చేయువారు పడెడి శ్రమయే కనిపించును కాని వారికి లభించు పోలి కనిపించదనియే కదా! ఈ మధ్యను రాజగోపాల ముదలియారను నొక తెంగూ పూరు యువకుడు క్రొత్త పరిశోధనలు చేసి కనిపెట్టి నిశ్చించిన రాష్ట్ర మిట్టి లోపములను పూర్తిచేయుచున్నది. చూచుట కదియొక గ్రామిణీమనలె మిగుల రమణీయముగ కనిపించును. మామూలు రాష్ట్రముకన్న యిది యెక్కువ రమణీయమైన దారమును తీయగలదని అఖిలభారత చరణాసంఘకార్య

దర్శి శ్రీయుత శంకరలాలు బ్యాంకరుగారు చెప్పుచున్నారు. వారముదినములు తరిగిదోపించిన వెనుక యిట్టి ముసలమ్మయైనను దీనిపై దినమునకు 1000 గజముల దారమును తీయగలదట. సాధారణరాష్ట్రము మీద 50 గజముల కంటె నెక్కువదారము వచ్చుట కష్టము. రాష్ట్రము వడకటదగానే తనంతటతానే కండెకు మట్టుకొనిపోవును. అలపాలాదు ప్రదగ్ధనములో ఇది మిగుల ప్రశంసగాంచినది. 10, 20, 30, ఏనెంబరు నూలు కావలసిన ఆనెంబరు నూలే తీసుకొనుట సాధ్యము. నుదరాసులో దేశంబులో జరుగవచ్చు వ్యదేశీయ ప్రదర్శనములో నిది ప్రదర్శించబడును. మైసూరు వాణిజ్యపరిశ్రమల డైరెక్టరయిన ఎల్. సి. వి. రామసుగారు దీనినిగూర్చి మైసూరు ప్రభుత్వమువారితో సంప్రతించి సర్వవ్యాప్తమగు ప్రయత్నములు చేయునున్నారు. ఇట్టి రాష్ట్రములు సర్వసామాన్యములగు నెడల మిల్లులు ఏటితో పోటీ చేయగలవనుటకల్ల. భాదీంద్రారతులగు ఆంధ్రమహిళాసమితి కిట్టి రాష్ట్రము కొంగుబంగరు పండిదికదా!

విజయవాడలోని శ్రీమద్రామణ్యమూర్తి ఆలయము

విజయవాడలోని శ్రీమద్రామణ్యమూర్తి ఆలయము

‘ఎండలో కొస్తే చలి వేడుకనూ!’

శ్రీమతి జయంతి దేవిగారు

శ్రీమతి బాబు కాశీవాణిగారి పుత్రికామణి. ఈమె వయస్సు 7 సంవత్సరములు. ఆ సా బాబులో కొలదిదివముఁ (కిందట పీరియంటులు కట్టుచారు జరిపించిన 11-వ యాకపోటీ పరీక్షలో చక్కని చిత్రములుచేసి చూపినది. యమునానది నీపె (మధ్య కేమాత్రమును ఆలవట తీర్చుకొనకుండా) రెండు పాదురీదినది. ఈమెను కాళ్ళుచేతులు కదలకుండా కట్టి 12 అడుగుల దొడ్డునుండి నదిలోనికి త్రోసి వేయగా ఈపింబిగపట్టి చాలాలోతుకుపోయి తిరిగి పైకి తేలివది. 1931 లో కాశీలో జరిగిన యాక పోటీలో ఈమె రెండు పెండిమతములను, 2వ బంగారు బ్రోచిన్ని బడసినది. ఈమె గంగానది యావలపడ్డుకు ఈదుకొనినట్టి పెంటనే యీవల పడ్డుకు రాగలదు.

బాలవిజ్ఞానశాఖ

విల్లలు పాటలు

గోవిరాజు రాజప్ప గారు

తుమ్మచెట్టుమీన గెద్దవారింది
తుపాకీతేర పడగొడదాము
తప్పకుండా లెక్కపెడితే ముప్పయ్యొక్క టి.

చెంచమ్మమాయంట గెంతువేసింది
చెలుపుల్లనాయుడూ గొడుగుతెచ్చాడు.
గొడుగుకీ ముప్పల్ల గూడుకట్టారు
గూడులో మూతార పెళ్ళిచేసారు

మనీ పూత మహర్షి కథ

నారచీరల ధరించిన పీతను రామలక్ష్మణులను
కైక గాంచి మిక్కిలి చింతాకాంతచి త్తయ్యేతండ్రీ!
రామచంద్రా! ముల్లొకముల శేవలవిన నీకు కట్టడినై
యెట్టి యిక్కట్టును చెచ్చిపెట్టిరిని. నాజన్మంబు
కాల్పనా? ఇప్పుడే నీపాదంబులచెంత యీతనువు
విడచి నాపాదంబులు కొంత బాపుకొందును" అనెను
ఏకాంతమున రామచంద్రుడా మె కట్టులనియె"రల్లీ!
కోకించెడవేల? దుష్టులను భరదాసగా రాగజారుల
సంహరింపవలసి యున్నయది. నాసంకల్పబలమున
కానాణి నీనోట యామాటల లక్ష్మించినది. ఇది దేవ
రహస్యము. చింతిలక నుఖంబుండుమా." నావుడు
నాచినుబోడి" రామచంద్రా! ఎంతవని యొనర్చిరిని.
ఈ అనల్పమును నిండకు అభాగ్యులాలవను నేను దత్తు
ఎవ్వరు నీకంటికి గాన్పించురైరా" అనిన రామచంద్ర
మూర్తి భరవానీతనదనారవింశదైత్యరల్లీ! ఎవరికర్మకు
వారే బాధ్యులు. నీతల్లవారే యట్లుండ నే నేమి
చేతును. చిన్నతనంబున దూర్వావణివాని మియింటి
కయడంచి మీతండ్రివలన పూజింబడినవాడై మీనగరి

పెళ్ళికిమేమంత విందుకొచ్చాము.

విందులూ గోవిందుల్లు
విద్యార్థుల చదువుల్లు
చదువుల్లు తెలుపుల్లు
తెలుపుల్లు తేలుల్లు

మాటలతేటలు మాయంట
మాపిటిభోజనం మియింట.

కవితీలక వులవర్తి నిమలాదేవిగారు

యందు పిడిసియుండెను. అతడు సమాధిపిష్ట నున్న
ఈ బాలికవను నీవు కొంటెతనమున నాతని మొగము
నను మనీరాసి యాతడదాని నెఱుంగునో లేదో యని
తమాషా చూచుచుంటివి. ఆసంయమింద్రుడును సమా
ధినుండి మేల్కొంచిభీక్షకై యవారిలోని కరుగ
వెల్లరు మనీపూయబడిన యాతని మొగమును గాంచి
మనీపూతమహర్షి యరుచించినాడని తమలో తాము
వత్సకొనుచుండిరి. తనను బాచి ప్రజలు వింతచడుట
కాబున కారణ మెఱుంగవాలక దివ్యవృష్టిని బాచి
నీవు మొగమునకు మనీరాయలు నెఱింగి కోపాద్రిపిత
మానమండై దుష్టురాలా! ఎవ్వరికి నేయపకార మొన
రింపక తపోవృత్తి మండు మానంటి ముమల మొగము
నకు మనీరాయుడువా? కానిమ్ము. నీవు పెద్దవానైన
పిమ్ముట ఆఖండకీర్తిని లేలెల్లు సమయముననీ కీర్తికి
గూడ మదిగలిగి ఎల్లజనులచే నతిసేవముగ చూడబడు
దువు గాక. తరతరములవాని నిన్ను దూషింతుగాక.
అంతవరకు నీ కీర్తిగరదగదుయని నీవించినాడు" అని
నుడివిన యా మె విచారింపుచుజనియెను.

పా క క థ

— పొదీనాపచ్చడి చేయువిధము —

ఒక కుటుంబమునకు తగినంత పొదీనా ఆకును తెచ్చి కాడలు పురుగులు గడ్డి మొదలగునవి విరిచానుగాకడిగి ఒకగిన్నెలో వుంచకొనవలెను. మూడు పొయ్యిమీదపెట్టి 4 గంటల నూనెవేసి బాగుగా కావవలెను. కాచినపిమ్మట 1 కులము మెంతులు, 1 కులము మినపపప్పు, 2 కులముల మిరపకాయలు, $\frac{1}{2}$ కులము ఇంగువ, 1 కులము వుప్పు, 2 తెల్లని పుల్లిపాయలు, 1 కులము చింతపండు ఇవన్ని మరగిన నూనెలోవేసి వేవవలెను. కొద్దిగా వేగవీమ్మట ఈ ఆకునుకూడ వాటిలోకలపి వేయించి ఎర్రగా వేగవీమ్మట దింది కోటిలోవేసి కొంచెమునీళ్లు చల్లుతూ రుబ్బవలెను. మెత్తగా రుబ్బినతరువాత ఒకగిన్నెలో వుంచి భోజనసమయముందు ఒక చిన్నగరిటెడు వేసి భోజనంచేసిన చాలా రుచిగానుండును.

— బచ్చు బేబిసీలేమ్మ. —

— గుమ్మడిపువ్వుల పకోడీలు —

లియ్యము నానబోసి ద్రవ్యైకముగా ముందు రుద్ది యొందుకొనవలెను. తరువాత నీరుల్లిపాయలు, పచ్చిమిర్చి, కొత్తిమీర, తగుమాత్రము ఉప్పువేసి యొక మోస్తరు కలయడంబీ అమద్దను లియ్యపుపిండిలో కలుపవలెను. వాడనటువంటి సుమ్మడిపువ్వులను ఆనన మైనన్ని కోనుకొనినచ్చి వాటిమీద పురుగులు మొదలగునవి లేకుండునట్లు చూచి, అవి కడిగి, వాటికాడలను పూర్తిగా తునిమివేయవలెను. పువ్వులకు చుట్టును ఆకుపచ్చని పొడుగుపాటి సన్నని కేకులు (రక్షకపత్రములు) అంటిపెట్టుకొనియుండును. అవియు, పువ్వులలోగల బొడ్డును తీసివేసి మిగతా భాగమును వైనుదహరించిన పిండిలో నుంచి మరగించిన నుంచి నూవులనూనెలో దోరగా వేగువరకును యించి తీసివేయవలెను. ఈ మోస్తరుగా తయారు

లైన పకోడీలు చాలా రుచిగానుండునటకు సంది యులేదు.

— 3. చూడామణి.

— నిమ్మపండ్ల హల్వా —

25 నిమ్మపండ్ల రసమును కుద్రముగా వడియగట్టి ఒక కళాయిపాత్రలో బోసియుంచి, అర్థశేరు తీయని ఆవుపెరుగులో 20 కులముల కలకండ్లపొడియును, 5 కులముల వేచిన పెసగపప్పు పిండియును, 5 కులముల బాదంపప్పు పిండియును, 10 కులముల పిస్తా, అక్రోటువీటిపిండియును, 3 కులముల చాల్వన చెక్కరాడియునువేసి కలుపవలయును; తరువాత అర్థశేరు నేయి పోయిమీదపెట్టి చక్కగా మరుగుచున్నప్పుడు ముందుగా మసాలాలకలిపిన పెరుగు బోసి కొంచెము కేతిలోవేసిన 5 కులముల గోధుమ రసకూడా వేసి కలియబెట్టుచు, నిమ్మపండ్ల రసమును కొంచెము కొంచెముగాబోసి త్రిప్పుచుండవలయును. ఇట్లు చేయచున్నప్పుడు దానినుండి చక్కని నువ్వునవచ్చుటను గనిపెట్టి అర్థపావు ప్రకస్తముగు లేనె భాగగా విడువవలయును. అవసరమని తోచినయెడల కొంచెము నేయి చేర్చవచ్చును. గడ్డకట్టిన దెనుక చీలికలుగాచేసి భుజింపవచ్చును.

— శీలా ఆవులకొండ.

తాంబూలమునకు మంచి సున్నము

వడియకట్టిన రాతిసున్నము 1 కులం, పచ్చకర్పూరం $\frac{1}{4}$ కులం, కొద్దిగా కోలుగ లేక పసుపు రంగులో మీ కిట్టమైన మిఠాయిరంగు సుమారు 1 గురిగింబయెత్తు చాలును. కలిపి మెత్తగానూరివాసన పోకుండునట్లు పెద్దన్న మూతిగల నీసాలో బాగ్రత్ర చేయవలెను. ఇది తాంబూలములో వాడుటకు మిక్కిలి అనుకూలముగానుండును.

— యు. సత్యబాల సుకీలాదేవి.

వివాహవిశేషములు

సరైవరల్లి తా|| మాదల్లిగ్రామ వాస్తవ్యులు వంగి పురపు యల్లమందయ్యగారి కుమారుడు 18 యేండ్ల వయస్సుగల కోటిశ్వరరావుగారికి, పెదవూర పాడు వాస్తవ్యులు కోమారు ముప్పుయ్యగారి కుమార్తె 14 యేండ్ల వయస్సుగల బాలవీరంతువు శ్రీమతి యాకృతమ్మగారికి 11-11-33 లేదని వివాహము జరిగెను. విధవావివాహోద్యమము పల్లెల గ్రామములలోని విశ్వ బ్రాహ్మణకులయే వారిలో కూడ వ్యాపించుచున్నదట కిది ప్రబల సదర్శనము.

గోదావరిజిల్లాలో కారదావివాహచట్టము ప్రకమముగా వని రేయటకు సంఘసంస్కరణాభివృద్ధి సమితి నొకదానిని ఏర్పాటుచేసిరి. దీనికి ఆవరణల రామరావుగారు ఆధ్యక్షులుగాను, పెద్దాచ ముప్పుయ్యగారు ఉపాధ్యక్షులుగాను కవికొండలవైండ్ ట్రాప్ట దామెన్ కమలారెమ్మగారు సంయుక్త కార్యదర్శులుగను ఎన్నుకొనబడిరి. ఓరు ఇతర విధములగు సాంఘిక సేవలకు గూడ ఒకరింగారు.

మైసూరు సంపాదములో తుముకూరు ఆసు సగర మునందు జరిగిన స్త్రీలసభలో “బాల్యవివాహములు జరుగకుండా ప్రభుత్వము నిరోధచర్యలు తీసుకొనవలె”ని యొక తీర్మానము లేబడిన కాని, అధిక సంఖ్యకులు దానిని ఆంగీకరించలేదు. కాని శ్రీమతి లేఖవతి (పంజాబు కానసభాసభ్యురాలు) గారి ఆధ్యక్షతలేంద సమావేశమైన ఆత్మధిక సంకుడిత స్వభావరైన మాదువాళీ వనితల మహాసభవారు దీనిని కొంతసరి కంగీకరించిరి. బొత్తిగా ఆంగీకారయోగ్యము కాని వివాహములను నిరోధించుటకు జిల్లా కలెక్టరుకు అధికారముండవలెనని తీర్మానించిరి.

బర్మినీదేశములో సామాన్య కుటుంబములలోని కొందరు స్త్రీలు తమ పేరులకు గోపుకుటుంబముల వారి పేరులు చేర్చుకొనుటకుగాను పెద్దకుటుంబముల

లోని పురుషులకు కొంత ధనమిచ్చి వివాహము చేసి కొనుచున్నారు. మరియొ కొందరు పెద్దకుటుంబముల లోని పురుషులు తమ కుటుంబముల పేరును సామాన్యలకు చేర్చుటకుగాను ధనమిచ్చి పేదల పిల్లలను కొనుక్కొనుచున్నారు. ధనమిచ్చి కుటుంబపు భున తలను కొనుక్కొనునట్టియు, వ్యాపించునట్టియు ఇట్టి పద్ధతిని కడతీయుచు జాత్రుకు ప్రభుత్వము వారికి కొత్తకానడమును చేసిరి.

ప్రపంచములో జనసంఖ్య వృద్ధియగుచున్నది. ఆనార పదార్థముల సంఖ్య తగ్గుచున్నది గనుక సం తాపనిగోధ పద్ధతులు ఆవలంబించియు, వివాహములు మానియు జనసంఖ్య తగ్గుచుచేసుకొని, ఆ తగ్గు మంది ప్రజలను ఆయురారోగ్యశ్రేయములతో భులదూగవలెనని ఆర్థికశాస్త్రవేత్త లొకరైపున మొలపెట్టుచున్నారు. వైద్యశాస్త్రజ్ఞు లుపాయములు కనిపెట్టుచున్నారు. కాని ఇట్టి బర్మినీదేశములలో ప్రస్తుత జనసంఖ్య చాలదని చెప్పి మును లోని, హిట్లరుగారు వివాహముల వధివృద్ధిపరచి, సంభావమును ప్రోత్సహించి, అవివాహితులకు కన్నులను విధించుచున్నారు. ఆట్టిబరు 30-వ తేదీని గొడుజేల కళ్యాణముల శేకముచూర్తిమున రోము నగరమున జరిపించి దండకుల కందరి మునులోనిగారు కళ్యాణకట్టుములను బహుమానములను చదివించి వారు. దండకు లందరు నగరవిధులలో మహోత్సముతో మారగింపబడిరి. ఇదిగాక నామకరణోత్సవ వింకొకటి యేర్పాటు చేయబడుచున్నది. క్రొత్తగా పుట్టిన పిల్లలందరికి నామకరణమును, బహుమాన ప్రవాసమును, రిజిడ్రేషనలకు కట్టుములును జరిపించబడును. బర్మినీదేశముఖ్యనగరమున టెర్రినులో గూడ నాకేసాలకు లిట్టి మహోత్సవములు జరిపించుచున్నారు.

హరిజనాభ్యుదయము

మహాత్ముడు హరిజనోద్ధారమును పొందిన నిమిత్తము లేన సంఘారమును ప్రారంభించెను. 7 వ తేదీని వార్ధానగరమున బట్టివారాయణ దేవాలయమును హరిజనుల నిమిత్తము తెరవెను. హరిజనోద్ధారోద్యమ మధ్యకృష్ణమైవదనియు అందుకొరకు కావలసినదో లేన ప్రాణలైన నర్పించుననియు అనుచు చెప్పెను. రు. 220 లు ధనము వసూలయ్యెను. 8వ తేదీకి వాగపురమువచ్చెను. వారిని దర్శించుటకు 5000 ప్రజలు పురపరివరమువచ్చి యెరుగునవ్వాపా మొనరిరి. విస్తార ధనము వసూలయ్యెను. పేదపాద రిచ్చిన వగల బిక్రయించుటవలన 100 రూపాయలు లభించెను. హరిజనులు త్రాగుడును జూదమును వర్జించుటవలన మహాత్ముడు హెచ్చరించెను. ఇట్యూరీలో కడద మకాణమును గూతులను తెరచెను. దంతోరీ నివాసులు రు. 1000లు కొనగిరి. ప్రజలు కమర్చించిన ఆభరణములకు రు. 400లు లభించెను.

11 వ తేదీని దియోలి గ్రామము చేరెను. అక్కడ ఒక వైష్ణవమహాత్ముడియని జ్ఞాపకార్థముక దేవాలయము కలదుట. అతని వృత్తి యెటులు వదలుటయట. ఆ దేవాలయమును హరిజనులకు తెరచుటను ఆశీసులు పెదరు లంగీకరించిరి కాని కొంత మంది బ్రహ్మీలు నిశ్చయకావించుటచేత మహాత్ముడు తొలగెను.

11, 12 తేదీలను మహాత్ముడు విశ్రాంతిచెందెను. 13వ తేదీని హింగున్ ఘాట్సులో హరిజనుల నివాసములను సందర్శించిరి. కీర్తికేధులకు బయరామగారి సతీమణి కాసీబాయిగారు హరిజనుల ఉపయోగార్థము 1000 ఉదరపుటకును విస్తీర్ణముగల భూమిని కొనిగను. బహింగవధకు 15000 జనులు వచ్చిరి. పెక్కి విరాళములు వసూలయ్యెను.

14వ తేదీని మూల్ అను గ్రామమునకు వెళ్లిరి. అక్కడ వసూలయిన ద్రవ్యము హరిజన సమితికొంగలదెను. అచ్చటనుండి సవాలి వెళ్లి అచ్చట జరుగు

చున్న కడద చక్రమను తిలకించిరి. అచ్చట రిరి గురు తప్ప రిక్కిన వనివాండ్రందరును హరిజనులే. వారు చూచినటులు మొదలు వస్త్రముల సేవనకు అన్ని వసులు చేయుదురు. ఇక్కడ జరుగుచున్న కునకలన 700 ఉదరపుటైళ్ల వైకాళ్యముగల 140 గ్రామములలోని 2800 ప్రజలకు వృత్తి లభించుచున్నది. పురమందిరము కథకు 7000 జనులు వచ్చిరి. రు. 301 లు వసూలయ్యెను. అచ్చటనుండి పరోరా అను గ్రామమునకు వెళ్లెను. ఆరోగ్యము బాగుగానున్నది. క్రూరక 108 పానులు. ఇచ్చటి హరిజనులు చచ్చిన జంతువుల మాంసమును తినుటను నిషేధించినారు. సవాలినుండి చాందుపురము వెళ్లిరి. ఈ పురపరి పాలక సంఘమువారు ఖదరు ఉచ్చత్తి కేటేట రు.500లు యిచ్చును, కడదవృత్తిపై కన్నులను తొలగించినారు. ఇచ్చటనున్న మహాకాళి దేవాలయమునకు జేలకొలది గాంధులను జాలినారు వచ్చి పూజలు చేయుచుందురు.

15 వ తేదీని చాందుపురము లేక చండనగరము నుండి వ్యోరాకు వెళ్లిరి. పురపాలక, తాలూకా బోర్డు సంఘములవారు హరిజననిధికి విరాళముల కొనగిరి. అక్కడనుండి అపీగారి జన్మస్థలనుకు వన్ నగరమువకు వెళ్లిరి. అచ్చటి ప్రజలు రు. 300లు విరాళ మొంగిరి. అక్కడనుండి అయోచ్చూల్ విగ్రహునకు వెళ్లి హరిజన వసతిగృహము మొదలగు సంస్థలను దర్శించిరి. పురపాలక సంఘమువారు సెడిపెటైలో కొక సమూహవక్త్రము నిచ్చిరి. బహిర గనధన 15000 జనులు వచ్చిరి. దూత్రవణయంత్రములు పెట్టుటదెను. రు. 1001లు వసూలయ్యెను. వెండి పెట్టెయొ సగలును జేలము వేయటదెను. 18వ తేదీని అమరోటి కల్గిరి. అక్కడ రు. 1200 లు జనులు యయ్యెను.

నవంబరు 7 మొదలు 11 వ తేదీవరకు జరిగిన 5 దినములలోనే హరిజననిధి రు. 14812 చేకూరినట్లు తెలియుచున్నది. ప్రతిఫలమునను నెంత ధనము వసూలైన అందులో క్లిష్టములు అన్నిటినీ హరిజనాధి ప్తనికే వినియోగించుటను. మిగిలిన కేంద్రసంస్థల యాయుబును.

పుష్పచయము

వీనికి ప్రతిక్రియయేమి:—

(దు : భ కు డు)

[ఈ యంశములు మనమనుదినమును చూచుచున్నది. ఇందువలన ఎందరో నిరపరాధులు దుఃఖించుచున్నారు. చదువరులు వీనికి తగిన ప్రతిక్రియల చే విధముగ అలోచింతుకో.]

(1) సరుమూఁదేండ్లుమాత్రము గడచినవి. కాపురమునకు వెదలి ఎనిమిది నెలలు నిండలేదు. ఈస్వల్పకాలమున ఆమె కష్టమయజీవితము ఎవరి మైనను : శ్రాంతులను చేయకమానదు. మగడు ఉన్నత పూణావిద్య వర్ధిల్లించుచున్న వాగరికుడు. మామగారు దేశోద్ధరణకు కంకణముగట్టి పనిచేయుచున్న ప్రతిఫలావాంఛికుడు. తండ్రి అధికార కావరమున ఒడలు తెలియక నపాప్ర ప్రపంచకమును స్రువ్యురించి పెండిచేసిన అవినేతి. ఇప్పుటి ఆమెపీడి యిది. మగడు ఆమెను చతువును కొట్టినట్లు కొట్టును. మామగారు గాని, ఇంటనున్న యితరులుగాని అతనిని వారించరు. ఈ పీడిలో ఆమెకు నెలకొన్నది. కారీరకముగ గాని, మానసికముగ గాని ఆమెకు కాంతిలేదు. పుట్టినంటికి చంపుటకు నిరాకరించిరి. విషయములను నేను నిరాడంబరముగ ఉన్నవిహృద కొంతవరకు తగ్గించి చెప్పితిరి.

(2) తెలివిగల చదువు. విద్యార్థి. విషయ సంపన్న. ఆమె భర్తనూడ విద్యావంతుడు. చట్టభద్రుడు. ఇరువుర తల్లిదండ్రులకును వివాహ సమయమున కలిగిన—కట్టుము కానుకల సంధర్భముననే—పొరపు ల.తంకం కతికయించుటచే కుమారునకు మగలవివాహమైనది. పెండ్ల వివాహమునకు పూర్వము యువకుడు తన మొదటిభార్యను వీసికొనిరావలెనని

నిండు ప్రయత్నములు చేసెనుగాని ఫలించలేదు. సభర్తృకయై హిందూమతమునం దున్నంతకాలము ఆ విదమీకి ప్రవర్త్యవాహమునకు అర్హతలేదు. అట్టి యెడ ఆమెజీవితము అడవిగానైన వాన్మలవలె నిష్ప్రయోజనముగా నున్నది.

(3) ... భర్తృహిసీన. ఆమె కొకకుమార్తెకలదు. అత్తింటివారు సంపన్నులు. మామగారు వీసిరిగొట్టు. మరదులు భ్రాతృవాత్సల్యములేనివారు. ఆవిరంతకుప్రవకు మగసియింట నిలుచుటకు తగిన సౌకర్యములేక చెల్లెలియింటకేరి అస్వతంత్ర జీవనమును గడుపుచున్నది. పుత్రవతికిబదులుగా నామె పుత్రవతియై యున్నచో నీడుగ్ధ ప్రాప్తించియుండదు.

(4) అచార్యులుగా రు నలుగురు ఆడు పిల్లలుగలవారు. మేకపిల్లలను అమ్మినట్లు అమ్మల వంశరసు తలొక ఆయిదారువంచలకున అమ్మి వివాహము చేసివారు. మొదటిపిల్లభర్త పెండ్లకులేని కుడయెద్దు. తినుటకుగూడ లేనవాడు. పెండ్లవయ. పె మగడు ఆమెతండ్రికి సరువయ్యుడు. మాడని పోకడలు గలవాడు. భార్యను అనుమానించి హింసించును. మూడవవానికి యింత తినుటకు కలదు. కాని అంటుకోగి. వాలుగవడదును మగడు వాగరికుడు. అనాచారి. చదువు ఛాండసురాలు. ఇరువురకును నిరంతరమును కీమలాటలే. కన్యా దానము జరిగిన వివాహములకు గల చెవిక, నైతిక బలములు ఈ వివాహములకు గలవా? ఆ వధువుల పెంకెనకు బంధించును? జనన జన్మల దురాశలకు, అవినేకములకును పిల్లలు శిష్టాంశము దుఃఖించవలసినదేనా?

ఎన్. పర్యవారాయగారావు.

అంతర్జాతీయ మహిళాసభ:—

అమెరికా ఖండమున సి.కాగోనగరమున జూలై నెల కడపటివారమున ఈ సభ జరిగినది. వివిధ నాగరిక దేశములనుండి స్త్రీ ప్రతినిధు లచ్చటికి విచ్చేసి తమతమ దేశము లలోకలిగిన ప్రభావములు, స్త్రీ స్వాతంత్ర్యోద్యమ విజయములు తత్ఫలితములు మొదలగు వానినిగురించి ఉపన్యసించిరి. కెమాలపాగారి నాయకత్వమున టర్కీయువకులు ఘోషాతేరలు చించుకొని విద్యలు నేర్చి ఉద్యోగములు చేయుచు పురుషులతో సమానముగ విరాజిల్లుచున్న సంగతిని ఆదేశమునుండి ప్రతినిధిగా విచ్చేసిన సెల్మాయక్రం అనునుదతి ఉపన్యసించెను. సభ్యురాలికిందరును మిగుల నానందించిరి. మిగిలిన యంశములనుగూర్చి ధర్మసాధని పత్రిక యిట్లు వ్రాయుచున్నది:—

“కాని పాశ్చాత్య దేశముల ననుసరించి తమదేశములో ప్రజాకే పెట్టబడిన ఏకపక్షి స్వీకారపద్ధతి వలన తటస్థించిన చిక్కలను తీర్చుటలో వర్షపు స్త్రీలు తమకు తోడ్పడవలయునని పెల్మా నుడిచి నపుడు సభ్యురాలిండు కళకళలాడిరి. ఆక్రమ పంతానములును, వ్యభిచారమును, స్వేచ్ఛాచారప్రియలగు యువకులును, హింసపద్ధతినీ వృద్ధబ్రహ్మచారిణులను ఏకపక్షి పద్ధతియొక్క ఫలితములనియు, బహుభార్య స్వీకారముమహిళా నున్న కాలములో విట్టిమస్యలు లేవనియు, వీరిపెట్టు పరిచ్ఛరింప వలయునో తెలుప వలయుననియు పెల్మాయక్రం సభ్యురాలికిని కోరియుండెను.

ప్రకృత ఆరిక దుస్థితికిం స్త్రీలకును గలసంబంధమును గుఱించి సభ్యురాలిండు చాలవేదన పర్చింది. గృహమే స్త్రీయొక్క కార్యక్షేత్రమను ప్రాచీన మూత్రమును పాటించినచో ప్రపంచమును పీడించు

చున్న ఆరిక దురవస్థ కొంతవరకు తొలగగలదని స్త్రీలు కోరిండుభిప్రాయపడిరి. ఒక్క పురుషున కిచ్చు కూలితో మువ్వయి స్త్రీలను పనికి కుడియ్య కొన వచ్చుననియు, నిందువలన పురుషులకు కనిలేకుండ తోపుచున్నదనియు వారు తెలిపిరి. గృహకార్యముల నిర్వహణయొక్క ఇంటియందే స్త్రీలు నిలిచి పోవునో పురుషులు పనిలేక బాధపడుట తటస్థించజాలదు. కాని యుద్ధాపంతరము తమకు లభించిన ఆరిక స్వాతంత్ర్యమును గోల్పోవుటకు స్త్రీలక్షిప్తము లేదయ్యెను. స్త్రీలకును పురుషులకును నిచ్చు బలైము లలో పెక్కువేదనను లేకుండునట్లు స్త్రీలకులిరి హెచ్చుచేయ వలయునని స్త్రీలలో పబ్లికర్భిప్రాయపడిరి.”

దుగ్గిరాల రాఘవ చంద్రయ్యగారు వ్రాసిన “అష్టాదశ మహాపాపియగు బ్రాహ్మణునితో సహాయనిరాకరణ మొనరింపు” మను గ్రంథమును విమర్శించుచు పండితగానాల రాఘమూర్తి, యమ్. యల్. సి.యస్.యమ్.యు గారిట్లు ఆంధ్రపత్రికలో వ్రాయుచున్నారు.

బ్రాహ్మణ సంఘము నెవరంత బిట్టుగా చూస్తుంది గ్రంథములు పాఠశాలములు వ్రాసి ప్రకటించినను ప్రపంచ సురుషిక చట్టసమక్షము భారతవర్షమును నేటికిని నిర్వరాతిగ నొనర్చినదొక్క బ్రాహ్మణ విజ్ఞాపకమే యీ వర్షగ్రంథములతో బరిదితిల యొచ్చుచు పంగీకరింపవలసిన విషయము. మతసాంఘిక రక్షణ కాచారముపేరిట బ్రాహ్మణధర్మము విశించిన కొంచనిధులు రాజకాసనములోని సదత్వో నర్తనులు గాక జనుల నిత్య దైనందిన జీవన వ్యవహారముల ఘనీభవించి వాగుల ధర్మలోభలకు సమ్మోహము నొందకయు, ఇస్లాము మతప్రచారకుల ఖడ్గముల ఘాతపింపులకు భయపడకయు, క్రైస్తవ ఘాతీల లాలనకు చకవడకయు బ్రాహ్మణసమాజ ఆర్యసమాజముల ప్రబోధములకు పరపకత్వము నొందకయు యేక

విధమున చెక్కచెదరక హిందూసంఘమును గాపాడు
చున్నది. ఇంకను విశేషమేమనగా బ్రిటీషు రాజ్య
తంత్రీయనర బ్రాహ్మణ ధర్మముగూడ ప్రతిహతని
వాదమును దనలో నీనముచేసి కొనజాలిన యాదార్య
పంతము.

మొన్న మహా వైభవంగా జరిగిన కవితా సమితి
శృతీయవార్షికోత్సవానికి అధ్యక్షత వహించిన
శ్రీ గిడుగు వేంకట రామమూర్తి పంతులుగారు
హులంకపై నైన అద్భుత విజ్ఞానం చెదవల్లారు. చెప్పేది
భాషను గూర్చి అయినా, అనేక అంశాలు సర్వతో
ముఖంగా ముచ్చటించారు. అందులో వనితాలోకానికి
సంబంధించిన రెండు ముక్కలు ప్రస్తరించడం
అప్రమదం కాదు: 1. ఆదంబానికి 'అది' అనే
ప్రయోగం ఎప్పుడు పుట్టిందో, వాటినుంచి పట్టు
కుండవ్వారు—మన దేశాని కరెన్టు! 2. ఏ విషయం
లోనూ మగవానికున్న స్వేచ్ఛ మనుషుడు కుండ కూడ
దవ్వారు—చిక్క ద్రావడికి తప్ప!

మద్దా విశ్వనాథం.

బాలికలు విద్య:—

బాలిక లభావాపవనమంది బయటపడునప్పటికి
వాదాప్ర ఆయుధాలు సంవత్సరములు వచ్చును. తల్లికి
అడ్డాలలోనుంచి తప్పి, చంకకువచ్చు పసిపిల్ల అచ్చ
టికి తయారయివుండును. తరచు మన హిందూ
స్త్రీలు పూపిరాడకుండ, పూజించుగంటలు గృహ
కృత్యములలో మునిగి తేలుదురు కాబట్టి చిన్నపిల్లలను
పెద్దపిల్లల పాస్థనపరచెదరు. ఎత్తుకొనుట ఆడించుట
కొన్నికొన్ని ఇండ్లలో, పాలుపోయుట, పుగ్గపెట్టుట,
నీళ్లుపోయుట కూడ వారిపంతే ఆయివున్నది. అహా!
తమ శరీరమునే కుడిపరుచుకొనుట, రక్షణచేసు
కొనుట, చేతకాని బాలికలు శిశువుల సేమిచేయ
గలరు? పాపము ఇంట్లో నున్నయెడల తల్లులనుచూచి
పిల్లలు ఏడ్చెదరని కాబోలు, నారు పసికూనలను
పెట్టుకొని పొరిగిండ్ల అరుగులమీద నానా ఆవస్థలకు
లోనగుచుండురు. చాలమంది తల్లులను ఈవిషయము
తెలుసును. కాని ఏమిచేయగలరు? నిజమునకు
గృహకృత్యములను నిర్వర్తించుటకే వారికి వేళ చాల
టములేదు. ఇంకా పిల్లలను చూచుటకు వేళఏది?

గృహకృత్యములను, పిల్లలను, చూచుకోగా, ఇంకా
కుట్టు మొదలగు లలితకళలకు గూడ వేళ గలదని
వారు తెలుసుకొనుటకు తగిన విద్యఏది?

ఇది ఇట్లుండగా బాలికను స్కూలులో చేర్చు
దరు. దీనియందు శ్రద్ధ ఏమివహించిలో చూడుదు.
తల్లి వాకిటవున్నకలవ, చుట్టాలువచ్చిన కలస, పొరి
గింట్లో రద్దిననువచ్చిన కలస, పసుపుపంతులు కళ్ళ
వలపివున్న కలస, ఇంక ననేకవిధములయిన కలసలు
తీసుకొనవలసియుండును. అసలు బాలికల స్కూల్లో
అభోగతిగా నున్నప్పుడు, (ఈపాఠ్యాయులవారు
బాలికల పాటలు విని ఆనందించుచూ నిద్రపోతూ
వుండును) తల్లులుగూడ శ్రద్ధ బుచ్చుకొనక ఈ విధ
ముగా జరిపిన బాలికల కేమి విద్య రాగలుగును?

దుశ్ల వెంకటరత్నమ్మ.

శ్రీమతి సుందరమ్మగారి అనారోగ్యము:—

సీతావగరం గౌతమీ సత్యాగ్రహశ్రమ వాసు
రాలగు శ్రీమతి మావాప్రగడ రామసుందరమ్మగారు
గత చెప్పెంబరు మాసముందు తమ శిశుకాలము పూర్తి
కాకుండగనే ప్రభుత్వమువారిచే విడుదల చేయుట
నట్లు పాతక మహాశయంలకు పతితమే? ఈమె
ప్రస్తుతియు పక్కిమ గోదావరిజిల్లాయందు తన పుట్టి
నింట యున్నారు. కైలులో నున్నప్పటినుండి
జబ్బుగా యుంటూయున్నారు. విడుదల పొందిన
నాటినుండి సేటిపకు చాల అనారోగ్యముగా
నున్నారు. కన్నమారు చాల అరోగ్యపు దేశమైన
ప్పటికిని వైద్య సౌకర్య మేమాత్రము లేకపోవుటచే,
కన్నమారు స్త్రీచెరపాలనుండి విడుదలపొందిన
ప్రతి రాజకీయ ధైరీయు సేదో విధముగా అనారో
గ్యముగా నుంటూయున్నారు. ఈమె వారింజనండ్ల
రసముతోనే తీవతము గడపుచున్నారు. త్వరలో
సుందరమ్మగారికి అరోగ్యము చేతురుగాక యని
చరమేశ్వరుని ప్రార్థించుచున్నాను.

సి. జానకిదేవి,

గ్రంథ పరిచయము

చెన్న కేశవ శతకము

క్రామపైజా 17 పుటలు. 102 శ్లోకముల చంపక మాలలు. భక్తి, నీతి, వైరాగ్యములను బోధించును. గ్రంథకర్త శ్రీయుత జి. కృష్ణమూర్తిగారు.

శ్రీ భక్తరక్షామణి శతకము

క్రామపైజా 22 పుటలు. గ్రంథకర్త శ్రీయుత సోంపల్లె కృష్ణమూర్తిగారు. శ్రీ కోదండరామ గ్రంథాలయమువారు ప్రకటించిన ప్రథమ పుష్పము. ఆనంతపురంజిల్లా గజ్జలకోండలోనిన్న శ్రీ సచ్చిదా నంద గ్రంథాలయమువారివద్ద ప్రతులు లభించును. ప్రతియొక్కటికీ వెల రు 0.2-0. భక్తి వైరాగ్యములు బోధించును.

నీతిముక్తావళి:—

క్రామపైజా 24 పుటలు. 108 నీతిబోధకములగు పద్యములు గలవు. వెల రు 0.2-0. గ్రంథకర్త శ్రీయుత మంత్రిరావు పెంకటరత్నముగారు. కాకర వుడ్రు పరస్వతి గ్రంథమాలవారి 82వ పుష్పము. పాత్యుప్రసక్తినిర్ణయ సభవారిచే బాలర యువ యోగమునకు నిర్ణయించఁబడినది.

సంగీత నావసాని:—

క్రామపైజా 18 పుటలు. వెల రు 0.2-0. గ్రంథ కర్త శ్రీయుత ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ పంతులు గారు, కారదానీశేషము, నుంటూరు. తిక్కవకవి కుమార్తె కదాని యను బాలికయొక్క చిన్ననాటి చర్యలను తెలుపు చిన్ననాటిక. సంగీతము, లయ మొదలగువానియొక్క రహస్యము నాపె నురువులు శేర్వకముందే గ్రహించి ప్రకృతి పదవశయ్యెలుల నానందించుచుండెనో తెలియజేయును. బాలికా పాతకాలలో ప్రైమరీతగతుల బాలికలు పఠించుట కును ప్రదర్శించుటకెను మిగుల నుపయోగకరము.

ముగ్ధప్రణయము:—

క్రామపైజా 187 పుటలు. వెల రు 0-12-0 గ్రంథ కర్త శ్రీయుత కర్లపాలెం నరసింహారావుగారు. అంగకవి షేక్స్పియరు నాటకములలో నెల్ల ప్రశస్త మైనదని పేరుపడ్డ "ఒథెల్లా" యను విషాదాంత నాటకమున కనువాదము. విశేషభాగము గద్యము. శ్రీయుత రాయసం వెంటకళివుడుగారు తొలిపలుకు వ్రాసినారు. అంగ భాష పరిచయములేనివారు దీనిని పఠించిన షేక్స్పియరుయొక్క నాటకరచనశక్తి కొంత విశదము చేసుకొనగలరు. గ్రంథములు తెలివాడ పూర్ణానందం పేటలోనున్న శ్రీమఘా క్రయము వారివద్ద వెలకు లభించును.

విశ్వామిత్రమహర్షి:—

క్రామపైజా 121 పుటలు. వెల రు 0-8-0 గ్రంథ కర్త శ్రీమతి కనుపర్తి పరలక్ష్మమ్మగారు, బాపట్ల. వివిధ పురాణములలోగల విశ్వామిత్రుని చరిత్ర మెల్లయు సొంతిగాచేర్చి 20 ప్రకరణములలో వ్రాసినారు. గ్రంథకర్తగిష్టదైవమును జానకీరాముల కంకితమొనగబడినది. నిరుప్త గంభీర గ్రాంథికశైలి. పుట్టుకమాత్రమున త్పత్రియైడవను, జన్మవాసనాపంగం పరచే బ్రహ్మత్వమునైపున కాకర్తింపబడిన సుకన్య ములుగలనాడై, బ్రహ్మత్వము సాధించుటకు త్పత్రియ యోగ్యమైన తపో విక్రమమునూపి, త్పత్రియ జనోదితముడైన ఆర్ద్రతాణ పరాయణత్వము, సగ సాధింపు, దీనజనోద్ధరణము, మాట పట్టుదల మొదలగు నుసుగుములతోరకు ఆనేక సారలు తన తపో మహిమ మెల్లయు ధారపోసి, వీరాధిపిరుడై, బ్రహ్మసృష్టికి ప్రతిస్పృహ చేయగలిగి, యోగిన శ్రమముకు కాగలిగిన విశ్వామిత్రునిచరిత్ర మెవరికి స్మరణీ యము కాకుండును! అందును వీర్యవిక్రమములుగల పరలక్ష్మమ్మగారి శేఖని దానిని చిత్రించినచో దాని యందము నెట్లు పఠించగలము! ఆంగ్రులెరును పఠించి యానందింపవలెనని మాకోరిక. యోని

పర్వతీల పాత్యగ్రంథ నిర్ణయ సంఘమువారు ఉన్నత తరగతుల విద్యార్థిని విద్యార్థులకు దీనిని నిర్ణయించి వచో వారికి శబ్దసౌధమమును, భావసంపదను, ఉన్నతాశయములను, రచనాశక్తిని పెంపొందించిన వారగుదురు.

కర్మకుని కాలగతి:—

క్రొవ్వుపైజా 41 పుటలు. వెల రు 0-2-0. బాలు ప్రియవాటికమునకు లింగయ్యచాచరిగారి అనువాదము. కృష్ణజిల్లా ఎలమర్రులోని ఆచర్యగ్రంథ మాలవారి నాల్గవ గ్రంథము. సహజముగ నీతి పంతులగు కర్మకులు మధుపాపములే ఎట్లు నీతి రహితులై నిర్లక్ష్యులై చెడిపోదురో తెలియజేయును. మధ్యపాప నిరోధ ప్రచారకులిట్టి వాటికములాడించి వచో గ్రామస్థులు చాగునడుదురు. శైలి వ్యాద హాసకభాష.

దేవసంస్కర్త:—

క్రొవ్వుపైజా 117 పుటలు. కాకరపర్రు సరస్వతి గ్రంథమాలవారిచే ప్రకటితమైన 23వ పుష్పము. వెల రు 0-12-0. సర్కారుద్యోగములకు పెన్నను పుచ్చుకున్న తరువాత కాలమును నిర్వాహముగ జరుపుట యెంత కష్టమో మొదటి భాగము తెలియ జేయును. రెండవ భాగములో నరకు దేశ సేవారతుడగుటయు కారాగారము చేరుటయు, కారాగార విమోచనానంతరము దేశ సేవాసంఘమునకు ఆస్తియంతయు ధారపోసి, సవ్యసించి ఈశ్వరార్పణముగ తీవరితమును భద్రాచలములో గడపుచుండుటయు ఈనవలయందలి విషయము. పిన్న పెద్దలెల్లరు పశంప తగ్గిది. నులభమైన శైలి. ఒకరీతి చక్కని పాంఘిక నవల. గ్రంథకర్త విశోధుడు.

విచిత్ర రాఘవము:—

డెమ్మిపైజా 92 పుటలు. వెల రు 1-0-0. గ్రంథకర్తలు నరసరావుపేట వాస్తవ్యులు. శతావధానలు శ్రీయుతులు వేంకట, పార్థసారథి కవులు. గ్రంథమామూలగ్రము పశింపుట కత్తానందముగ నుండును. సీతావివాహ ప్రయత్నముల నుండి

శ్రీరాముని యరణ్యావాసానంతరము అయోధ్య చేరువరకు కల కథయంతయు ఆరంభములలో అనేక అధూత కల్పనలలోనిండి చక్కగ వ్రాయబడినది. రామభద్ర దీక్షితుని కావశ్య పరిణయము దీనికి ప్రాతి పదికము. షేక్స్పియరు వ్రాసిన Comidy of errors కూడ కల్పనలలో దీనికి తీసికట్టుని చెప్పు వలెను. ఇది కవీంద్రుల ప్రభుత్వప్రయత్న మేయయ్యఁ మొంది ధైర్యముకాక నిండుప్రజను ప్రకటించుచున్నది. ఇట్టివి పెక్కు గ్రంథములువ్రాసి ఆంధ్ర భాషాసేవ కొనసరింపజెనని వారిని హెచ్చరించుచున్నాము.

విరావతి:—

రంగూను నగరమునుండి ప్రతిశనివారమును చిర కాలమునుండి ప్రకటింపబడు ఆంధ్రపత్రిక. దీని యొక్క దీపావళిసంచిక రంగురంగుల సిరాలతో ప్రకటింపబడిన చిత్రచిత్రములగు వ్యాసములును బొమ్మలును గలిగి ముద్దులు మాటుగట్టుచున్నది. రంగూన్ ఆంధ్రు లీసంవత్సరము విదేశీ బాణాసంచా కొరకు ధనము వమ్ముచేయక తగుపాటి స్వదేశీ బాణాసంచా కాల్చి, ప్రపంచ దీపములతోను ఆరటికంబు ములతోను మాత్రము ఓట్టుణము నలంకరించి, ఖడ్గరును విస్తారముగాకొని ధరించి మాతృదేశీయులగు కూడ మార్గదర్శకులైన సంగతి యిందలి వారధివ్యాసము, కథలు, కబుర్లు మొదలగు వానివలన విశదము కాగలదు. రంగూన్ ఆంధ్రుల యోగక్షేమములు, ఆశయములు, ఉద్యమములు మనకును, మనసంగతులు వారికిని తెలుపుచుండు యిట్టి పత్రిక ఆంధ్ర పుక్తులకంత అవశ్యపరమయితో విశేషించి చెప్పనక్కరలేదు. మాతృదేశమునందుండు ఆంధ్రపాఠకులును శేఖరులును దీనియొడ సంపూర్ణముగ అభిమానమును నెరపుదురు గాక! చందా సంపత్నరమునకు తపాలా ఖర్చులతో కూడ రు 3-0-0 లు మాత్రమే. 233 బారువీధి, రంగూన్ నుండి వి. వి. రెడ్డిగారిచే ప్రకటింపబడుచున్నది.

శ కి:—

దేబులు రాయలుపైజాన 14 పుటల మాసపత్రిక. కవితామండలి వారిచే విజయనగరం గోవులసాల విధిమండి ప్రకటించబడుచున్నది. సంవత్సరం చందా వీరికి చార్జీలుగాక సంవత్సరమునకు రు 0-10-0 అటాలు. విడిపత్రిక రు 0-1-0. 4-10-33 లేదా సంచిక మాత్రాగ్యాలయమునకు వచ్చినది. సంపాదకులు శ్రీపురాన వెంకటకృష్ణారావు మోటూరు వెంకటరావుగారు. జి. జాషువా, వజ్రల కాలిదాసు, ఓలేటి. వీరా రామమూర్తి, వీలకా గణపతి, పురివండా అప్పలస్వామి, మోటూరు వెంకట్రావుగార్లు భావ కవిత్వముల యొక్కయు, కొల్లూరు శర్మారావు. ఆకుండి సత్యనారాయణ, కొల్లకొట బచ్చి రామశర్మ, కటపర్తి ముప్పారావు, మల్లాది అచధాని గార్లు గద్య కవిత్వములలోలు ముద్దు కథలయొక్కయు లేతపన్నులనీనును ఆంధ్రపారస్వతాంబరము నంద గించవచ్చిన యీ శిశి కుక్కుపక్షిచంద్రుని మాట్లి దిన దివాళి వృద్ధికోండి పూర్ణపర్వమునందు గాక యిది కోరుచున్నాము.

ర ఘు నా థ్:—

దెబ్బపైజా 128 పుటలు, వెల రు 1-0-0. గ్రంథ కర్త శ్రీయత డిటుకూరు సత్యనారాయణరావు గారు. క్రిష్ణశిల్ప గంపలనూడెము దరి ఆర్థపాదు గ్రామమునందలి పారస్వత వేదాంతగ్రంథములవారి ద్వితీయ కుముము. కుముము వీరాగ్రేసర శ్రీ శివాజి చక్రవర్తి చరిత్రలో వొకభాగము. అయిదంక ములవాటకము. కథానాయకుడు శివాజీ యొక్క పైస్వాధీనయితుడు రఘునాథుడు. గంధ్రము దేశ భక్తిని, హిందూ మతాభిమానమును, వీరరసమునందు రాజ్యతంత్రములయందు పక్షపాతమును పురికొల్పును. సకలారఘునాథుల మోహోదంతము దీనికోక కృం గారకకను గూర్చును. శివాజీ చక్రవర్తి చరిత్రలో అతని నేనానాయకుని కథానాయకునిగా చేసి శివాజీ యొక్క ప్రతాపతేజస్సులకు భంగము రానియగుండ

కథానాయకుని కౌర్యసాంధర్యముల పోషించగలుగుట కవిగారి రచనాపై పుణ్యమును చాటుచున్నది. విశేషభాగము వచనమును, అనువగుపట్టులమంచి పద్య ములును గలిగి మిక్కిలి ప్రదర్శనయోగ్యముగ మున్నది.

శ్రీసత్యహరిశ్చంద్రచరిత్రము:—

దెబ్బపైజా 85 పుటలు, వెల రు 0-12-0 లు. గ్రంథకర్త విద్యానిధి కారుమల్లి శివరామదాసుగారు, రామకౌటి భసనమ్మ, కలమంగలంపొమ్మ, నేలంకల్లా. అకలంక సత్యవ్రతుండగు శ్రీసత్యహరిశ్చంద్రుని చరిత్రము వారికథారూపమున రచించబడినది. భక్తిరస ప్రధానము. చక్కని పద్యములు, పాటలు, పొగ్గ రాలు కథ కథార్యకమును అందమును గూర్చుచు న్నువి. భాగవతారు లెల్లరును వర్ణించి పుణ్యసమయ ములందు చెప్పి ప్రజల నానందపరచుట కంతయు తగియున్నది.

వి శ్వ క థ:—

పూలుపేట 38 పుటలుగల మాసపత్రిక. శ్రీయత కుందుర్తి నరసింహారావుగారి సంపాదకత్వముక్రింద గుంటూరుమండి ప్రతివెల 15 ప చేడిని ప్రకటించబడును. ఇందలి కథలయందు, పద్యముల యందు, గీతములయందు విమర్శనలయందునూడ ఒక నూతనత్వమును, జవయ్య కనిపించుచున్నది. ముఖ్యముగ ప్రత్యక్ష....., భజుభక్తులు, మార్పులు, పెద్దయెత్తు అను వ్యాసములు మనోరంజకముగ మున్నవి. చందా సంక్రి రు. 1-0-0. ప్రతి వెల రు. 0-2-0.

ప్రాథమిక పాఠశాల:—

విద్యావిషయక మాసపత్రిక. శ్రీధనుభాషాప్రవీణ అయినపూడి సురునాధరావుగారిచే క్రిష్ణశిల్పా ఘంటకాలమండి ప్రకటించబడుచున్నది. ప్రాథమిక విద్యాసంఘములు పోషించవలసిన అగత్యమును

గూర్చియు, కేంద్రీకరణవిధానముయొక్క సాధ్యతను లాభనష్టములనుగూర్చియు రెండు చక్కని వ్యాసములు అచ్చోలను సంచికయందున్నవి. మరియు కృష్ణదేశీయొక్క పుట్టు పూర్వోత్తరములు, ఆదోగ్యభాగ్యము అను రెండు పెద్దవ్యాసములనున్నవి. స్వకీయానుభవములను వ్యాసము ఎట్టి బోధనాపద్ధతి అనుకూలమైనవో పోదోహరణముగ నిర్ణయించుచున్నది. నూతనము, నీతి అను కథ ఆ రెండు విషయములను బోధించుచున్నది. ఇట్లు చాలరకు, ఉపాధ్యాయులకు, స్థాపకులకుగూడ మిక్కిలి యుపయోగకరమైన యిట్టి పుస్తక సకల అంధ్ర ప్రాథమిక పాఠశాలలవారియందు ఆదరింపబడవలెనని కోరుచున్నాము. చందా సంవత్సరమునకు రు. 1-8-0 మాత్రమే.

సరస్వతి:—

పూలుస్కేపుపైజా 12 పుటలుగల వారపత్రిక. సంచికరూపమున వెలువడును. శ్రీయుత సంవత్సరస్వతారాయణ, వి.ఎ., వి.ఇడి., గారు సంపాదకులు. విశాఖపట్టణము కమితాసమితి పభ్యుల్లెరుగు రోడు దీనిలో తమ దిక్కుభావములు ప్రచురించుచున్నారు. సారస్వత, చారిత్రక, సాంఘిక విషయములను గూర్చిన యిందలి వ్యాసములు చమత్కరం. సంవత్సరము చందా రు. 2-8-0 లు మాత్రము.

✓ చిత్రగుప్త:—

ఈ పేరుగల మాసపత్రికయొక్క ప్రథమ సంచిక మా కార్యాలయము నలంకరించినది. నవంబరు మాసమునుండియు చిత్రగుప్త కార్యాలయము (పావుకూరు కేట, మదరాసు)నుండి వెలువడుచున్నది. ఇది సర్వవిధములను పూర్వపు "ఆనందబోధిని" పత్రికను బురుడించుచు మించుచున్న దనవచ్చును. 'గుసగుసలు' గుట్టెక్క లాగుచున్నవి. 'కష్టకాల', 'మగవాళ్ళకికొలాద్యము' అను వర్ణనలు నీతిరహితులకు పేరుబెట్టబడినవి. 'గానందా రాధిక'ను వాచులు' వచ్చే ఫెడరలు కానకసభలలో వర్ణనలు

ప్రవర్తించవలసిన మార్గము నుపదేశించుచున్నది. 'యుక్తమగు పోస్టరను' పత్రికలలో ప్రకటించు పరియాచకముల ధోరణికి వ్యర్థమైన పాద్యులను నిర్ణయించుచున్నది. ఇతర వ్యాసముల సేక ఆర్థిక రాచకీయ రహస్యములను తేట తెలుగుచేసి తెలియబోచుచున్నది. వింతవింతలగు బొమ్మలు వినోదములతో విరాళిల్లుచు సంచికయొల్లయు విజ్ఞానమును వెదజల్లుచున్నది. అంధ్రలోకమున నిట్టి పుస్తక లేనికొంత నిది పూర్తిచేయవచ్చును. చందా పేదసాదల కందు బడిలోనుండినట్లు సంవత్సరమున కొక రూపాయి మాత్రమే. అంధ్రుల సేవలు చందాదారులుగా చేరి ఆనందవిజ్ఞానములను జారగొందుదుగాక.

మహిళావిజ్ఞానపిద్యాలయ వార్షిక సంచిక:—

అనంతపురం గవర్నమెంటు సెకండరీ అండు బ్రెయినింగుస్కూలు ఫర్మేషుమెనువారు ప్రకటించిన ప్రథమ వార్షికసంచిక యెంతయు మనోహరముగ నున్నది. దీక్షనరీ కాగితములు, చక్కని యచ్చు, పూలు స్కేపుపైజాన 18 పుటలు అంగ్ల వ్యాసములు, 48 పుటలు అంధ్ర వ్యాసములు. ఇంచుమించుగా వ్యాసములన్నియు ఉన్నతతరగతి విద్యార్థినులచే వ్రాయబడినవి. చిన్నచై ముద్దలొలుకుచున్నవి. కుటుంబపు ఆదాయ స్థితిములు, నీనినాయొక్క విద్యావిషయక ప్రయోజనముల, నాలికాధిలులు అను అంగ్లవిషయములు ప్రత్యేక ప్రకంసను పొందుదు. విద్యావతియగు సాంసారిక స్త్రీ దేశోన్నతి కెట్లు తోడ్పడగలదు, కులభేదము లననరముల, అనువ్యాసములు పోటీలో గెలుపొంది బహుమానము లందినవి. పట్టు కేళపిళ్ల గారి ప్రజాపితరీతనమునుగూర్చి ఒక చక్కని వ్యాసమున్నది. మనలవ్వు కట్ట, చిక్కర్చయొడయకుకట్టడములు కేళపిళ్ల గారియొక్కయు పాత కాలోపాధ్యాయనీవిద్యార్థినుల చిత్రములు దీనికి బోధమగుచున్నవి. ప్రతి సెకండరీ పాఠశాలయొక్క సంచికలను ప్రకటించినచో విద్యార్థుల ఉపజ్ఞరచనా నైపుణ్యము పరీక్షించు కంటంకములేదు.

సంపాదకీయములు

ఆంధ్రరాష్ట్రము—శాసనసభ తీర్మానము:—

1917, 28 వత్సరములనుండి మల్బీయిస్తుటికి ఫికరు. అప్పుడొకసారి ఆంధ్రులకు ప్రత్యేక రాష్ట్రముండవలెనని మదరాసు శాసనసభలో తీర్మానింపఁ బడెను. నేడు మల్బీ దీనిలో భాగము కర్ణాటక రాష్ట్రమునుకూడ ప్రత్యేకించి నిర్మించవలసిన అవశ్యకతనుగూర్చి ఇండియా ప్రభుత్వము వారికిని మంత్రిగారికిని తెలియజేసి ఒత్తిడి కలిగించ వలసినదిగా మదరాసు ప్రభుత్వమువారికి సిఫార్సుచేయుచు నవంబరు 13వ తేదీని శాసన సభాసభ్యులొక తీర్మానమును పాసుచేసిరి. మదరాసు ప్రభుత్వమువారికి ఎంత యొత్తిడి కలుగజేసిన వారుపై వారికి ఎంత యొత్తిడి కలుగజేయుదురో ఊహించుట సాధ్యముకాదు. ప్రస్తుతము ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణమును పూనుకొనుచో రాజ్యాంగసంస్కరణ ఆలస్యమగునను కారణమున తమ ప్రతికూలాభిప్రాయమును తెలుపుచు ఇదివరకే మదరాసు ప్రభుత్వమువారు భారత ప్రభుత్వమువారికి వ్రాసిన నివేదికయం దొక గట్టిసిఫార్సుచేసి నేసినారు.

సింధు, ఒరిస్సా, సరిహద్దురాష్ట్రముల నిర్మాణమువలన రాజ్యాంగ సంస్కరణమునకు జరుగని ఆలస్యము ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మా

ణము నల్లనే యేలకలుగునో ఊహింప తరముకాదు. ఇక జిల్లాల ఆదాయము రాష్ట్ర వ్యయమునకు చాలదనువాదము నిరాధారము. ఆంధ్రజిల్లాలు పై రాష్ట్రముల జిల్లాల కంటే పేదవికావు. వానివలె కేంద్రప్రభుత్వమునుండి యెట్టివిరాళములను గొనకుండనే యీరాష్ట్ర వ్యవహారములు నడువగలవనుట కాటంకములేదు. ఇప్పుడు ప్రత్యేక రాష్ట్రము నేర్పాటుచేసినచో సరిహద్దులు ముఖ్యపట్టణము మొదలగు విషయములను గూర్చి సాంఘిక కలహములు పొడమునట. ఈనమస్యనెప్పుడు కదలించినను తాత్కాలికముగొన్ని మనోమలికతములు కలుగుననుమాట నిక్కమైనను, అనతికాలములో అవి మాయమగుననుట మాత్రము నిక్కము కాదా? రాష్ట్రవిభజన లేనప్పుడుమాత్రము ప్రోజెక్టులు ఉద్యోగములు మొదలగు విషయములలో కొంచెము పొరపొచ్చెములు లేకున్నవా? అట్టివాని కెంతవేగ మవకాశము తీసివేసిన సంతమందిదికాదా? అయితే ఇట్టి మహాసమస్యలను వేగము తెమల్చక సాధ్యమైనంత ఆలస్యముచేయుట ప్రభుత్వముల లక్షణము కనుక ఆసూత్రము ప్రకారమే యీ ఆలస్యమును జరుగుచున్నదని మనఃమూహించవలెను.

ఆంధ్రరాష్ట్రమును ప్రత్యేకించుటవలన కలుగునష్టమునుగూర్చి రివెన్యూమెంబరుగారు సర్ ఆర్చిబాల్డుక్యాంపుబెలుగారు ఇప్పుడును, ప్రధానమంత్రి బొట్టిలిరాజువారు మున్నో కప్పుడును వివరించియున్నారు. ఇప్పుడుఆంధ్ర తమిళ కన్నడ కేరళములు కలిసి కబంధునివలె పెద్దరాష్ట్రమై యున్నప్పుడు కేంద్రప్రభుత్వ మునం దీమహారాష్ట్రమునకు తక్కినరాష్ట్రములన్నిటికంటె నెక్కువ పలుకుబడి యుండు చున్నది; ఇవి స్వతస్సిద్ధమైన వేటువేటు ముక్కలై నచో ఏయొక్కరాష్ట్రమునకుగాని యీ పెద్దరాష్ట్రమున కున్నంత పలుకుబడి యుండదట. కలగూరగంపవలెనున్న యీ సీమలకు ఒక పెద్దరాష్ట్రముగా నున్నందు వలన కలిగెడి పలుకుబడివలన కేంద్రప్రభుత్వమునుండి యేమాత్రము జాస్తి లాభము కలుగుచున్నను అది తిరిగి పంపకములో ప్రతిరాష్ట్రమునకును దానితలకు మించినదై యుండదనుట నిక్కము. ప్రత్యేకరాష్ట్ర నిర్మాణము వలదనుట కిది క్రిమమైన కారణము కాదని మనము గుర్తించవలెను.

చెన్నరాష్ట్రములో చేరియుండుటవలన ఆంధ్రులకు గ్రాంటులలోనేమి, ఉద్యోగములలోనేమి, సంస్థలలోనేమి యెట్టియన్యాయమును కలుగలేదని అనేకము అంకెలనెత్తి చూపి క్యాంపుబెలుగారు నమ్మకము చేప్పుచున్నారు. వారివాదము చాలవరికునత్యమే కావచ్చును. కొంతసప్తమున్నను, అందువలని లాభము ఇరుగుపొరుగు ప్రాంతాలకు చేరును కాని పై వారికి పోలేదనికూడ సంతృప్తికర

వచ్చును. ఆంధ్రులు తమకు గోరుచున్న భాషాప్రయుక్తరాష్ట్రము అందువలన కలుగు ఉత్సాహవికాసములకుగాని స్వల్పమాత్రము లగు నిట్టి చిన్ని చిన్ని లాభములకు కాదను సంగతిని క్యాంపుబెలుగారు మరచుచున్నారు. ప్రస్తుత రాష్ట్రవిభజనము ఎట్టి సత్సూత్రముల యాధారముమీదను నిలువక అవకతవకగానున్నది కనుక భాషాప్రయుక్తముగ అది యుండవలెననియే వారి ప్రధానవాదము. ఈ వాదము సవ్యమైనదని మనరాసు ప్రభుత్వమువా రంగీకరించుచో, వేటువిధములగు సాకులతో కాలయాపనము చేయక, శాసనసభవారి తీర్మానమును గౌరవించి పై యధికారుల కొత్తిడికలిగించి, ఆంధ్ర రాష్ట్రము సాధ్యమైనంత వేగముగ ఏర్పడుటకు తగిన ప్రయత్నములను చేయవలసిన బాధ్యత వారిపై నున్నదనుట కాటంకము లేదు.

ఆంధ్రమహిళాసభ తీర్మానములు:—

సప్త మాంధ్రమహిళాసభ ఏలూరులో శ్రీమతి ముత్తులక్ష్మిరెడ్డిగారి యధ్యక్షతన సమావేశమై సమయానుగుణములగు అనేక సాంఘిక, రాజకీయ తీర్మానములను గావించుట యంతయు ప్రశంసార్హమైన విషయము. అఖిలభారత మహిళాసంస్థలు జాయింటు సెలెబ్రేషన్లమీదవారికి సమర్పించిన నివేదిక బలపరుపబడినది. అతిబాల్య వివాహములు జరుగకుండ నాపవలయుననియు, శారదాకమిటీ సభ్యులు రు 100లు

ధరావత్తుకట్ట నవసరములేనట్లు చట్టము నవరణ చేయవలయుననియు, వివాహములు రిజిస్టరుచేయించవలెననియు ప్రభుత్వమును కోరనై నది. విరంతుబాలికలకు తప్పక విద్య నేర్పవలెననియు, కన్యలకిండ్రయందే పు నర్వివాహములు జరుపవలెననియు ప్రజలను హెచ్చరించనై నది. విరంతు భరణములన్నియు బలపరుపబడినది. తల్లి దండ్రుల, భర్తల, ఆస్తికి స్త్రీలకు వారసత్వపు హక్కుండవలెనని నిశ్చయించబడినది. ఘోషావద్ధతిని తొలగించవలెననియు, పశువువృత్తిని నిషేధించవలెననియు, అనాధ శిశు శరణాలయములు స్థాపించవలెననియు, బాల బాలికలకు కలిసియే పాఠశాలలో విద్య నేర్పవలెననియు, స్త్రీలకున్నతవిద్య, వైద్యవిద్యగరవలసినదనియుకూడ తీర్మానములు ప్యాసుకాబడినవి. హరిజనులకు బావులు, రేవులు, బడులు తెరచి సవర్ణుల గృహములలోనికి పోకర్లుగాను మిత్రులుగాను ప్రవేశమిప్పించవలెనని తీర్మానింపబడినది. ఆంధ్రయువతులకోరకు ప్రత్యేకముగా కాళాశాలనొకదానిని ఆంధ్ర దేశములో స్థాపించవలెననియు తీర్మానింపబడినది. సంతాననిరోధపద్ధతులనులంపించవలెనను ప్రతిపాదనమోడిపోయెను. వివాహ విచ్ఛేదనశాసనమును ప్యాసు చేయవలెనను ప్రతిపాదన ముససంపాదించుకొనబడెను.

మొత్తముపైని సభలో ప్యాసయిన తీర్మానములన్నియు ప్రతినిధుల జేశాభిమానమును, కాలక్షాసమును, విద్యానురక్తిని, సేవాసక్తిని, విశాలదృష్టిని తెలియజేయు

చున్నవి. కాని మదరాసు శాసనసభలో ఆంధ్రరాష్ట్ర మేర్పాటుచేయవలెనను తీర్మానము ప్యాసుకాబడిన యిట్టి సమయమున జరిగిన ఇట్టి ముఖ్యమైన సభలో అట్టి తీర్మానము ప్రతిపాదించి బడకుండుట యెంతయు విచారికరము. శ్రీమతులుకొల్లా కనకవల్లి తాయారమ్మ, పాదర్తి సుందరమ్మ, చుండూరు రత్నమ్మ, యస్. సుభద్రమ్మ (బియే, ఆనర్వు) గార్లు 16-11-1933 చేసిన దత్తము పత్రికయందు యీ విషయమును గూర్చి యిట్లు వ్రాయుచున్నారు.

“ఈనెల 4, 5 తేదీలయందు ఏలూరులో జరిగిన సభను ఆంధ్రరాష్ట్ర మహిళాసభకు అధ్యక్షతవహించిన శ్రీమతి డాక్టరు ముత్తులక్ష్మి రెడ్డిగారు ప్రత్యేక ఆంధ్రరాష్ట్ర తీర్మానమును విషయనిర్ణయ సభలో శ్రీమతి కొల్లా కనకవల్లి తాయారమ్మగారు తీసికొనిరదివృత్తును నిరంకుశముగా ఆ తీర్మానమును త్రోసిపుచ్చినది. ఇది కూడవని ప్రతినిధురౌండు తీవ్రంగా వాదించినను పెడచెవినిపెట్టిరి. ఈతీర్మానము ఆంధ్రదేశమునకు దింకటకు ప్రతి స్థానిక సంఘము, లోకజుబోర్డు ఏకగ్రీవముగా తీర్మానించు నిర్దిష్టవాదాంశము. అట్టి సందర్భములో విద్యావితేకముగలిగి శాసనసభలో ప్రాతినిధ్యము వహించి దేశముయొక్క రాజకీయపరిణామము పూర్తిగా తెలిగిన డాక్టరు ముత్తులక్ష్మి రెడ్డిగారు ఇట్టి సమయ వికల్పముతో ప్రవర్తించుట శోచనీయము. ఈమె సమయ ఆంధ్రస్త్రీ అగుటవల్లను, తమిళుల సంపర్కం పూర్తిగా కలిగియుండుటచేతను, ఆంధ్రుల స్వాదయమును సరైనముగా గుర్తించక ఇట్లు ప్రవర్తించినది తలంపవలసియున్నది.”

ప్రస్తుత రాజకీయపరిస్థితులనుబట్టి కాని మతేయేయితర కారణములనుబట్టి గాని యిట్టి తీర్మానమును చరచకు తీసికొని

వచ్చుట సన్యముకాదని అధ్యక్షురాలు తలం
చినచో, తలంచవచ్చును. వేటువిధముగా
తలంచుమని ఆమె నెవ్వరును నిర్బంధింపఁ
జాలదు. కాని ఆంధ్రరాష్ట్రీయ మహిళా
సభవంటి సభలో యీవిషయము చర్చకు
తేబడదని కాని, తేబడినప్పుడు తాను త్రోసి
బుచ్చుట భావ్యమని కాని ఆమె యీ
హించి యుండదని మన మనుకొనవలెను. ఆ
తీర్మానము తేబడుననియు, తెచ్చినచో త్రోసి
పుచ్చుట భావ్యము కాదనియు ఆమె
యూహించినచో అధ్యక్షకపదవి నంతరినా
లోచితముగ నంగీకరించియుండదు. తమ
మహాదాశయములతో సంపూర్ణ సానుభూతి
కలవారని నిశ్చయముగా తెలుసుకొననిదీ
యితర విధములగు యోగ్యతలనుమాత్రమే
చూచి అధ్యక్షుల నెన్నుకొనుట సాధారణ
ముగ అనేక అహ్వనసంఘములు చేయు
పొరపాటై యున్నది. ఇకముందు మహిళా
సభవారు తమ అధ్యక్షుల నెంచుకొను సం
దర్భమున యెక్కువ విమర్శతో ప్రవర్తించ
వలసియుండును. మఱియు అధ్యక్షపదవికి
అంగీకరించజలచుకొనువారుకూడ తమ్యా
పదవికి పిలవినచేతడవుగ విసతిపత్రములకు
వియ్యమ్మణలకు ముగ్గులుకాక తామేసభల
కధ్యక్షతవహింపజొచ్చుచున్నారో, అచ్చటికి
నచ్చువారెవరో, వారు తేగల తీర్మానము
తెట్టివియో, వాటియెడల తమకుగల సాను
భూతి లేక భేదాభిప్రాయ మెట్టిదోకొంచెము
ముందు వెనుక లాలోచించుకొనుచో తమవల్ల
సభవారికెట్టి యాశాభంగమును కలుగదు.
ఇంతకును శ్రీమతి రెడ్డిగారు తమ కావ్రతి

పాదసమునందు ఇష్టమేలేకున్నచో లేదని
చెప్పుచునే, అధికసంఖ్యాకు లొప్పుకొన్నచో
దానిని చర్చకురానిచ్చి అధికసంఖ్యాకుల
యిష్టముపై ని దానిని నెగుటకో ఓడుటకో
విడచిపెట్టి, తాను తలస్థముగ నున్నచో తన
గౌరవమునకెట్టి లేశమును కలుగదు. ప్రజా
స్వామ్యవాదమును ప్రాచీనిధ్యసిద్ధాంతములను
అంగీకరించువారు, ప్రజల తీవ్రాభిప్రాయముల
నిట్లు 'పెడచెనిసి' పెట్టుకుండగనే, తమబాధ్య
తలను తాము నిర్వహించుటకు సంపూర్ణావ
కాశము కలిగి యున్నప్పుడుకూడ, 'నిరంకుశ
ముగా తీర్మానమును త్రోసిపుచ్చ' వలసి
నంత ఆవశ్యకత యేమిటటస్థించెనో మా
కూహింప రాకున్నది.

51 శ్రీ ధర్మపురి రుక్మిణమ్మగారు:—

ఈమె ఎక్కురునందున్న డాక్టరు డి. వెం
కప్పగారి సహధర్మవత్ని. వీరు ఆలభారత
యల్. యమ్. పి. సంఘమునకు అధ్యక్షు
లుగా నుండి యల్. యమ్. పి.లకు తక్కిన
తరగతి డాక్టరులతో తుల్యమైన గౌరవో
ద్యోగములు లభింపజేయుటకై సలుపుచున్న
కృపి ఏతల్పుంగమునకు చెందినవా రందఱికిని
తెలియును. శ్రీమతి రుక్మిణమ్మగారు ఆంగ్ల
భాషను మెట్రిక్యులేషనువరకు చదివినవా
రగుటచేతను, ముప్రసిద్ధప్రణిఘులగు వెంకప్ప
గారికి ధర్మవత్ని యగుట చేతను,
ఏదైద్యకళాశాలలో నెట్టిపరీక్షయు పాస్సు
కాకున్నను, అనుభవమువలన అనేకవైద్య
విషయములు మందులు ప్రయోగములు
నెఱింగినవై తనపిల్లలకు బంధువులకేగజే
యితర రోగులకుగూడ సేవచేయుచు భర్త

గారికి కుడిభుజమై యుండెడివారు. ఈమె నెల్లూరుకాపురస్థులు. డి. సి. కృష్ణయ్యగారి కుమార్తె యగుటచేత తెలుగు మాతృభాష. అరవప్రాంతమున నునికిచే అరవము భారాళముగ చదువ ప్రాయ నేర్చినది. ఆంగ్లమును లెస్సగా నభ్యసించినది. గానవిద్యయందు మంచిప్రవేశము గలది. ప్రజాసేవా తత్పర చిత్త. ఎగ్మూరులోగల మహిళాసమాజపు టభివృద్ధికిమీ, సంగీతసభల యేర్పాటులకిమీ ఆమె మిక్కిలి శ్రమపడినది. కాని నిరాడంబర జీవితముటచేత నెట్టిగౌరవ స్థానముల కైగాని శుష్కప్రఖ్యాతికై గాని ప్రాశంసాలాపన పాపమునఁబోలేదు.

ఆంధ్ర ప్రాంతములలో సంఘసంస్కార మను శబ్దమింకను వినబడ కుండునప్పుడే మెంకప్పగారు సంస్కార వివాహమును చేసుకొనిరి. మెంకప్పగారు బడగనాటి బ్రాహ్మణులు. ఈమె వెలినాటికి చెందినది. ఈ వివాహమునుగూర్చి ఆదినములలో సంఘమువారెన్నో ఆక్షేపణలు చేసిరిగాని శ్రీశృంగేరి వీరాధిపతులే యిట్టివివాహములు శిష్టసిద్ధము లనిచెప్పి ఆ ఆక్షేపణలనెల్ల చల్లార్చిరి. ఈమె దయార్థిచిత్త. పేదసాదలకిమీ, బంధువర్గములకిమీ, అవసరమై నప్పుడెల్ల, వారడుగనిదే తగిన సహాయము చేయుచు, భాగ్యభోగములకై ప్రాశంసాలాపక సాధారణ జీవనమును గడుపుచుండెడిది. ఈమెకు హిందూ మతాచారములయందు శ్రద్ధాభక్తు లత్యధికము. ఉదయముననే మేల్కొంచి స్నానము చేసి, శుచియై, జపములు, పూజలు, ఈశ్వర ప్రార్థనలు చేయుటయేతప్ప, కాఫీగ్రహణయై

మనలేదు. తీరిక సమయములనెల్ల గ్రంథపఠనమునందే, నియోగించు చుండెడిది. ఈమె పఠించెడి గ్రంథములలోకి చిన్నగ్రామ గ్రంథాలయమంత యుండుననిన యీమె విద్యాసక్తి నేమనవచ్చును! ఉన్నతవిద్యల నభ్యసించుచున్న యిద్దరు పుత్రులను, ఆరోష సంవత్సరములలోపలి వయస్సుగల నలుగురు పుత్రికలను, ఉత్తమ శిలుండును, ఉదార చిత్తుండునునగు భర్తను నిరాశ్రయులనుజేసి ముప్పదియేడవయేటనే స్వర్గభామముం జూత గొన నాకిస్మికముగ బయలుదేరిన యీమె మరణ మెవ్వరికి దుఃఖము కలుగింపదు! ఈమె ఆంధ్రభాషయందు రచించిన సాంఘిక నవలయొందు అచిరకాలమున ముద్రింపఁబడగలదు. ఆంధ్రయువతు లీమెగ్రంథములను పఠించియు, జీవిత చరిత్రము నెఱింగియు ఆమెవలె ఆదర్శగృహిణు లగుదురు గాక!

కెనడావనితల దుష్కరదారిద్ర్యము:—

నిరుద్యోగ దారిద్ర్య సమస్య భరత ఖండమునంటి పేద దేశమును కెనడానంటి శ్రీమంత దేశమునుగూడ నిష్పక్షపాతముగ నొక్కతీరున పీడించుచుండుట మిక్కిలి దుఃఖకరమగు విషయము. ఇట్టి సమయమున నేదేశమువారైనను తమ దుఃఖములకై ముందుగా నేడ్వవలెనో, యితరుల దుఃఖములకై వగవలెనో, లేక రెండిటికిని రెండు కండ్లనిండ నీరు నించుకొనుచు ఒకేసారి మొట్టలుపెట్టుకొనవలెనో చెప్పకకష్టము కాకున్నది. కెనడాదేశమునకిమిలోటు? పాడికా?

పంటకా? దూదికా? యంత్రములకా? ధనమునకా? అంగట్లో అన్నియు నున్నవి, అట్లునే నోట్లో శనియున్నది యన్నట్లున్నది.

సకలసంపదలతో తుల దూగుచున్న కెనడాదేశమున వేనవేలు యువతులకు కడుపునకు అన్నమును, మానము కాపాడుకొనుటకు బట్టయు కట్టగుచున్నవనిన దీనికి ఉత్తరవాదులెవరు? సకలమును తమ కొరారములలోఁ గూడవేసుకొని తామను కొన్నంత పెద్దఖరీదులు వచ్చువరకు దానిని విడుదలచేయక తగలపెట్టుచుండు ధనాఘ్యులగు సాహుకారు, బ్యాంకర్లుకాక వేరెవరు? పేదవారల ప్రాణమానములకంటె భాగ్యవంతులధనమున కేనాడు ప్రాముఖ్యమెక్కువ యాయబడినదో ఆనాడే ఆధునిక ప్రపంచముయొక్కనీతి పతనము కా ప్రారంభించినది. అప్పటినుంచి మేడలు, మిద్దెలు, నగరములు, రైల్వేలు, విమానములు, యంత్రములు, సాహశాలలు, పత్రికలు, రేడియోలు, ఆస్పత్రులు మొదలగు భోగములు పెరిగిపోయిపోయినవికాని, వానిని వేనిని యుపయోగించుకొనలేక మిట్టిమిట్టిచూచుచు ఏడ్వవలసిన దారిద్ర్య మన్ని దేశముల ప్రజలను నావేకింపఁ జొచ్చినది. ఆధునిక నాగరకత మేడిపండునలె పైకెన్ని మెఱుగులతో కనిపించుచున్నను, అసంఖ్యాకములగు దురాశ, దారిద్ర్యము, అవినీతి పురుగులు దాని నిండ మిలమిలలాడుచు భయంకరముగ ప్రాకుచునే యున్నవి.

ఇట్టి దుర్దశ పేదదేశముల పేదవారలను కంటె భాగ్యవంతులగు దేశములపేదవారలను మట్టి ఘోరముగ వీడించుచున్నది. కెనడా దేశములో గంజి కట్టవైన యువతులకు లెక్కలేదట. భారత దేశమునకువచ్చి శ్రీరంగనీతులు చెప్పుచు సాంఘిక సేవా మార్గంబుల నుపదేశించు సాహిత్యులిట్టి ఘోరదృశ్యములకేమి జబాబు చెప్పుదురు? ప్రపంచపు టార్కికవిధానము తారుమారు కానిదే సాంఘికసేవ లను పైపై పూలవలన నిట్టి దుస్థితి యొత్తవరకు తొలగఁ గలదు? జాతీయ నిరుద్యోగి మహాసభ (National Congress of unemployed) యొక్క సభ్యురాలైన మిస్. ఫ్లోరాహాటగురు కెనడా ముఖ్యమంత్రి బెన్నెట్టుగారికి వ్రాసిన లేఖలోని విషయములు పఠించిన నెట్టివానికిని గుండెలు బ్రద్దలవకమానవు.

“బట్టలా! అయ్యో! యీ పేదపడుచులకు కట్టుకొనుటకు బట్టలుకూడ నెట్లువచ్చును! ఈదీనవనితలు నలుగురేసి ఒక్కొక్క యెత్తులో నివసించుదురు. వారిలో వీధిలోనికిపోవు వనిత యెవరైయో కాస్త మేనికిసరిపడు బట్ట కట్టుకొని తననిమిత్తము గంజి తెచ్చుకొనబోవును. ఇంటిలోనుండువారికి వీధిగుమ్మములోనికి రాదగినంత మానముకాపు బట్టయైన నుండదు. ఆమెరాగానే ఆబట్ట నింకొకరికిచ్చి వేరొక చిన్న కీలకను మొలచుట్టుచుట్టుకొని కూర్చొనును. పిమ్మట నామె గంజి తెచ్చుకొనును. ఇట్లు నలుగురును సర్దుకొనుచుండుదురు.

“ఈ దారుణ పరిస్థితులను తొలగించుటకై తమ వేదేని తగిన చర్య తీసుకొనకుండినచో, వేన్కొనరు సగరమునందున్న యిట్టి నెలతలందరును మీయుదాసీనతను ఖండించునిమిత్తము దిగంబరులై పురవిధులందు సంచారము చేయుదురు.”

కనడాదేశమునకింతిక్కిన వేరు సిగ్గుకాని అవమానముకాని యుండనేరదు. ఇట్టి సిగ్గు ఒక కనడాదేశమునకేగాదు, పకలనాగరక దేశములకుకూడ నై యున్నది. అయితే నాగరకదేశములెల్లయు నింకా వస్తువులను పోచుట, వర్తకమును వృద్ధిచేయుట. పద దేశములను దోచుట, శ్రమంతములగుట, ఇందుకొరకు కావలసినచో తమలో తాము యుద్ధములు చేసుకొనుట అను సమస్యలలో కొట్టుమిట్టాడుచున్నవికాని, పరమేశ్వరుడు తమ దేశములకిచ్చిన సంపదలతో సంతృప్తి పొంది దీనుల కష్టములను నివారణచేయుదమును సంకల్పముచు వంటను పట్టించుకొన్నట్లు కానుపించవు.

స్ట్రాదముకమిటీ సిఫారసులు:—

తిరువాన్కూరు సంస్థానపు విద్యాశాఖ పారితరపున స్ట్రాదము కమిటీవారుచేసిన విద్యావిషయకమైన సిఫార్సులుకొన్ని మిగుల ప్రశంసాపాత్రములుగ నున్నను రెండు సిఫార్సులు స్త్రీలకమునకు అసంతృప్తి కలిగించకమానవు. సంస్థానములోనున్న మొదటి తరగతి మహిళా కళాశాలను రెండవ తరగతి కళాశాలగ మార్చవలెననియు, వివాహితలకు విద్యాశాఖలోని ఉన్నతోద్యోగము

లియరాదనియు చేసిన సిఫార్సులు ఉత్తమ విద్యావతుల ఖండనకు పాత్రమగుటలో నాశ్చర్యములేదు. స్త్రీవిద్యలో తిరువాన్కూరు సంస్థానము హిందూదేశములోనినమస్త ప్రదేశములనేగాక కొన్ని పాశ్చాత్య దేశములనుగూడ తలదన్నుచున్నది. కళాశాలలలో ఉత్తమ తరగతులలో నుత్తీరులయినవారి కున్నతోద్యోగములు లభింపఁ జేయలేనంత మాత్రమున ఉత్తమవిద్యాద్యారములను వారికి మూసివేయుట వివేకముకాదు. చదువుకొనువారందరును ఉద్యోగములకే చదువకపోవచ్చును. చదువుకొన్న వారందరికి ఉద్యోగము లిత్తుమని విశ్వ విద్యాలయము వారు పూచీకత్తు నివ్వలేదు; కనుక అభిలాషకలవారి కవకాశమును తక్కువచేయు ఇట్టి సిఫార్సులను ప్రభుత్వము వారంగీకరింపకుందురుగాక యని కోరుచున్నాము.

రాజమహేంద్రవర స్త్రీసమాజము:—

రాజమహేంద్రవర స్త్రీ సమాజము 1918 లో అఖిలభారత నారీమహాసంఘమునకు శాఖగా నెలకొల్పబడినది. స్త్రీలకు సంగీతము, చిత్రలేఖనము, హిందీ, చేతిపనులు మొదలగునవి నేర్పుట సమాజమువారి ఆశయము. ఇది అప్పటినుండియు దినదినాభివృద్ధి పంది, అరువుకొంపలను వదలి నేటికి స్వంత భవనము నవేర్పించుచున్నది. తూర్పు గోదావరిజిల్లా బోర్డువారు రు 1116లును ఇతరులు సుమా రేడువందల రూపాయలును ఇందుకొరకు విరాళముల నిచ్చిరి. స్త్రీ విద్యాభిమానులెల్లరును దీనికి తగిన సహ

యము చేసి, యీ నిర్మాణ నిధికి కోశాధికారియు, రాజమహేంద్రవర కేంద్రసహకార బ్యాంకు కార్యదర్శియు అగు శ్రీయుత పాలకోడేటి గురుమూర్తిగారిపేర పంపించవలెనని కార్యనిర్వాహక సభ్యురాండ్రు కోరుచున్నారు. సోదర సోదరీమణులెల్లరుచు తగిన సహాయము చేయుదురుగాక!

సగలముచ్చట:—

బెజవాడలో ఈచుధ్యవద్దికెట్టి ఏర్రాజుగారి కుమార్తె మీనాక్షి అను బాల 16వ తేదీనుండి కనుపించలేదట. ఆమెగొర్రె వెదకుచుండగా 18వ తేదీని బెజవాడవరి భవానీ పురములో కృష్ణానదియొడ్డున నొకమొక్కజొన్న పొలములో నామె శవము దొంగెనట. ఆమె శరీరమునగు 170 రూపాయల నగలలో 50 రూపాయల నగలుమాత్రమే కనుపించినవి. వీక పిసికనట్లు వైద్యనక్షత్రవలన జేలుచున్నది. సగలకాకించి దొంగలు హత్యగావించిననుట కాటంకమున్నదా? ఆంధ్రయువతులు పిల్లలయందములు ముచ్చటలకంటె వారి ప్రాణములెక్కువ ప్రിയమైనవని భావించుకొనుచు వర్తించుచో మన ప్రాంతములలో సర్వసామాన్యముగ సంభవించు ఇట్టి విపత్తులనేకములు తొలగగలవు.

అస్పృశ్యతానివారణ:—

భీమవరం వాస్తవ్యులును సుప్రసిద్ధ చిత్రకారులును అగు అంకాల వెంకటసుబ్బారావు

గారువ్రాసిన అస్పృశ్యతా నివారణమును వగ్గచిత్రమును అప్పర, పల్లెవడుచు, సరస్వతి యను ముఠామాడు సాధారణ చిత్రములును చూపరకెంతయు ఆనందమును గూర్చును. అస్పృశ్యతా నివారణమును చిత్రములో మహాత్ముడు బ్రహ్మతేజముగొల్కు హిందూమత సనాతనాచార్యుల తేజస్సుతో నొక మహాదేవాలయ ద్వారముచేరినిలచి అచ్చట సమావేశమగు సకలవర్ణములవారికి అస్పృశ్యతా నివారణ సిద్ధాంతముయొక్క మహత్వము నుపదేశించు చున్నాడు. హరిజనులు విచారకళతోను, బ్రాహ్మణులు చక్కాత్మవలెనగు నూతనదృష్టితోనుదాని నినిని యామోషించుచున్నారు. యమధర్మగాజు వారందరి మధ్యనుంచి అస్పృశ్యతయను రక్కసిని పాశములుకట్టి పైకీడ్చుకొని పోవుటచేత వారెల్లరు నొకరిచెంతనొక రెట్టివంకుచిత భావములును స్వల్పత్వబాధలునులేక ఏకాశయులువలె నానందముగ నున్నారు. 18" x 12" పైజ వెలరు 0-6-0 మాత్రము. మహాత్ము డాంధ్రదేశమునచ్చునకి ఇంటింటను వీధివీధిని రాణించవలసిన చిత్రమును, దృశ్యమును. లక్ష్మీన మూడుచిత్రములును కూడ చిత్రకారుని సౌందర్య పరిగ్రహణ శక్తిని భావచిత్రీకరణ నైపుణ్యమును చాటుచున్నవి. డాక్టరు పి. సి. రే. మొదలగు మహనీయుల ప్రశంసను, బడసినది.

శుద్ధ ప్రతి

పుటసంఖ్య

తప్పు	ఒప్పు
888	772

గృహలక్ష్మి ఏజెంట్లు

తెనాలి:	కొమ్మూరి కాశీవిశ్వనాథంగారు, సోల్ రిప్రజంటేటివ్ ఆఫీస్.
మచిలీపట్టణము:	సి. వి. అవధాన్లుగారు, ఇన్నూవేన్సువీరో.
"	సి. సత్యనారాయణగారు, C/o తాడేపల్లి సుబ్బారావు బ్రదర్స్.
హైదరాబాదు:	ఎన్. లక్ష్మీబాయిగారు, 566 రెసిడెన్సి పెద్దగడియారం, చౌరస్తా మార్కెటురోడు, (మన ప్రాంతపు 1 హౌస్ న్యూనియా నూ 1-3-0 అగును) తాటిమేటి కుటుంబశాస్త్రీగారు.
నిడదవోలు:	జి. వి. రామరావుగారు.
కొవ్వూరు:	జి. వి. రామరావుగారు.
తాడేపల్లిగూడెం:	కాశీరాజు శ్రీరాములుగారు. [లిమిటెడ్.
జెమ్మిపేట పూర్వం:	టి.వి. రమణయ్యగారు, C/o డి ఇండియన్ హ్యూమన్ రిసోర్సెస్, బరంపురం:
నిమ్మల కృష్ణమూర్తిగారు, న్యూస్ పేపరు ఏజెంట్లు.	
గుంటూరు:	వెల్ కం అండ్ కంపెనీ.
ఏలూరు:	సనకా రాజారావుగారు, పవరుపేట.
అనకాపల్లి:	గ్రంథి కన్నయ్యపంతులుగారు, గాంధీమార్కెటు.
సామర్లకోట:	ఆరాధ్యుల మూటయ్యగారు మర్చంట్లు.
పితాపురం:	యెం. వి. ఎస్. రావుగారు, కేశవకుటీరం, ఎం. నూకరాజు, ఆంధ్ర రాజమండ్రి, విశాఖపట్టణం:
ఎ. కృష్ణమూర్తి బ్రదర్స్.	
మదరాసు:	ప్ర. నారాయణగారు, 364 ఎస్.ఎస్.ఎస్. ఆకుండి వేంకటశాస్త్రీగారు.
నెల్లూరు:	ఇట్టారం లక్ష్మీనారాయణ శర్మగారు, గాంధీచౌకు.
తణుకు:	చడింపల్లి సూర్యనారాయణగారు, న్యూసు ఏజెంట్లు.
బెజవాడ:	ఆంధ్రా ఇన్ డస్ట్రిబ్యూట్ ట్రోర్స్, బకింగ్ హామ్ పేట.
పాలకొల్లు:	లోల్లా వెంకటరావుగారు.
నరసాపురము:	కటికల సూర్యారావుగారు, కమ్మరిపేడి.
భీమవరము:	అమిరపు శేషచలశర్మగారు.
గుడివాడ:	వి. ఆర్. కే. శాస్త్రీగారు.
ఒంగోలు:	తాతా జలయ్య శెట్టిగారు, వర్తకులు.
రంగూను:	వి. భగవతిశాస్త్రీగారు, న్యూసు ఏజెంట్లు 244 ఫేర్ పేడి.
కర్నూలు:	చెట్టి రోశయ్య చెట్టిగారు, వర్తకులు.
చిత్తూరు:	నాటంబాటి. వెంకటరామయ్యగారు 163 బజారురోడ్డు.
ఖరగ్ పూర్:	ఆదిభట్ల తరిణయ్యసిద్ధాంతిగారు, 63 B 1 Unit 10, న్యూ షెటిల్స్.

ఇతరచోట్లకు ఏజెంట్లు కావలెను. ఏవరములకు నిరభాస్తు పంపుకొనుదు.